

BOSNA I HERCEGOVINA

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

SUD BOSNE I HERCEGOVINE
СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Predmet broj: S1 1 K 017213 14 Kri

Datum: objavljivanja: 29.06.2015. godine
pismenog otpravka : 28.08.2015. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: Mira Smajlović, predsjednica vijeća
Mediha Pašić, član vijeća
Zoran Božić, član vijeća

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE
Protiv optuženog

SLAVKA SAVIĆA

PRVOSTEPENA PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Vladimir Simović

Braniteljica optuženog Slavka Savića:

Advokat Nevenka Vitomir

Zapisničar:

Sanja Salčić-Sabljica, pravna savjetnica-asistentica

SADRŽAJ

I. UVOD I HRONOLOGIJA POSTUPKA.....	6
II. ZAVRŠNE RIJEČI	6
A. ZAVRŠNE RIJEČI TUŽILAŠTVA	6
B. ZAVRŠNE RIJEČI PUNOMOĆNICE OŠTEĆENE	8
C. ZAVRŠNE RIJEČI ODBRANE OPTUŽENOG.....	9
III. PROCESNE ODLUKE.....	11
A. ISKLJUČENJE JAVNOSTI	11
B. ODREĐIVANJE MJERA ZAŠTITE ZA SVJEDOKE	12
C. ODBIJANJE DOKAZNOG PRIJEDLOGA TUŽILAŠTVA – VJEŠTAČENJE OŠTEĆENE U FAZI IZVOĐENJA DOKAZA TUŽILAŠTVA	14
D. DIGRESIJA U IZVOĐENJU DOKAZA I USVAJANJE DODATNIH DOKAZNIH PRIJEDLOGA OPTUŽBE	15
E. IZVOĐENJE DOKAZA OŠTEĆENE	17
F. VJEŠTAČENJE MEDICINSKE DOKUMENTACIJE SVJEDOKINJE S.L.	20
G. PRIGOVORI NA VOĐENJE POSTUPKA-NAVODNA POVREDA PRESUMPCIJE NEVINOSTI.....	22
H. ODOBRAVANJE PRISUSTVA SUĐENJU PREDSTAVNICIMA ORGANIZACIJE “TRIAL”	24
I. PROTEK ROKA OD 30 (TRIDESET) DANA	25
IV. OPĆA OCJENA DOKAZA.....	26
V. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA.....	29
VI. ODLUKA O KRIVICI OPTUŽENOG SLAVKA SAVIĆA	32
A. OPĆI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 142. KZ SFRJ	33
1. Djelo počinioca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava	34
2. Civilni status žrtve (status zaštićene kategorije stanovništva)	36
3. Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije	37
4. Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom... ..	39
5. Pojedinačna inkriminacija u osnovi zločina	42

VII. ZAKLJUČAK	93
VIII. ODLUKA O KAZNI	94
IX. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU.....	96
X. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA.....	106
XI. ANEKS.....	108
A. IZVEDENI DOKAZI	108
1. Saslušani svjedoci Tužilaštva	108
2. Materijalni dokazi Tužilaštva.....	109
3. Saslušani svjedoci odbrane optuženog	110
4. Materijalni dokazi odbrane optuženog	110
5. Dokazi oštećene, svjedokinje "A".....	111
6. Saslušani vještaci	118

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudije Mire Smajlović, kao predsjednice vijeća, te sudija Medihe Pašić i Zorana Božića, kao članova vijeća, uz učešće pravne savjetnice - asistentice Sanje Salčić-Sabljica, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu koji se protiv optuženog Slavka Savića, vodi po optužnici Tužilaštva BiH broj: T20 0 KT RZ 0009378 14 od 05.11.2014. godine, potvrđenoj 07.11.2014. godine, a kojom se optuženi tereti za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka e) Krivičnog zakona BiH (KZ BiH), u vezi sa članom 180. stav 1. istog zakona, nakon održanog javnog glavnog pretresa, na kojem je dijelom bila isključena javnost, održanom u prisustvu tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine Vladimira Simovića, optuženog Slavka Savića i braniteljice optuženog, advokata Nevenke Vitomir, donio je, a dana 29.06.2015. godine, u prisustvu stranaka, a u odsustvu uredno obaviještene braniteljice optuženog, javno objavio slijedeću:

PRESUDA

Optuženi :

Slavko Savić, sin Branka i majke Dane, rođene Milovanović, rođen 21.3.1963. godine u mjestu Kremeš, općina Vogošća, stalno nastanjen u, Ul., JMBG:, po nacionalnosti, državljanin, oženjen, otac troje djece, po zanimanju auto limar, nezaposlen, lošeg imovnog stanja, vojsku služio 1982/1983, ranije neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak

I

KRIV JE

Što je :

Za vrijeme ratnog stanja u Bosni i Hercegovini i oružanog sukoba između Armije

Republike Bosne i Hercegovine, sa jedne, i Vojske Republike Srpske, sa druge strane, na području općine Vogošća, kao pripadnik Vogošćanske lake pješadijske brigade Vojske Republike Srpske, kršeći odredbe člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine, tako što je:

1. Neutvrđenog dana u mjesecu maju 1993. godine, u popodnevnim satima, u mjestu Semizovac, općina Vogošća, došao ispred porodične kuće oštećene „A“, koja je tu stajala sa malodobnom kćerkom, prišao oštećenoj „A“, izvadio pištolj, stavio ga pod bradu istoj, pa tako ga držeći, prinudio je da uđe u njegov automobil VW „Golf II“ bijele boje, koji je bio parkiran u neposrednoj blizini, pa nakon što je oštećena „A“ sjela na suvozačevo mjesto, sjeo na mjesto vozača i vozilo odvezao i parkirao na autobusku stanicu u Krivoglavce, naredio oštećenoj „A“ da se skine, nakon čega ju je, prethodno svukavši svoje pantalone, snažno stegao za kosu, sageo joj glavu do svog međunožja i prinudio je da ga oralno zadovoljava, držeći je svo vrijeme za glavu, a potom spustio suvozačevo sjedište, legao preko oštećene „A“ i izvršio nad njom silovanje;
2. Neutvrđenog dana u mjesecu junu 1993. godine u popodnevnim satima, u mjestu Semizovac, općina Vogošća, naoružan sa pištoljem došao do porodične kuće oštećene „A“, u kojoj se ista nalazila sa malodobnom kćerkom, naredio oštećenoj „A“ da uđe u njegov automobil, što je ista i učinila, sjedajući na suvozačevo mjesto, nakon čega je optuženi odvezao vozilo i parkirao na autobusku stanicu u Krivoglavce, naredio oštećenoj „A“ da se skine istovremeno skidajući svoje pantalone, nakon čega je uhvatio oštećenu „A“ za kosu, sageo joj glavu do svog međunožja i prinudio je da ga oralno zadovoljava, a potom spustio suvozačevo sjedište, legao preko oštećene „A“ i izvršio nad njom silovanje;

Čime je počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije SFRJ¹ (KZ SFRJ).

¹ Uredba sa zakonskom snagom od 11.04.1991. godine, o preuzimanju Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije kojom se Krivični Zakon SFRJ ("Službeni list SFRJ", br. 44/76, 36/77, 56/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90 i 45/90), preuzima kao republički zakon;

Pa ga Sud primjenom odredbe člana 142. stav 1. KZ SFRJ i člana 285. ZKP BiH, uz primjenu odredbi članova 33., 38. i 41. KZ SFRJ

OSUĐUJE

Na kaznu zatvora u trajanju od 8 (osam) godina

II

Na osnovu odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH, u vezi sa odredbama članova 200. i 202. Zakona o obligacionim odnosima², usvaja se imovinskopravni zahtjev oštećene „A“, pa se optuženi obavezuje da oštećenoj „A“ na ime naknade nematerijalne štete, isplati ukupan iznos od 30.000,00 KM i to na ime:

- duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iznos od 16.000,00 KM;
- duševnih bolova zbog smanjenja životne aktivnosti iznos od 14.000,00 KM,

sve u roku od 90 (devedeset) dana od dana pravosnažnosti presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

III

Primjenom člana 188. stav 4. ZKP BiH, optuženi se oslobađa od obaveze naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

OBRAZLOŽENJE

I. UVOD I HRONOLOGIJA POSTUPKA

1. Optužnicom Tužilaštva BiH (Tužilaštva) broj: T20 0 KT RZ 0009378 14 od 05.11.2014.godine, potvrđenoj dana 07.11.2014. godine, Slavku Saviću je na teret stavljeno izvršenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka e) KZ BiH, a u vezi sa članom 180. stav 1. istog zakona.
2. Na ročištu radi izjašnjenja o krivnji, održanom dana 08.12.2014. godine, optuženi se izjasnio da nije kriv ni po jednoj tački koja mu se potvrđenom optužnicom stavlja na teret, nakon čega je predmet upućen sudećem vijeću.
3. Glavni pretres u ovom krivičnom predmetu je započeo dana 04.02.2015. godine čitanjem optužnice Tužilaštva broj: T20 0 KT RZ 0009378 14 od 05.11.2014. godine.
4. U toku glavnog pretresa izvođeni su dokazi optužbe, dokazi odbrane i dokazi oštećene, koji su navedeni u Aneksu uz ovu presudu, koji čini sastavni dio iste presude. Glavni pretres je okončan dana 08.06.2015. godine iznošenjem završnih riječi stranaka, punomoćnice oštećene i braniteljice optuženog.

II. ZAVRŠNE RIJEČI

A. ZAVRŠNE RIJEČI TUŽILAŠTVA

5. U završnoj riječi postupajući tužilac Tužilaštva, Vladimir Simović se osvrnuo, kako na tok ovog krivičnog postupka, tako i na provedene dokaze posmatrano pojedinačno i u međusobnoj vezi.

² Službeni list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i Službeni list Republike BiH br. 2/92, 13/93, 13/94 i Službene novine Federacije BiH, br. 29/03

6. U pogledu općih elemenata predmetnog krivičnog djela, tužilac je naveo da je dokazano da je postojao oružani sukob između Armije BiH (ARBiH) i Vojske Republike Srpske (VRS), konkretno na teritoriju općine Vogošća, a radi se i o općepoznatoj stvari, koju odbrana nije ni osporavala. Takođe, dokazano je da su krivično-pravne radnje za koje se tereti optuženi predstavljale teško kršenje zajedničkog člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine. Kada je u pitanju status žrtava, tužilac je naveo da je svjedokinja „A“ (oštećena) u vrijeme izvršenja djela bila civil, a što ni odbrana nije osporavala.

7. Kada je u pitanju status optuženog, kako je tužilac iznio, dokazano je da je optuženi inkriminisano djelo učinio kao pripadnik VRS-a, pri čemu je tužilac posebno ukazao na evidenciju Vob 8, te činjenicu da su svjedoci optužbe i odbrane potvrdili status optuženog. Osim toga, tužilac je zaključio da su provedenim dokazima potkrepljeni navodi optužnice u pogledu pojedinačnih inkriminacija. U tom smislu, tužilac je istakao da je oštećena prepoznala optuženog u istrazi, da je sama oštećena navela da je optuženog često viđala, te da je jasno odredila ime i prezime optuženog. Takođe, svjedokinja „E“ je jasno prepoznala optuženog, zbog čega u pogledu identiteta optuženog nije bilo spora u toku ovog postupka.

8. Nadalje, prema navodima tužioca, svjedoci su potvrdili da je oštećena u ratu živjela s kćerkom kao samohrana majka, pri čemu je sama oštećena opisala događaje koje je preživjela, a koje događaje su potvrdili i drugi saslušani svjedoci optužbe. U pogledu vremenskog slijeda događaja, svjedokinja „A“ se odredila da je prva inkriminisana radnja počinjena u maju, a druga u junu 1993. godine, da je optuženi došao po nju sa vozilom golfom, što su potvrdile i svjedokinje „E“ i Razija Sejdić, kojoj je svjedokinja „E“ otrčala nakon toga, što odbrana nije dovela u pitanje. Kada je u pitanju izjava svjedokinje „E“, te činjenica da je bila prisutna odvođenju majke, tužilac je istakao da se radi o duboko traumatičnom događaju koji je zapamtila ova svjedokinja, a koja je i potvrdila da se inkriminisani događaj desio 1993. godine.

9. Osim toga, da se inkriminisani događaj desio potvrdila je i svjedokinja A. S., koja je ispričala kako joj se oštećena povjerila oko silovanja. Takođe, svjedokinja „B“ je potvrdila da joj se nakon rata oštećena povjerila oko silovanja, pri čemu je i svjedokinja „C“ navela da joj je oštećena pričala da je silovana. Dodatno, oštećena se povjerila

i svjedokinji Raziji Sejdić, što govori o tome da su iskazi svjedoka optužbe međusobno saglasni. Vezano za svjedoke odbrane, tužilac je zaključio da isti svjedoci nisu doveli u pitanje činjenična utvrđenja, koja proizilaze iz iskaza svjedoka optužbe.

10. Odbrana optuženog se, kako je to tužilac iznio, bazirala na prikazivanju oštećene kao promiskuitetne ličnosti, koja se bavila raznim radnjama, što je protivno odredbama ZKP-a BiH, te je predočila lažnu sliku o objektu u kojem je oštećena radila. Tako je svjedokinja „D“ navela da su se u ugostiteljskom objektu gdje je oštećena radila (u prostorijama iznad) pravile žurke, gdje se “svašta” radilo, a koja je teza oborena saslušanjem svjedoka optužbe Miloša Jovanovića, koji je bio vlasnik objekta i takvu mogućnost negirao. Takođe, svjedok odbrane Milorad Rajić je naveo da nisu pravljene nikakve žurke. Svjedokinja „D“ je dalje navela da je oštećena tokom rata bila i sa drugim licima, pri čemu nije navela imena tih lica, pa s obzirom da tvrdi da je bila u dobrim odnosima sa oštećenom, trebala je znati o kojim se licima radi, zbog čega je svjedokinja „D“ nekredibilna, te je njena izjava u bitnom dijelu ostala nepotkrijepljena. Takođe, svjedokinja „D“ je navela da oštećena nije bila trudna, što ukazuje da njihov odnos nije bio povjerljiv, kako to svjedokinja „D“ nastoji da prikaže.

11. Stoga, tužilac je na kraju zaključio da su dokazi optužbe jači i vjerodostojniji po kvalitetu nego dokazi odbrane, te da je optuženi svojim radnjama ostvario obilježja krivičnog djela za koje se tereti, zbog čega je predložio da se optuženi oglasi krivim i da mu se izrekne odgovarajuća kazna zatvora, saglasna utvrđenoj sudskoj praksi Suda BiH u sličnim predmetima.

B. ZAVRŠNE RIJEČI PUNOMOĆNICE OŠTEĆENE

12. U završnoj riječi punomoćnica oštećene, advokat Nedžla Šehić je precizirala imovinskopravni zahtjev u iznosu od 30.000,00 KM, a koji je utemeljen na nalazu i mišljenju vještaka neuropsihijatra, odredbama ZKP-a BiH i ZOO. Kod oštećene se, kako je to njena punomoćnica navela, registruju brojni simptomi, koji imaju dijagnozu ..., koji su vezani sa torturom koju je oštećena preživjela u periodu 1992.-1995. godine, pri čemu je silovanje od strane optuženog za oštećenu najtraumatičniji događaj.

13. Nalazom psihijatrijskog vještačenja je utvrđeno da je zbog traumatskog

događaja kod oštećene došlo do umanjenja opće životne aktivnosti u iznosu od 25%, zbog čega je oštećena predložila da Sud obaveže optuženog da joj na ime naknade nematerijalne štete, isplati iznos kao što je naznačeno u preciziranom imovinskopravnom zahtjevu, pri čemu se punomoćnica pozvala na Orijentacione kriterije usvojene od strane Vrhovnog suda FBiH. Pritom, punomoćnica je dodala da nema kriterija kad su u pitanju žrtve torture, imajući u vidu da su djela silovanja u ratu teža od silovanja u mirnodopskim uslovima, pri čemu je naglasila da oštećena ima pravo na reparaciju.

14. Takođe, punomoćnica je na kraju izlaganja ukazala da je oštećenoj zbog statusa zaštićenog svjedoka skoro nemoguće ostvariti imovinskopravni zahtjev u parničnom postupku, zbog čega je predložila da se usvoji imovinskopravni zahtjev oštećene na naprijed navedeni način.

C. ZAVRŠNE RIJEČI ODBRANE OPTUŽENOG

15. U završnoj riječi braniteljica optuženog Slavka Savića, advokat Nevenka Vitomir je na prvom mjestu osporavala pravnu kvalifikaciju krivičnog djela koje se njenom branjeniku stavlja na teret, pri čemu je ukazivala na vrijeme učinjenja djela, te činjenicu da je u vrijeme izvršenja djela važio KZ SFRJ, koji je blaži zakon za optuženog.

16. Prema navodima braniteljice u toku postupka Tužilaštvo nije dokazalo da je optuženi počinio krivično-pravne radnje koje mu se optužnicom stavljaju na teret.

17. Odbrana je u završnoj riječi ukazivala i na kontradiktornost iskaza oštećene, pri čemu je zaključila da nije jasno zašto je oštećena čekala 15 godina da bi prijavila ovaj događaj. Osim toga, braniteljica je ukazala na izjave oštećene iz Udruženja i Tužilaštva, te na različitost ovih iskaza, u odnosu na iskaz dat neposredno na pretresu.

18. Da je tvrdnja o silovanju oštećene laž proizilazi, prema stavu odbrane i iz iskaza svjedoka Dušana Čadže, koji je opisao susret optuženog i oštećene poslije rata 2000. ili 2001. godine. Osim toga, braniteljica je ukazala da je iz radne knjižice optuženog vidljivo da nije radio u Pretisu, već u Tasu, što ukazuje da su tvrdnje oštećene neistinite.

19. Dodatno, braniteljica je apostrofirala da se oštećena sama u toku rata vratila u Semizovac, da su je Miloš Jovanović i Velo Antić štitili, zbog čega nije logična tvrdnja oštećene da nije imala od koga da zatraži pomoć, kao ni tvrdnja da nije imala kome prijaviti ovaj događaj. Odbrana je u završnoj riječi osporavala i iskaze svjedokinja optužbe A. S. i „C“, pri čemu je zaključila da su njihovi iskazi protivni iskazu oštećene. Takođe, braniteljica je istakla da su iskazi svjedokinja „B“ i „E“ sračunati na podršku oštećenog, zbog čega im se ne može vjerovati.

20. Odbrana je osporavala i iskaz svjedokinje Razije Sejdić, navodeći da iz materijalnih dokaza proizilazi da optuženi nije radio na punktu vojne policije 1993. godine, pa da stoga muž svjedokinje nije na tom mjestu mogao ni pokazati optuženog. Nasuprot tome, braniteljica je ukazala na iskaz svjedoka odbrane Milorada Rajića, koji tvrdi da je oštećena cijeli rat bila u vezi s Velom Antićem, što saglasno tvrdi i svjedokinja „D“. Osim toga, odbrana je osporavala tvrdnju oštećene da je bila u radnoj obavezi u kafani, pri čemu je navela da su svjedoci Miloš Jovanović i „D“ potvrdili da lice Špiro nije držao kafanu, a da pritom dokaz odbrane (dopis iz općine Višegrad) potvrđuje da oštećena nije bila u radnoj obavezi. Nadalje, braniteljica je akcentirala da iz iskaza svjedokinje „D“ proizilazi da je sa oštećenom bila dobra prijateljica, da su bile u dobrim odnosima i poslije rata, zbog čega nije jasno zašto joj oštećena nije rekla za ovaj događaj poslije rata.

21. Dalje, braniteljica je osporavala dokaz vještačenjem po vještaku neuropsihijatrijske struke, te je navela da se radi o nezakonitom dokazu, na kojem se, shodno odredbi člana 10. ZKP BiH, ne može zasnivati odluka Suda. Pritom se braniteljica pozvala na odredbu člana 96. ZKP-a BiH, kao i na odredbu člana 20. stav 1. tačka f) ZKP-a BiH, te je zaključila da kod činjenice da ni optuženi, ni njegov braniteljica ne mogu izdati naredbu za vještačenje, to samim tim ne može ni oštećena, niti njen punomoćnik. Takođe, braniteljica je iznijela da je u toku postupka povrijeđena odredba člana 197. ZKP BiH, budući da Sud nije ispitao optuženog o činjenicama vezanim za prijedlog ovlaštene osobe.

22. Na kraju završne riječi, braniteljica je predložila da se optuženi oslobodi optužbe i da se imovinskopravni zahtjev odbije kao neosnovan. Opreza radi, braniteljica je ukazala na olakšavajuće okolnosti koje postoje na strani optuženog (što

proizilazi iz stanja spisa) i predložila da se optuženi oslobodi obaveze naknade troškova krivičnog postupka.

23. Optuženi Slavko Savić se pridružio završnoj riječi svoje braniteljice, pri čemu je dodao da nije kriv, da nije bio na području Semizovca, te da se kretao po području Semizovca tek kad su ga prekomandovali u vojnu policiju.

III. PROCESNE ODLUKE

A. ISKLJUČENJE JAVNOSTI

24. Na nastavku glavnog pretresa održanom dana 16.02.2015. godine za vrijeme svjedočenja oštećene, isključena je javnost, a po saslušanju stranaka i braniteljice optuženog, sve radi zaštite intimnog života oštećene, u smislu odredbe člana 235. ZKP BiH, pritom imajući u vidu da se radi o svjedokinji koja je oštećena krivičnim djelom silovanja.

25. Isto tako, na nastavku glavnog pretresa održanom dana 23.02.2015. godine, a u cilju zaštite intimnog života oštećene, kao i interesa svjedoka, isključena je javnost, a po saslušanju stranaka i braniteljice optuženog, za vrijeme svjedočenja svjedokinja optužbe "B" i "C".

26. Osim toga, javnost je isključena i sa dijela nastavka pretresa održanog dana 30.03.2015. godine, za vrijeme saslušanja svjedokinje odbrane "D" na okolnost predloženih mjera zaštite, a kojoj su svjedokinji potom i određene mjere zaštite, koje se prije svega odnose na zaštitu identiteta.

27. Dodatno, javnost je iz istih razloga (koji su egzistirali na pretresu od 16.02.2015. godine) isključena i na nastavku glavnog pretresa održanom dana 04.05.2015. godine prilikom ponovnog saslušanja oštećene, po saslušanju stranaka i braniteljice optuženog.

28. Takođe, na istom nastavku glavnog pretresa javnost je isključena i prilikom saslušanja svjedokinja optužbe "E" i Razije Sejdić, a po saslušanju stranaka i braniteljice optuženog, cijeneći da je ovakvo postupanje u interesu zaštite

intimnog života oštećene, jer se radilo o kćerci oštećene (svjedokinja "E"), kao i o komšinici oštećene (Razija Sejdić, koja je ujedno i nepismena, zbog čega prilikom saslušanja nije mogla pročitati imena svjedoka kojima su dodijeljene mjere zaštite).

B. ODREĐIVANJE MJERA ZAŠTITE ZA SVJEDOKE

29. Odlučujući o prijedlogu Tužilaštva broj: T20 0 KTRZ 0009378 14 od 14.01.2015. godine za određivanje mjera zaštite za svjedokinju- oštećenu, na osnovu člana 91. ZKP BiH i člana 12. i 3. stav 1. i 2. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka³ (Zakon o zaštiti svjedoka), Vijeće je donijelo rješenje od 19.01.2015. godine, kojim se svi lični podaci svjedoka za kojeg su tražene zaštitne mjere proglašavaju povjerljivim i neće se objavljivati u javnosti, pri čemu je sastavni dio ove mjere i zaštita lika svjedoka, odnosno zabrana objavljivanja informacija o liku svjedokinje u javnosti, putem medija ili bilo kojih drugih sredstava javnog informisanja. Istovremeno je ovim rješenjem određeno da se pomenutoj svjedokinji u postupku pred Sudom BiH određuje pseudonim „A“.

30. Pri donošenju ove odluke, Vijeće je s jedne strane cijenilo proceduralne garancije na koje optuženi ima pravo, ali s druge strane i potrebu da se svjedokinja zaštiti. Naime, imajući u vidu okolnosti pod kojim je djelo počinjeno, Vijeće je našlo da su ispunjeni zakonski uslovi iz člana 3. stav 2. Zakona o zaštiti svjedoka, nalazeći da se u konkretnom slučaju radi o traumatizovanoj svjedokinji. Osnovanost izricanja navedenih mjera potkrepljena je razlozima navedenim u prijedlogu, kao i u prilogima istog, imajući u vidu da iz izjave svjedokinje proizilazi da je pokazala spremnost da svjedoči u ovom predmetu, te da se radi o veoma važnoj svjedokinji na okolnosti koje se optuženom stavljaju na teret, zbog čega je Vijeće našlo osnovanim zaštititi lične podatke svjedokinje na naprijed navedeni način.

31. Nadalje, odlučujući o prijedlogu Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 0009378 14 od 17.02.2015. godine za određivanje mjera zaštite za svjedokinju „B“, koji prijedlog je preciziran na nastavku glavnog pretresa održanog 23.02.2015. godine, kada je usmeno

³ Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka („Službeni glasnik BiH“, br. 03/03, 21/03, 61/04, 55/05)

podnesen prijedlog i za određivanje istovjetnih mjera zaštite i za svjedokinju „C“, Vijeće je, primjenom naprijed navedenih odredbi, dana 23.02.2015. godine donijelo rješenje, kojim se svi lični podaci svjedokinja za koje su tražene zaštitne mjere, proglašavaju povjerljivim i neće se objavljivati u javnosti. Sastavni dio ove mjere je i zaštita lika svjedokinja, odnosno zabrana objavljivanja informacija o liku svjedokinja u javnosti, putem medija ili bilo kojih drugih sredstava javnog informisanja. Istovremeno, ovim rješenjem je određeno da se u postupku pred Sudom BiH, svjedokinjama sa podacima iz povjerljivog dijela prijedloga, odnosno sa podacima iz spisa, određuju pseudonimi „B“ i „C“.

32. Nadalje, postupajući po prijedlogu braniteljice optuženog od 05.03.2015. godine za određivanje mjera zaštite za svjedokinju „D“, primjenom naprijed navedenih odredbi, Vijeće je dana 30.03.2015. godine donijelo rješenje kojim se svi lični podaci svjedokinje za koju su tražene zaštitne mjere pomenutim prijedlogom, a čiji su lični podaci navedeni u povjerljivom prilogu navedenog prijedloga, proglašavaju povjerljivim i neće se objavljivati u javnosti. Sastavni dio ove mjere je i zaštita lika svjedokinje, odnosno zabrana objavljivanja informacija o liku svjedokinje u javnosti, putem medija ili bilo kojih drugih sredstava javnog informisanja. Takođe, ovim rješenjem je određeno da se u postupku pred Sudom BiH, svjedokinji sa podacima iz povjerljivog dijela prijedloga određuje pseudonim „D“.

33. Na kraju, odlučujući o prijedlogu Tužilaštva BiH od 28.04.2015. godine za određivanje mjera zaštite, primjenom naprijed navedenih odredbi, dana 04.05.2015. godine, Vijeće je donijelo rješenje, kojim se svi lični podaci svjedokinje za koju su tražene zaštitne mjere proglašavaju povjerljivim i neće se objavljivati u javnosti. Sastavni dio ove mjere je i zaštita lika svjedokinje, odnosno zabrana objavljivanja informacija o liku svjedokinje u javnosti, putem medija ili bilo kojih drugih sredstava javnog informisanja. Istovremeno, ovim rješenjem je određeno da će se u postupku pred Sudom BiH, svjedokinji sa podacima iz povjerljivog dijela prijedloga određuje pseudonim „E“.

34. Pri donošenju naprijed navedenih odluka od 23.02.2015. i 04.05.2015. godine, Vijeće je imalo u vidu da svjedokinje imaju značajna posredna saznanja o okolnostima koje se optuženom stavljaju na teret, zbog čega je Vijeće i našlo osnovanim zaštititi

lične podatke ovih svjedokinja kako je to precizirano ovim rješenjima. Ovo i zbog toga što se zaštitom ličnih podataka svjedokinja „B“ i „E“ (koje su bliske srodnice oštećene, kojoj su rješenjem ovog Suda broj: S1 1 K 017213 14 Krl od 19.1.2015. godine već dodijeljene mjere zaštite ličnih podataka), te zaštitom ličnih podataka svjedokinje „C“, *de facto* ostvaruje potpuna svrsishodnost izrečenih mjera zaštite i u odnosu na neposrednu žrtvu - oštećenu. Pritom je neophodno obezbijediti uslove u kojima će pomenute svjedokinje svjedočiti o svojim posrednim saznanjima koje su dobile od oštećene, a koja saznanja, s obzirom na prirodu djela, uključuju i intimnu sferu oštećene. Pritom, Vijeće je pri odlučivanju u odnosu na svjedokinju „E“ imalo u vidu okolnosti pod kojim je predmetno krivično djelo, kako se to osnovano sumnja počinjeno, zbog čega je i našlo ispunjenim uslove iz člana 3. stav 2. Zakona o zaštiti svjedoka, s obzirom da se u konkretnom slučaju radi o traumatizovanoj svjedokinji.

35. Pri donošenju odluke o dodjeljivanju mjera zaštite svjedokinji „D“, Vijeće je imalo u vidu da sadržaj njene izjave ukazuje da postoji razumna bojazan da bi opasnost po nju ili njenu porodicu vjerovatno proistekla kao posljedica njenog svjedočenja, zbog čega je Vijeće našlo ispunjenim zakonske uslove u smislu odredbe člana 3. stav 1. Zakona o zaštiti svjedoka. Pritom je Vijeće pri odlučivanju imalo u vidu da iz izjave svjedokinje proizilazi da je ista pokazala spremnost da svjedoči u ovom predmetu, ali da je, imajući u vidu sadržaj njenog svjedočenja, osnovano zaštititi lične podatke svjedokinje, kako je to precizirano samim rješenjem.

C. ODBIJANJE DOKAZNOG PRIJEDLOGA TUŽILAŠTVA – VJEŠTAČENJE OŠTEĆENE U FAZI

IZVOĐENJA DOKAZA TUŽILAŠTVA

36. Na nastavku glavnog pretresa održanog dana 23.2.2015. godine, Vijeće je odbilo dokazni prijedlog Tužilaštva za vještačenje oštećene u cilju ostvarenja imovinskopravnog zahtjeva, imajući pritom u vidu protivljenje odbrane optuženog u tom pravcu.

37. Pri donošenju odluke, Vijeće je imalo u vidu fazu u kojoj se postupak nalazi (dokazi optužbe), zbog čega je Vijeće odbilo navedeni dokazni prijedlog u toj fazi postupka, s obzirom da predloženo vještačenje nije bilo obuhvaćeno, odnosno predloženo potvrđenom optužnicom Tužilaštva. Pritom je donošenje takve odluke, kako je to i predsjednica vijeća usmeno objavila na pretresu, bilo isključivo vezano za

fazu predmetnog krivičnog postupka.

D. DIGRESIJA U IZVOĐENJU DOKAZA I USVAJANJE DODATNIH DOKAZNIH PRIJEDLOGA OPTUŽBE

38. U skladu sa odredbom člana 261. stav 2. ZKP BiH dokazi se izvode određenim redoslijedom, osim ako sudija, odnosno vijeće u interesu pravde ne odredi drugačije

39. Tokom glavnog pretresa, predsjednica Vijeća je u skladu sa ovlastima iz člana 240. ZKP BiH⁴, dozvoljavala digresije u redoslijedu izvođenja dokaza. Navedene procesne situacije su u skladu sa navedenom odredbom evidentirane u zapisnicima sa ročišta za glavni pretres.

40. Na nastavku glavnog pretresa održanom dana 20.04.2015. godine, braniteljica optuženog je navela da ostaje kod ranijeg prijedloga za saslušanje u svojstvu svjedoka odbrane lice S.L., a koja svjedokinja je u to vrijeme bila bolesna, odnosno imala je operativni zahvat. Imajući u vidu da je saslušanje svjedokinje odbrane S.L. (zbog njene bolesti) ostalo u sferi neizvjesnosti, napravljena je digresija u izvođenju dokaza.

41. Dakle, iako u tom trenutku nije bilo okončano izvođenje dokaza odbrane, imajući u vidu naprijed navedene objektivne poteškoće u njihovom osiguranju, predsjednica vijeća je, imajući u vidu dužnost da se stara za svestrano pretresanje predmeta iz odredbe člana 239. ZKP BiH, zatražila od tužioca izjašnjenje u pogledu eventualnog prijedloga dokaza u toj fazi postupka. S tim u vezi, tužilac je na ročištu predložio izvođenje određenih dokaza subjektivne prirode, kao dokaza replike, odnosno dokaza optužbe kojima se pobijaju navodi odbrane, i to saslušanjem svjedoka: Miloša Jovanovića, Nenada Grujića, svjedokinje "A" i kćerke oštećene (svjedokinje "E"), na okolnosti koje su proizašle kroz saslušanje svjedokinje odbrane "D", a sve imajući u vidu da je odbrana prethodno kroz izvođenje dokaza osporavala prirodu akta i čina koji se optuženom stavlja na teret, kao i kredibilitet oštećene.

⁴ Član 240. ZKP BiH: "Glavni pretres teče redom koji je određen u ovom zakonu, ali sudija, odnosno predsjednik vijeća može odrediti da se odstupi od redovnog toka raspravljanja zbog posebnih okolnosti,

42. Imajući u vidu da se radi o prijedlozima dokaza koji su proistekli iz dokaza odbrane, zbog čega nisu mogli biti izvedeni u fazi dokaza optužbe, Vijeće je našlo osnovanim navedeni prijedlog tužioca, te je isti usvojilo.

43. Iako se braniteljica protivila izvođenju dodatnih dokaza optužbe, navodeći da su isti preuranjeni, imajući u vidu činjenicu da izvođenje dokaza odbrane još nije okončano, Vijeće je donijelo naprijed navedenu odluku, rukovodeći se interesima pravde i ekonomičnosti postupka, pritom posebno imajući u vidu da je saslušanje predložene svjedokinje odbrane S.L., zbog njene bolesti, ostalo u sferi mogućnosti i neizvjesnosti, gdje se ne zna da li će i kada svjedokinja zaista pristupiti, zbog čega je Vijeće u interesu pravde našlo opravdanim u konkretnom slučaju izmijeniti redoslijed izvođenja dokaza.

44. U daljem toku postupka, dana 27.04.2015. godine tužilac je Sudu dostavio izmijenjeni prijedlog dokaza replike, na način da je umjesto svjedoka Nenada Grujića, predložio saslušanje svjedokinje Razije Sejdić, koji dokazni prijedlog je Vijeće usvojilo van ročišta, nalazeći da se radi o dokazu koji je proistekao iz dokaza odbrane, pri čemu je obavijestilo odbranu optuženog o usvajanju navedenog dokaznog prijedloga, kako bi se optuženi i njegova braniteljica mogli pripremiti za saslušanje navedenog svjedoka za nastavak glavnog pretresa zakazan za dan 04.05.2015. godine.

45. Osim toga, Vijeće nalazi da ovakvim postupanjem ni na koji način nije došlo do povrede prava odbrane optuženog, s obzirom da je između pretresa od 20.04.2015. godine na kome je tužilac predložio izvođenje dokaza replike i pretresa od 04.05.2015. godine (na kome su isti svjedoci i saslušani- osim svjedokinje Razije Sejdić, koja je naknadno predložena) prošlo 15 (petnaest) dana.

a naročito zbog broja optuženih, broja krivičnih djela i obima dokaznog materijala. U zapisnik o glavnom pretresu unijet će se razlozi zašto se glavni pretres ne održava prema zakonom utvrđenom redoslijedu“.

E. IZVOĐENJE DOKAZA OŠTEĆENE

46. Dana 05.02.2015. godine Sud je zaprimio prijedlog oštećene, podnesen putem punomoćnice, advokatice Nedžle Šehić za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva. U obrazloženju prijedloga je navedeno da oštećena, shodno odredbama članova 193. i 194. ZKP-a BiH, podnosi imovinskopravni zahtjev za naknadu nematerijalne štete počinjene ovim krivičnim djelom. U tom smislu oštećena je u predmetnom zahtjevu tačno naznačila i kumulativni iznos potraživane jedinstvene nematerijalne štete, koja obuhvata pretrpljene duševne i fizičke bolove, pretrpljeni strah i umanjenje opće životne sposobnosti, a koji kompenzira sljedeće vidove štete: na ime pretrpljenog straha iznos od 6.000,00 KM, na ime duševnih i fizičkih bolova, povrede prava ličnosti, dostojanstva ličnosti i morala ličnosti mučenjem, nečovječnim i ponižavajućim postupanjem iznos od 60.0000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog umanjenja opće životne sposobnosti iznos od 14.000,00 KM. Nadalje, u predmetnom zahtjevu je naznačeno da će isti imovinskopravni zahtjev biti konačno opredijeljen po okončanju medicinskog vještačenja oštećene.

47. S tim u vezi, dana 30.03.2015. godine punomoćnica oštećene "A", advokat Nedžla Šehić je u spis ovog predmeta dostavila nalaz sudsko-psihijatrijskog vještačenja za oštećenu, sačinjen od strane prof. dr. Alme Bravo Mehmedbašić.

48. Nakon što je predmetni nalaz i mišljenje, kao i imovinskopravni zahtjev oštećene dostavljen strankama i braniteljici optuženog, što je konstatovano na zapisnik sa nastavka glavnog pretresa održanog dana 20.04.2015. godine, imajući u vidu obavezu ispitivanja optuženog o činjenicama vezanim za prijedlog ovlaštenog lica za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva, predsjednica Vijeća je na pomenutom pretresu objavila da će se optuženi, kao i njegova braniteljica na navedenu okolnost izjašnjavati na sljedećem ročištu.

49. Na narednom pretresu održanom dana 04.05.2015. godine braniteljica optuženog je navela da se protivi izvođenju dokaza oštećene, prije svega vještačenju po neuropsihijatru, jer se radi o nezakonito pribavljenom dokazu, pri čemu se braniteljica pozvala na odredbu člana 96. ZKP BiH, navodeći da oštećena ne može

izvoditi te dokaze, a da nema ništa protiv toga da se medicinska dokumentacija oštećene pročita. Osim toga, u završnoj riječi se braniteljica optuženog pozvala na stav Vrhovnog suda Federacije BiH, izražen u rješenju broj: 06 0 K 004496 13 Kž od 24.09.2014. godine, kojim je ukinuta presuda Kantonalnog suda u Novom Travniku, te predmet vraćen prvostepenom sudu na ponovno suđenje, imajući u vidu da je presuda bila zasnovana na dokazu na kojem se ne može zasnivati (nalazu i mišljenju koji je bio sastavljen po zahtjevu branitelja optuženog).

50. Na nastavku glavnog pretresa održanog 04.05.2015. godine, nakon što je prethodno optuženom i njegovoj braniteljici dostavljen nalaz i mišljenje prof. dr. Alme Bravo- Mehmedbašić za oštećenu, Vijeće je donijelo odluku da se na narednom pretresu ima saslušati u svojstvu vještaka prof. dr. Alma Bravo-Mehmedbašić.

51. Iako se odbrana optuženog protivila izvođenju dokaza od strane oštećene, odnosno konkretno izvršenom vještačenju, Vijeće primjećuje da je u skladu sa imperativnom odredbom člana 195. stav 3. ZKP BiH osoba ovlaštena za podnošenje imovinskopravnog zahtjeva dužna da određeno označi svoj zahtjev i da podnese dokaze, a što je oštećena i učinila, postupajući dakle u skladu sa navedenom zakonskom odredbom. Osim toga, iako pismenu naredbu za vještačenje, u skladu sa odredbom člana 96. stav 1. ZKP BiH, može izdati tužilac ili sud, na što odbrana optuženog ukazuje, Vijeće ne nalazi da je, vještačenje, učinjeno na zahtjev oštećene nezakonito, s obzirom da se radi o vještačenju učinjenom u posebnom adhezijskom postupku, koji se ne tiče dokazivanja krivičnog djela i krivične odgovornosti optuženog, već odlučivanja o imovinskopravnom zahtjevu oštećene, kao sporednom predmetu krivičnog postupka. Naime, imovinskopravni zahtjev predstavlja u stvari parnicu, te samo odlučivanje o predmetu parničnog postupka krivični sud vrši po pravilima građanskog prava.

52. Stoga, imajući u vidu da je imovinskopravni zahtjev oštećene upravljen na naknadu štete, koja se ne može utvrditi bez vještačenja, da je pritom zahtjev takav da se može ostvariti u parnici, da potiče iz krivičnog djela, da je pritom upravljen protiv optuženog, te da znatno ne odugovlači ovaj krivični postupak, Vijeće je našlo da je u interesu pravde potrebno provesti dokaze oštećene, koji se odnose na podneseni

imovinskopravni zahtjev.

53. Pritom, Vijeće cijeni da je ispoštovano pravo optuženog na odbranu u ovom kontekstu, s obzirom da je optuženom i njegovoj braniteljici dostavljen imovinskopravni zahtjev oštećene, precizirani imovinskopravni zahtjev oštećene i pismeni nalaz i mišljenje prof.dr. Alme Bravo Mehmedbašić, pri čemu je odbrani ostavljeno dovoljno vremena i za pripremu, s obzirom da je prof.dr. Alma Bravo-Mehmedbašić saslušana na nastavku glavnog pretresa održanog dana 11.05.2015. godine.

54. Osim toga, u skladu sa odredbom člana 197. stav 2. ZKP BiH, optuženom je, suprotno navodima odbrane, omogućeno da se izjasni o činjenicama vezanim za prijedlog ovlaštenog lica (oštećene) za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva. Naime, kako je to naprijed konstatovano, optuženom i njegovoj braniteljici je prethodno tokom postupka dostavljena dokumentacija koja se tiče imovinskopravnog zahtjeva oštećene, pri čemu je na ročištu održanom dana 11.05.2015. godine optuženom i njegovoj braniteljici omogućeno da unakrsno ispituju prof. dr. Almu Bravo-Mehmedbašić, te daju komentare na njen nalaz i mišljenje, koju mogućnost je braniteljica optuženog i iskoristila.

55. Pored toga, na nastavku glavnog pretresa održanog 11.05.2015. godine, nakon obavljenog neposrednog ispitivanja vještakinje prof. dr. Alme Bravo-Mehmedbašić (kako direktnog, tako i unakrsnog, te od strane sudskog vijeća), predsjednica vijeća je izričito optuženom postavila pitanje hoće li se izjasniti o činjenicama koje su danas iznesene vezano za nalaz i mišljenje saslušane vještakinje⁵, što znači da je u potpunosti postupljeno u skladu sa odredbom člana 197. stav 2. ZKP BiH, slijedom čega se neosnovanim ukazuju istaknuti prigovori braniteljice optuženog.

56. Kada je u pitanju rješenje Vrhovnog suda FBiH, na koje se braniteljica optuženog poziva, Vijeće primjećuje da navedeni stav Vrhovnog suda FBiH nije uopće primjenjiv u navedenoj situaciji, jer se isti stav odnosi na pitanje vještačenja, koje je vezano za utvrđivanje elemenata krivičnog djela. Osim toga, nalaz vještaka koji je

⁵ Transkript sa nastavka glavnog pretresa održanog 11.05.2015. godine, str.41

oštećena dostavila kao dokaz se tiče pitanja adhezijskog postupka, a ne tiče se pitanja dokazivanja krivnje optuženog.

F. VJEŠTAČENJE MEDICINSKE DOKUMENTACIJE SVJEDOKINJE S.L.

57. Na ročištu za nastavak glavnog pretresa održanom dana 11.05.2015. godine braniteljica optuženog je predložila, imajući u vidu zdravstveno stanje predložene svjedokinje odbrane S.L.⁶, da se njena izjava uzme u skladu sa odredbama člana 272. ZKP BiH, odnosno da se svjedokinja sasluša van sudnice u svojoj kući.

58. S obzirom da se prema informacijama Odjeljenja za podršku svjedocima, koje je Vijeće zaprimilo prije ovog ročišta, zdravstveno stanje svjedokinje iskomplikovalo, da je jako bolesna, te da sama živi, za Vijeće je bilo upitno da li je svjedokinja uopće sposobna da daje svjedočki iskaz.

59. U daljem toku postupka braniteljica optuženog je dostavila medicinsku dokumentaciju za ovu svjedokinju. S tim u vezi, Sud je dana 19.05.2015. godine zaprimio prijedlog braniteljice optuženog za izdavanje naredbe za vještačenje sposobnosti svjedokinje S.L. po vještaku Žarku Saviću, kao i prijedlog da se nakon toga svjedokinja sasluša u svom stanu. Nakon ispitivanja navedenog prijedloga, Sud je dana 20.05.2015. godine, primjenom članova 96., 97. i 269. ZKP BiH, donio naredbu, kojom je naloženo vještačenje zdravstvene sposobnosti predložene svjedokinje odbrane, za davanje svjedočkog iskaza u ovom predmetu.

60. Navedenom naredbom je određeno vještačenje po vještaku Žarku Saviću-neuropsihijatru, na način da će pregledom medicinske dokumentacije (koja je dostavljena u prilogu ove naredbe, a koja se odnosila na zdravstveno stanje predložene svjedokinje odbrane), dati odgovore na slijedeća pitanja: da li je svjedokinja, usljed ustanovljene zdravstvene dijagnoze, sposobna da svjedoči u predmetnom krivičnom postupku i da li bi time bilo pogoršano njeno zdravstveno stanje ukoliko vještak ustanovi da je svjedokinja sposobna za svjedočenje, kao i da li je

⁶ Ime i prezime svjedokinje je na ovom mjestu označeno inicijalima, s obzirom da je za istu svjedokinju bilo predloženo određivanje mjera zaštite.

nužno saslušanje svjedokinje obaviti na adresi stanovanja, ili je ista sposobna putovati iz mjesta stanovanja do Suda kako bi svoj iskaz dala u sudnici.

61. Osnovanost donošenja takve naredbe proizilazi iz činjenice da predložena svjedokinja odbrane, za koju je podnesen i prijedlog za određivanje mjera zaštite identiteta, nije pristupila na više ročišta za glavni pretres na koja je bila uredno pozvana, uz obrazloženje da je hospitalizirana i da nije zdravstveno sposobna pristupiti na Sud u svojstvu svjedoka. Pritom je u istoj naredbi naznačeno da vještaku ostaje mogućnost da zatraži neposredni kontakt sa predloženom svjedokinjom, u cilju davanja kompletnijeg nalaza i mišljenja, samo ukoliko procijeni da dostavljena medicinska dokumentacija nije dostatna za donošenje zaključka o predmetu vještačenja.

62. U pismenom nalazu i mišljenju vještaka Žarka Savića od 22.05.2015. godine je naznačeno da predložena svjedokinja odbrane boluje od i da je u završnoj fazi bolesti, zbog čega ista nije psihički, ni fizički sposobna za svjedočenje u ovom sudskom predmetu, niti u mjestu boravka, a niti u Sudu, jer bi takav akt, zbog pojačanog psihofizičkog napora tokom iskaza, mogao da pogorša zdravstveno stanje svjedokinje.

63. Na nastavku glavnog pretresa održanog dana 25.05.2015. godine je neposredno saslušan vještak prim.dr. Žarko Savić, koji je ostao pri ranije dostavljenom nalazu i mišljenju, te zaključio da predložena svjedokinja ne može pristupiti na Sud. Osim toga, vještak je naveo da u slučaju da se svjedokinja nalazi u stanju, odlazak na teren ne bi imao svrhe, zbog čega nije ni predložio Sudu da izlazi na lice mjesta.

64. Imajući u vidu izloženo stanje stvari, prihvatajući nalaz i mišljenje vještaka kao istinit i vjerodostojan, te zasnovan na pravilima struke, Vijeće je našlo bespredmetnim prijedlog odbrane za saslušanje svjedoka van Suda, imajući u vidu da je vještak u nalazu i mišljenju jasno naznačio da predložena svjedokinja odbrane, zbog svog zdravstvenog stanja, nije ni u psihičkoj, niti u fizičkoj kondiciji da daje iskaz i svjedoči u ovom predmetu niti u mjestu boravka, a niti u Sudu, što čini neosnovanim prijedlog iz odredbe člana 272. ZKP BiH, pri čemu braniteljica u daljem toku postupka nije ni insistirala na saslušanju ove svjedokinje na predloženi način.

G. PRIGOVORI NA VOĐENJE POSTUPKA-NAVODNA POVREDA PRESUMPCIJE NEVINOSTI

65. U završnoj riječi braniteljica optuženog, advokat Nevenka Vitomir je, između ostalog, apostrofirala i da je u toku ovog postupka došlo do povrede presumpcije nevinosti, na način da se Sud apsolutno stavio na stranu optužbe, što nedvojbeno, prema stavu odbrane, proizilazi iz načina na koji je sud ispitivao svjedoke, kao i zaključaka koje je predsjednica vijeća izvodila tokom suđenja, pri čemu način na koji je insistirano na određenim odgovorima svjedoka nije mogao ostaviti dojam nepristrasnosti. U tom smislu, braniteljica je ukazala na ispitivanje svjedokinje "C" od strane predsjednice vijeća, kao i na određene detalje prilikom saslušanja oštećene. Pritom je braniteljica dodala da je tokom suđenja svjedokinja "E" direktno vrijeđala i iznosila neke dvosmislene prijetnje optuženom, a da od strane ovog Suda nije bilo upozorenja, te da Sud nije vodio računa o tom vanjskom izrazu nepristrasnosti.

66. Prema ocjeni ovog Vijeća, u toku predmetnog krivičnog postupka nije došlo do povrede pretpostavke nevinosti, niti do povrede prava na suđenje pred nepristrasnim sudom, na koju odbrana neosnovano ukazuje.

67. Naime, u toku ovog krivičnog postupka dosljedno je primjenjivano načelo pretpostavke nevinosti, stipulisano odredbom člana 3. stav 1. ZKP BiH, na način da se optuženi smatra nevinim za krivično djelo sve dok se eventualno pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja. U tom smislu, odluka o postojanju krivičnog djela za koje se optuženi potvrđenom optužnicom tereti, te o postojanju krivične odgovornosti optuženog, odnosno o meritumu ove krivično-pravne stvari je donesena od strane pretresnog vijeća, ali tek nakon provedenog glavnog pretresa, zasnivajući presudu na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretresu, pritom savjesno cijeneći svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima, te je tek na osnovu takve ocjene izveden zaključak je li neka činjenica dokazana.

68. Postupak protiv optuženog se pred ovim sudskim vijećem vodio usmeno, neposredno, kontradiktorno, uz sve proceduralne garancije zagarantovane odredbama ZKP-a BiH, na koji način su u potpunosti ispoštovana načela pretpostavke

nevinosti i jednakosti u postupanju, sve imajući u vidu da je odbrani optuženog, kao i samom optuženom tokom suđenja omogućeno da se izjasne na predložene dokaze, da postavljaju pitanja svjedocima i vještacima, kao i da daju obrazloženja u vezi sa njihovim iskazima, da iznose činjenice i predlažu dokaze u svoju korist (pri čemu su tokom ovog suđenja izvođeni dokazi odbrane, kako objektivne, tako i subjektivne prirode).

69. Pritom je predsjednica vijeća, u skladu sa odredbom člana 262. stav 3. ZKP-a BiH u odgovarajućoj mjeri kontrolisala način i redoslijed ispitivanja svjedoka i izvođenja dokaza, vodeći računa da ispitivanje i izvođenje dokaza bude efikasno za utvrđivanje istine, da se izbjegne nepotrebno gubljenje vremena i zaštite svjedoci od uznemiravanja i zbunjivanja. Dodatno, tokom pretresa vođeno je računa o činjenici da je prilikom izvođenja dokaza dozvoljeno direktno, unakrsno i dodatno ispitivanje, ali i o činjenici da sudija, odnosno vijeće, shodno odredbi člana 261. stav 3. ZKP-a BiH, može u svakom trenutku postaviti pitanje svjedoku, kojim su se pravom članovi sudskog vijeća prilikom saslušanja određenih svjedoka i vještaka koristili u skladu sa zakonom.

70. Osim toga, bitno je naglasiti da nakon što su članovi sudskog vijeća postavili određena pitanja svjedocima/vještacima (nakon što je već obavljeno direktno i unakrsno ispitivanje istih), strankama i braniteljici optuženog je pružena prilika da ponovo postave pitanja, ukoliko takva pitanja proizilaze iz postavljenih pitanja Vijeća, iz čega proizilazi da se nesumnjivo tokom postupka vodilo računa o tome da ispitivanje i izvođenje dokaza bude efikasno za utvrđivanje istine. Pitanja koja su postavljana od strane članova sudskog vijeća su postavljana u cilju razjašnjenja određenih navoda svjedoka i vještaka, pri čemu su ista pitanja proizašla iz rezultata direktnog, unakrsnog, odnosno dodatnog ispitivanja svjedoka i vještaka, a nikako nisu predstavljala rezultat predubjeđenja da je optuženi kriv, kako to odbrana pogrešno prikazuje.

71. Što se tiče prigovora koji se odnose na navodnu nepristrasnost ovog sudskog vijeća, Vijeće cijeni da sumnje u vezi dojma nezavisnosti i nepristrasnosti moraju biti u izvjesnoj mjeri objektivno opravdane, te se ne može radi o proizvoljnim zaključcima, na način kako to braniteljica optuženog neosnovano tvrdi. Naime, odbrana optuženog nije osnovano i argumentovano ukazala ni na subjektivnu, a ni na objektivnu nepristrasnost

sudskog vijeća koje je sudilo u ovom krivičnom predmetu⁷.

72. Takođe, Vijeće ne nalazi da je tokom pretresa dopušteno vrijeđanje optuženog, na što braniteljica neosnovano ukazuje u završnoj riječi. Upravo suprotno na glavnom pretresu održanom 04.05.2015. godine prilikom direktnog ispitivanja svjedokinje „E“, predsjednica vijeća je dala odgovarajuća upozorenja istoj svjedokinji, u situaciji kada se svjedokinja na određeni način počela neprimjereno obraćati prema optuženom, zbog traume koju je preživjela, te je upoznala da postoji odgovarajući kodeks ponašanja, koji se mora poštovati na Sudu, a koji vrijedi i prilikom saslušanja⁸.

H. ODOBRAVANJE PRISUSTVA SUĐENJU PREDSTAVNICIMA ORGANIZACIJE

“TRIAL”

73. Dana 06.02.2015. godine u spis predmeta je zaprimljena molba nevladine organizacije “TRIAL” za odobravanje prisustva zaposlenicima navedene organizacije na glavnim pretresima u ovom krivičnom postupku. U obrazloženju molbe je navedeno da se radi o nevladinoj organizaciji registrovanoj u Sarajevu, čiji je primarni cilj borba protiv nekažnjivosti počilaca, učesnika i podstrekivača krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, odnosno pružanje pomoći žrtavama međunarodnih zločina u ostvarivanju njihovih prava. Ova organizacija, kako je to navedeno u podnesku, pruža pravnu i psihološku podršku svjedokinji “A”, te su stoga predložili da, ukoliko bi eventualno došlo do isključenja javnosti na glavnom pretresu prilikom saslušanja ove svjedokinje, istom prisustvuju kao znanstveni radnici, shodno odredbi člana 236. stav 2. ZKP BiH, pri čemu su se pozvali na praksu ovog

⁷ Da bi se dokazala subjektivna nepristrasnost, Sud, u skladu sa praksom ESLJP, zahtijeva dokaze konkretne pristrasnosti. Lična nepristrasnost redovno postavljenog sudije se pretpostavlja sve dok se ne dokaže suprotno (Presuda Hauschildt protiv Danske, stav 47)

⁸ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 04.05.2015. godine, str.28: “**Svjedok:** On je mislio da će se to sve zaboraviti. On ne zna da se ja budim sa njegovim likom. Svako jutro. Da sud ne postoji vjerujte da bi ja završila u zatvoru zbog njega. Imaš djecu. **Sudija:** Dobro je svjedokinjo....**Branilac:** Ovo je stvarno previše....**Sudija:** .. molim Vas ja sam tu da intervenišem. Smirite se. **Svjedok:** Oprostite. Ali emocije....**Sudija:** .. nikakva, u redu je, u redu je. **Branilac:** ..(nejasno)....kako treba da.... **Sudija:** Molim Vas niste dobili, niste dobili riječ braniteljice.**Branilac:** Oprostite. **Sudija:** Smirite se, smirite se, ovaj pokušajte da se kontrolišete. Vi ste ovde da odgovarate na pitanja, mi razumijemo vašu situaciju. **Svjedok:** Ali morate shvatiti ipak... **Sudija:** Razumijemo. Ali morate, morate i Vi ovaj slušati na sudu ste i ima određeni kodeks ponašanja.“

Suda, kojom je ovoj organizaciji dozvoljeno prisustvo na suđenjima, koja su bila isključena za javnost (predmet Marijan Brnjić i dr.).

74. Uvažavajući razloge iznesene u zahtjevu od 06.02.2015. godine, primjenom odredbe člana 236. stav 2. ZKP BiH, Vijeće je na pretresu od 16.02.2015. godine, kada je isključena javnost, dozvolilo prisustvo predstavnika organizacije "TRIAL". Pritom, cijeneći da se radi o zahtjevu uopćene prirode, koji se odnosi na prisustvo tokom glavnog pretresa svim suđenjima na kojima bude isključena javnost, Vijeće je našlo opravdanim udovoljiti takvom zahtjevu i ubuduće.

I. PROTEK ROKA OD 30 (TRIDESET) DANA

75. Član 251. stav 2. ZKP BiH određuje: "Glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmijenio sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i braniteljice vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju".

76. U ovom krivičnom predmetu je između pretresa održanih na dane: 23.02.2015. godine i 30.03.2015. godine, proteklo više od 30 (trideset) dana. Imajući u vidu navedeno, to je Vijeće, na pretresu održanom 30.03.2015. godine, donijelo odluku da glavni pretres počinje iznova u smislu odredbe člana 251. stav 2. ZKP BiH. S obzirom da su se stranke i braniteljica optuženog saglasili da se do tada provedeni dokazi ne provode iznova, Vijeće je odlučilo da se do tada saslušani svjedoci neće ponovo pozivati i saslušavati, nego će se koristiti iskazi koje su prethodno dali u ovom postupku, odnosno koji su dati na ranijem glavnom pretresu.

IV. OPĆA OCJENA DOKAZA

77. Nakon što je Vijeće u smislu člana 281. ZKP BiH savjesno i sadržajno ocijenilo svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima, koji su izvedeni na glavnom pretresu, te prethodno analizirajući navode optužbe i odbrane, utvrđeno je činjenično stanje kao u izreci iz sljedećih razloga.

78. Član 3. stav 1. ZKP BiH propisuje da se optuženi smatra nevinim za krivično djelo dok se ne dokaže njegova krivnja. Tužilac stoga nosi teret utvrđivanja krivice optuženog, i u skladu sa članom 3. stav 2. ZKP BiH optužba to mora uraditi izvan razumne sumnje.

79. Činjenica da odbrana nije osporavala određene činjenične navode sadržane u optužnici ne znači da je Vijeće prihvatilo te činjenice kao dokazane. Teret dokazivanja ostaje na tužiocu za svaku optužbu tokom cijelog suđenja. Shodno tome, u utvrđivanju da li je tužilac dokazao predmet izvan svake razumne sumnje, Vijeće je pažljivo razmotrilo da li postoji bilo kakva druga razložna interpretacija uvrštenih dokaza, osim one koju je prihvatilo, kada je odlučilo da su ispunjena obilježja krivičnog djela za koje se optuženi tereti.

80. Ne postoji zakonska obaveza da se u presudi izlože svi pojedini dokazi. Zakonska obaveza je razmatranje svih iznesenih dokaza prilikom donošenja odluke. Bilo bi nesvrshodno nametati bilo kojem sudećem Vijeću obavezu da svaki pojedinačni dokaz, dakle, svako svjedočenje i svaki materijalni dokaz koji su izneseni tokom glavnog pretresa, pojedinačno obrazlaže u presudi.

81. Ovo stajalište je potvrđeno i detaljno obrazloženo i u praksi Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ-a): „*Žalbena Vijeće podsjeća da svaki optuženi na osnovu člana 23. Statuta i pravila 98 ter (C) Pravidnika, ima pravo da mu se predoči obrazloženo mišljenje. Međutim ovaj uslov se odnosi na presudu pretresnog Vijeća. Pretresno Vijeće nije obavezno da obrazlaže svjedočenja zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu*“, „*Žalbena Vijeće podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene pretresnog Vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se*

tiče zaključaka o činjenicama, pretresno Vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koje su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po optužnici. Nije nužno osvrutati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki uloženi dokaz u sudskom spisu“.

82. Istovremeno, Vijeće je vodilo računa da u ovoj presudi navede jasne i razumljive razloge na kojima zasniva svoju odluku, a da pri tome nije u obavezi da daje detaljne odgovore na svako pitanje, ali ako je činjenica ili dokaz od suštinske važnosti za ishod predmeta, Vijeće se u tom slučaju mora pozabaviti sa njim u svojoj presudi. Osim toga, pri odlučivanju Vijeće je imao u vidu da saglasno praksi ESLJP, Sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora se detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku, iz čega proizilazi da se Sud nije dužan baviti svakim dokazom, već je u smislu odredaba članova 15. i 281. ZKP BiH dužan da se bavi u prvom redu onim dokazima koji su nužni za ostvarenje svrhe ove presude, iz čega proizilazi da nije nužno raspravljati baš o svakom dokazu.

83. Dakle, iz naprijed navedenih standarda uspostavljenih judikaturom ESLJP i MKSJ, proizilazi da je obaveza Suda da, iako presudu donosi na temelju savjesne ocjene svih izvedenih dokaza, u obrazloženju izloži samo one dokaze koji su bili od značaja za njeno donošenje.

84. U skladu sa članom 15. ZKP BiH, Vijeće ima pravo da slobodno ocjenjuje dokaze. Pritom je slobodna ocjena dokaza oslobođena pravnih pravila, koja bi *a priori* određivala vrijednost pojedinih dokaza. Vrijednost dokaza nije unaprijed određena, ni kvalitativno, ni kvantitativno. Ocjena dokaza obuhvata logičku i psihološku ocjenu, te iako ne postoje pravna, ni formalna pravila ocjene, ista je vezana za pravila ljudskog mišljenja i iskustva.

85. Ponekad se usmeno svjedočenje svjedoka razlikovalo od izjave koju su isti dali u istražnoj fazi. Međutim, treba imati u vidu da je prošlo više od 20 (dvadeset) godina od događaja navedenih u optužnici, te je opravdano očekivati da je protek vremena uticao na tačnost i vjerodostojnost sjećanja svjedoka. Ipak, i u takvoj situaciji, Vijeće je vodilo računa o kakvim se razlikama iskaza radi, te kakvo je objašnjenje svjedoka u tom pravcu, budući da sve razlike nemaju jednaku dokaznu vrijednost.

86. Takođe, činjenica je da se zbog prirode krivičnog postupka, svjedoku na

glavnom pretresu mogu postaviti drugačija pitanja od onih koja su postavljena u prethodnim razgovorima, pa je nakon konkretizacije pojedinih pitanja opravdano očekivati da se sjeti dodatnih detalja. Naravno, ovakve situacije je Vijeće pažljivo razmatralo prilikom utvrđivanja težine koja se treba dati takvim dokazima.

87. Prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u ovom postupku, Vijeće je cijeno njihovo držanje i ponašanje tokom davanja iskaza, ispitao konzistentnost njihovih iskaza datih u sudnici, uporedio činjenice o kojima je određeni svjedok svjedočio sa činjenicama koje su utvrđene od strane drugih svjedoka, te činjenicama utvrđenim materijalnim dokazima, a sve kako bi se utvrdilo da li su potkrijepljeni ili osporeni drugim dokazima u ovom predmetu.

88. Pored toga, pri ocjeni iskaza svjedoka, Vijeće je imalo u vidu da pouzdanost iskaza jednog svjedoka zavisi od njegovog poznavanja činjenica, ali na pouzdanost iskaza u velikoj mjeri može uticati protek vremena, nestalnost ljudske percepcije, kao i traumatičnost samog događaja o kome svjedoči. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da sudsko vijeće koje postupa razložno to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzdan⁹. Slično tome, faktori kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući uticaj trećih lica, nepodudarnosti, ili stresne okolnosti u vrijeme događaja ne isključuju automatski mogućnost da se Vijeće osloni na takav iskaz, pri čemu je Vijeće dužno uporediti, kako je naprijed navedeno, činjenice o kojima određeni svjedok svjedoči sa drugim provedenim dokazima.

89. Dakle, Vijeće pri odlučivanju ima diskreciono pravo da evaluiira nepodudarnosti koje su istaknute i da razmotri da li je svjedok, uzevši iskaz u cjelini, pouzdan, te da li je njegovo svjedočenje vjerodostojno. Sitne nepodudarnosti ne mogu biti dovoljne da cijelo svjedočenje učine nepouzdanim¹⁰.

90. Vijeće, međutim, svoju konačnu odluku temelji prvenstveno na usmenim i neposrednim svjedočenjima na glavnom pretresu, pri čemu izvjesne nedosljednosti između iskaza različitih svjedoka predstavljaju relevantan faktor u procjeni njegove

⁹ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Čelebić*, paragraf 485 i 496 – 498.

¹⁰ *Ibid*, paragraf 498

dokazne težine. Istovremeno, značajno je naglasiti da ove nedosljednosti neće nužno diskreditovati cijelo svjedočenje svjedoka. Dakle, ako je svjedok decidno ispričao suštinu događaja o kojima se radi, periferne devijacije neće nužno dovesti u pitanje istinitost takvog iskaza. U svakom slučaju, razlozi prihvatljivosti pojedinih iskaza, te ocjena njihovog kredibiliteta, detaljno su obrazloženi u odnosu na inkriminaciju silovanja za koju je ustanovljena krivica optuženog.

91. Prilikom razmatranja optužnice, Vijeće je imalo u vidu da je samo oštećena svjedočila o samom događaju silovanja, jer je jedino ona bila sa optuženim u vrijeme kad se desilo silovanje, a što je upravo vrlo česta pojava kada su u pitanju ovakvi inkriminirani događaji. Stoga, Vijeće je iskaz oštećene cijeno sa posebnom pažnjom dovodeći ga u vezu sa drugim provedenim dokazima, a o čemu će, u osvrtu na iskaz ove svjedokinje, biti više riječi. Nepostojanje sudsko - medicinskih dokaza o zločinu u vrijeme trajanja i stanja oružanog sukoba, odnosa oštećene prema onome što joj se desilo, kao i protok vremena od predmetnog događaja pa do vremena svjedočenja, za Vijeće je predstavljalo dodatnu obavezu pri utvrđivanju vjerodostojnosti kazivanja oštećene.

V. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

92. Nakon ocjene provedenih dokaza u toku glavnog pretresa, Vijeće je zaključilo da je Tužilaštvo u konkretnom slučaju van svake razumne sumnje dokazalo da je optuženi Slavko Savić, na način opisan u tačkama 1. i 2. izreke ove presude, ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ.

93. S tim u vezi, Vijeće će u ovom dijelu iznijeti razloge kojima se rukovalo u pogledu primjene materijalnog prava na konkretne radnje optuženog, odnosno na njihovo pravno kvalificiranje, odnosno razloge zbog kojih nije prihvatilo pravnu ocjenu djela optuženog sadržanu u potvrđenoj optužnici Tužilaštva.

94. U tom smislu, Vijeće je u pogledu primjene materijalnog zakona i pravne kvalifikacije djela, *apriori* pri odlučivanju imalo u vidu načela zakonitosti i princip vremenskog važenja krivičnog zakona.

95. Naime, član 3. KZ BiH propisuje načelo zakonitosti, kao jedno od osnovnih načela krivičnog postupka, koje glasi:

“1. Krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju se samo zakonom.

2. Nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna.”

96. Dalje, članom 4. KZ BiH propisan je princip vremenskog važenja krivičnog zakona, koji glasi:

„1. Na učinitelja krivičnog djela primjenjuje se zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela.

2. Ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmjeni zakon, primjenit će se zakon koji je blaži za učinioca.”

97. Dakle, iz navedenih odredbi proizilazi da se, po pravilu, na učinioca krivičnog djela prvenstveno primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja djela (*tempus regit actum*).

98. Imajući u vidu da iz provedenih dokaza proizilazi da su inkriminisana djela počinjena u maju (tačka 1.), odnosno u junu 1993. godine (tačka 2. izreke presude), Vijeće nalazi da je u tom periodu na snazi bio KZ SFRJ, koji je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Republike Bosne i Hercegovine i Krivičnog zakona SFRJ¹¹.

99. Međutim, od principa *tempus regit actum* je moguće odstupiti u interesu optuženog, ukoliko se nakon izvršenja djela zakon izmijenio na način da je izmijenjeni zakon blaži za učinitelja. Navedeno je propisano i odredbom člana 4. stav 2. KZ BiH,

¹¹ Skupština SFRJ je Krivični zakon Bosne i Hercegovine usvojila na sjednici Saveznog vijeća održanoj dana 28. septembra 1976. godine i objavila ga u Službenom listu SFRJ broj 44 od 08. oktobra 1976. godine. Nakon proglašenja nezavisnosti BiH, KZ SFRJ je na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom od 22. maja 1992. godine preuzet kao zakon Republike Bosne i Hercegovine (uz manje izmjene), a stupio je na snagu danom objavljivanja.

koji propisuje da, ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmjeni zakon, primijeniti će se zakon koji je blaži za učinitelja.

100. Pitanje koji je zakon blaži za učinitelja rješava se *in concreto*, odnosno upoređivanjem starog i novog ili novih zakona u odnosu na svaki konkretni slučaj, jer isti zakon može biti povoljniji u jednom slučaju, a teži u drugom, u zavisnosti od toga za koje djelo se optuženi tereti, te kakve su odredbe o krivici ili kažnjavanju za to djelo. Pri tome je potrebno utvrditi sve okolnosti koje mogu biti relevantne za navedenu ocjenu, pa shodno tome izvršiti procjenu, primjena kojeg zakona bi predstavljala istinski povoljniji ishod za učinioca, koji zakon daje veću mogućnost za povoljniju odluku u konkretnom slučaju (načelo konkretnosti)¹².

101. Budući da i KZ SFRJ koji je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Republike BiH i Krivičnog zakona SFRJ (Preuzeti KZ SFRJ) kao zakon koji je bio na snazi u vrijeme obuhvaćeno optužnicom i KZ BiH, propisuje isto krivično djelo sa istim zakonskim obilježjima (Ratni zločin protiv civilnog stanovništva), Sud je bio u obavezi cijeliti koji od navedenih zakona je blaži po učinioca.

102. Pored navedenog, Vijeće se u konkretnom slučaju prvenstveno rukovodilo stavom ESLJP u predmetu *Maktouf i Darrjanović protiv Bosne i Hercegovine*, na čijim zaključcima je kasnije Ustavni sud BiH utemeljio svoja utvrđenja u pogledu retroaktivne primjene KZ-a BiH na predmete ratnih zločina.

103. Za razliku od ESLJP, Ustavni sud BiH je u brojnim predmetima ratnog zločina, kod utvrđivanja koji je zakon blaži za počinioca, rukovodio isključivo kriterijem upoređivanja opšteg zakonskog minimuma i maksimuma zaprijećene kazne, ne uzimajući u obzir konkretne okolnosti svakog predmeta pojedinačno, čime je napušten ranije izneseni stav Ustavnog suda u predmetu *Abduladhim Maktouf*¹³.

¹² Komentari krivičnih zakona BiH, Vijeće Europe 2003. godina, stranica 66.

¹³ Predmet *Abduladhim Maktouf*, Odluka Ustavnog suda BiH o dopustivosti i meritumu, broj AP 1785/06 od 30.03.2007. godine, paragraf 68. „U praksi, ni u jedncj državi bivše Jugoslavije u zakonodavstvu n.je postojala mogućnost izricanja doživotnog zatvora niti dugotrajnih zatvorskih kazni, a što je Međunarodni krivični sud za zločine na području bivše Jugoslavije često činio (slučaj Krstić, Galić itd.). Istovremeno, koncept KZ SFRJ je bio takav da n.je predviđao postojanje dugotrajnog niti doživotnog zatvora nego je za najteža krivična djela propisivao smrtnu kaznu, a za lakše oblike maksimalne zatvorske kazne do 15

104. Tako prilikom ocjene blažeg zakona po učinioca, Ustavni sud kao argumentaciju navodi da je smrtna kazna eliminisana iz sistema krivičnih sankcija, i da je stoga, u smislu odredbe člana 38. stav 2. KZ SFRJ (*“za krivična djela za koja je propisana smrtna kazna sud može izreći i zatvor od 20 godina”*), u situaciji kada više nije moguće izreći istu, moguće da se *„...izrekne maksimalna zatvorska kazna u trajanju od 20 godina (koja se prema odredbama tog zakona dosuđivala kao zamjena za smrtnu kaznu) ili zatvorska kazna u trajanju od 15 godina (koju taj zakon predviđa kao maksimalnu zatvorsku kaznu)”*.

105. Dakle, stav Ustavnog suda BiH predviđa da se primjena blažeg zakona po učinioca neće preispitivati za svaki slučaj pojedinačno, već će se u svim slučajevima, u kojima oba zakona propisuju ista obilježja krivičnog djela ratnog zločina, na učinioca biti primijenjen KZ SFRJ.

106. Budući da je krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, iz člana 173. KZ BiH za koje se tereti optuženi Slavko Savić, bilo propisano i članom 142. stav 1. KZSFRJ, to je slijedom navedenog, te u skladu sa praksom Ustavnog suda BiH, u pogledu primjene materijalnog prava bilo nužno primijeniti KZ SFRJ, kao zakon koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela i kao zakon koji je prema stavu Ustavnog suda BiH, blaži prema optuženom.

VI. ODLUKA O KRIVICI OPTUŽENOG SLAVKA SAVIĆA

107. Vijeće je na temelju svih provedenih dokaza, njihovom pojedinačnom ocjenom, te dovođenjem u međusobnu vezu, došlo do nesumnjivog zaključka, da je optuženi Slavko Savić, radnjama pobliže opisanim u izreci presude (tačke 1. i 2.), ostvario sva bitna obilježja bića krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, na način da je za vrijeme ratnog stanja u BiH i oružanog sukoba između ARBiH, sa jedne i VRS, sa druge strane, na području općine Vogošća, kao pripadnik Vogošćanske lake pješadijske brigade VRS, postupao protivno pravilima

godina zatvora. Dakle, jasno je da se ne može odvojiti jedna sankcija od cjelokupnosti cijele kazne koja se želio postići kaznenom politikom u vrijeme važenja tog zakona”. i 69. „U vezi s tim, Ustavni sud smatra da nije moguće jednostavno «odstraniti» jednu sankciju i primijeniti druge, blaže sankcije i time praktično ostaviti neadekvatno sankcionirana najteža krivična djela”.

međunarodnog humanitarnog prava, tako što je na neutvrđene dane u mjesecima maju i junu 1993. godine prisilio oštećenu upotrebom sile na seksualni odnos, odnosno prema oštećenoj u dva različita navrata preduzeo radnju silovanja.

A. OPĆI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 142. KZ SFRJ

108. Imajući u vidu pravnu kvalifikaciju djela za koje je optuženi oglašen krivim, Vijeće će u daljem izlaganju iznijeti razloge na osnovu kojih nalazi ispunjenim opće i posebne elemente inkriminacije, sadržane u odredbu člana 142. stav 1. KZ SFRJ.

109. U tom smislu, Vijeće je analiziralo da li su radnjama optuženog ostvarena sva bitna obilježja bića krivičnog djela iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ koje glasi:

“Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedina civilna lica ili lica onesposobljena za borbu, koji je imao posljedicu smrt, tešku tjelesnu povredu ili teško narušavanje zdravlje ljudi...; **nanošenja velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja...**

ili **izvrši neko od navedenih djela**, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom”.

110. Iz citirane zakonske odredbe proizilaze sljedeći opći elementi krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva:

- a. *Djelo počinioca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava, na način da je počinjeno protiv civilnog stanovništva, dakle osoba koje ne učestvuju u oružanom sukobu ili su položile oružje ili su onesposobljene za borbu, odnosno osoba koje su zaštićene odredbama Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine;*
- b. *Kršer je mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;*
- c. *Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom;*

d. *Počinitelac mora narediti ili počiniti djelo.*

111. Imajući u vidu da Sud nije vezan pravnom kvalifikacijom iz optužnice, shodno odredbi člana 280. stav 2. ZKP BiH, to je u konačnoj pravnoj ocjeni, izostavljena kvalifikacija optužnice iz člana 180. stav 1. KZ BiH, odnosno Vijeće nije tražilo odgovarajuću odredbu KZ-a SFRJ koja bi bila pandan citiranoj odredbi KZ-a BiH, a koja bi eksplicitno propisivala oblike individualne odgovornosti, s obzirom da je krivično zakonodavstvo SFRJ, kao uostalom i pozitivno krivično zakonodavstvo BiH, uopćeno organizirano i postulirano na principima individualizacije krivične odgovornosti/ krivice, te u tom pravcu nema potrebe za posebnim pravnim kvalificiranjem.

112. Dakle, u konkretnom slučaju je krivica optuženog Slavka Savića kvalifikovana kao Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ.

1. Djelo počinioca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava

113. Za postojanje navedenog krivičnog djela nužno je i da radnje izvršenja djela predstavljaju kršenje pravila međunarodnog prava, što ukazuje na blanketni karakter ovog krivičnog djela.

114. Stoga, za utvrđivanje ovog elementa krivičnog djela, neophodno je bilo konsultovati odgovarajuće međunarodne konvencije, u konkretnom slučaju odredbe Ženevske konvencije za zaštitu civilnih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine.

115. Pritom Vijeće naglašava da, shodno odredbi iz člana 142. KZ SFRJ, nije neophodno (nije uslov postojanja samog djela) da počinitelac zna ili ima namjeru da krši međunarodnu normu, dakle nije nužno da kršenje blanketnih propisa bude obuhvaćeno svijesću učinioca, već je dovoljno da njegovo ponašanje objektivno predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava, dok se kod preduzimanja konkretnih, pojedinačnih radnji izvršenja, svakako mora cijeliti subjektivni odnos počinioca prema djelu, što će detaljno biti elaborisano u daljem obrazloženju ove presude.

116. Da bi se utvrdilo kršenje odredbi zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, potrebno je analizirati njen sadržaj, te domen primjene na konkretan predmet.

117. Naime, odredbom člana 3. stav 1. tačke a) i c) Ženevskih konvencija iz 1949. godine, koja se temeljem Anexa 6. Daytonskog mirovnog sporazuma primjenjuje i u Bosni i Hercegovini predviđeno je da:

„U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbjegava na teritoriji jedne od visokih strana ugovornica, svaka od strana u sukobu bit će dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe:

- prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rana, lišenja slobode, ili iz kojeg bilo drugog uzroka, postupat će se u svakoj prilici, čovječno bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili uvjerenju, polu, rođenju, ili imovnom stanju, ili bilo kome drugom sličnom razlohu.

U tom cilju zabranjeni su i ubuduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom razlohu, prema gore navedenim licima sljedeći postupci:

- a) povrede koje se nanose životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistava, osakaćenja, svireposti i mučenja. ...

- c) povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci.“

118. Dakle, svrha zajedničkog člana 3. svih Ženevskih konvencija, jeste propisivanje minimuma prisilnih normi, kao i ukazivanje na općeprihvaćene humanitarne principe na kojima se u potpunosti zasnivaju sve konvencije, te je primjenjiv i u sukobima koji nemaju međunarodni karakter.

119. Osim toga, široko je prihvaćeno stanovište, da zajednički član 3. predstavlja dio običajnog međunarodnog prava, na način da sva djela pobrojana u ovom članu Ženevskih konvencija, predstavljaju ozbiljno kršenje međunarodnog humanitarnog prava, te kao takva povlače individualnu krivičnu odgovornost, neovisno od karaktera samog sukoba. Ovo posebno imajući u vidu da je član 3. „zajednički“ u sve četiri Ženevske konvencije iz 1949. godine, koje tretiraju pitanje i međunarodnog i nemeđunarodnog oružanog sukoba.

120. S obzirom da je u predmetnom postupku, zaključeno, što će dalje biti obrazloženo, da je u periodu obuhvaćenom optužnicom, na teritoriji općine Vogošća postojao oružani sukob, to je opravdano zaključiti, da je zajednički član 3. Konvencija imao biti primjenjivan sve vrijeme trajanja tog oružanog sukoba.

121. Prema ocjeni ovog Vijeća, optuženi je u periodu koji navodi optužnica, činjenjem krivičnih djela za koja je oglašen krivim, povrijedio osnovne garancije koje zaštićena kategorija stanovništva uživa u skladu sa odredbama Konvencije, odnosno, svojim postupanjem optuženi je prekršio odredbe zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine, i to preciznije stav 1. tačke a) i c) (povreda tjelesnog integriteta i ličnog dostojanstva oštećene).

2. Civilni status žrtve (status zaštićene kategorije stanovništva)

122. Radi utvrđenja kršenja pravila međunarodnog prava, neophodno je utvrditi da li je djelo bilo usmjereno protiv posebne kategorije stanovništva zaštićene članom 3. Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine.

123. Status zaštićenih lica u skladu sa članom 3. stav 1. Konvencije, uživaju sve osobe koje za vrijeme trajanja oružanog sukoba ne poduzimaju nikakvo učešće u neprijateljstvima, uključujući čak i pripadnike vojnih ili policijskih formacija, koji su položili oružje ili lica koja su onesposobljena za borbu usljed bolesti, rana, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog razloga.

124. Kada je u pitanju ovaj element, odnosno civilni status žrtve, Vijeće konstatuje da saslušani svjedoci optužbe saglasno potvrđuju da oštećena u vrijeme inkriminiranih događaja nije učestvovala neposredno u neprijateljstvima, niti je bila pripadnik oružanih snaga jedne strane u sukobu, odnosno da je u vrijeme počinjenja djela imala status civila, budući da je u toku ratnog stanja živjela u Semizovcu kao samohrana majka sa svojom malodobnom kćerkom, iz čega proizilazi da je uživala zaštitu u skladu sa odredbama zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, a što nije osporavano ni od strane odbrane optuženog.

3. Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije

125. Odredba člana 142. stav 1. KZSFRJ, kao opći uslov postojanja djela propisuje i postojanje oružanog sukoba ili okupacije, pri čemu se ne insistira na karakteru samog sukoba, odnosno, ne pravi se distinkcija između internih i međunarodnih sukoba.

126. U međunarodnoj sudskoj praksi smatra se da oružani sukob postoji "*svuda gdje se pribjeglo oružancj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države.*"¹⁴

127. Dovodeći kršenje odredbi međunarodnog prava u vezu sa postojanjem oružanog sukoba, treba naglasiti da se međunarodno humanitarno pravo i dalje primjenjuje "*na čitavcj teritorji zaraćenih država, odnosno, u slučaju unutrašnjih oružanih sukoba, na čitavcj teritorji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se na tom mjestu stvarno vode borbe, sve do zaključenja mira ili, u slučaju unutrašnjih sukoba, sve dok se ne pronađe mirno rješenje*"¹⁵.

128. Dakle, evidentno je da se poštivanje opće prihvaćenih principa pravila i običaja ratovanja, te garancija datih u zajedničkom članu 3. Ženevskih konvencija odnosi kako na sukobe koji se smatraju sukobima međunarodnog karaktera, tako i na one koji su po svom karakteru interni sukobi unutar jedne države.

129. Stoga kada se optuženi teretio za kršenje člana 173. KZ BiH (odnosno kada se utvrđuje postojanje elemenata djela iz člana 142. KZSFRJ), a na osnovu kršenja

¹⁴ Tužilac protiv Dragoljuba Kunarac, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, predmet br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, Presuda od 12.6. 2002. godine Kunarac i drugi. Presuda po žalbi, odjeljak 56

¹⁵ Kunarac et al. presuda žalbenog Vijeća, odjeljci 57 i 64. U odjeljku 64. Žalbeno Vijeće smatra: "*da dužnost tužioca nje bila da postcjarje oružanog sukoba dokazuje za svaki kvadratni centimeter tog područja. Postcjarje oružanog sukoba nje ograničeno samo na djelove teritorje na kcjima se konkretno odvaju borbe, već postcji na čitavcj teritorji pod kontrolom zaraćenih strana.*"

zajedničkog člana 3. Konvencija, kao u ovom slučaju, nebitno je, da li je oružani sukob po svom karakteru bio međunarodni ili unutrašnji sukob¹⁶.

130. U konkretnom slučaju, Vijeće je prevashodno na temelju dokaza Tužilaštva (kako objektivne, tako i subjektivne prirode) ustanovilo, da je u inkriminisanom periodu na području BiH bilo ratno stanje, a što ni odbrana optuženog nije osporavala.

131. U tom smislu, u Odluci Predsjedništva RBiH od 20.06.1992. godine¹⁷ je *explicite* navedeno da se na teritoriji RBiH proglašava ratno stanje, koja odluka stupa na snagu danom objavljivanja u „Službenom listu RBiH“, a koje ratno stanje je trajalo do donošenja Odluke o ukidanju ratnog stanja od 22.12.1995. godine¹⁸.

132. Takođe, Vijeće nalazi da se u inkriminisanom periodu odvijao oružani sukob na između snaga VRS sa jedne strane i pripadnika ARBiH na drugoj strani, a što proizilazi iz dokaza optužbe objektivne prirode¹⁹, pri čemu ni odbrana nije osporavala takvo stanje stvari.

133. S obzirom da za primjenu normi međunarodnog humanitarnog prava nije neophodno, da su se stvarna borbena dejstva odigrala na tačno određenoj lokaciji, Vijeće se nije ograničavalo samo na ustanovljavanje postojanja oružanog sukoba u općini Vogošća, već i na njegovo postojanje na široj teritoriji, čiji sastavni dio je i ova općina.

134. Osim navedenog, svi saslušani svjedoci kako optužbe, tako i odbrane su saglasno potvrdili da je u inkriminisanom vrijeme na području općine Vogošća bilo ratno stanje, odnosno oružani sukob.

135. Slijedom navedenog, Vijeće je zaključilo da je tokom 1993. godine bilo ratno stanje u BiH, te da je postojao oružani sukob između pripadnika VRS i ARBiH.

¹⁶ *Tužilac protiv Duška Tadića*, predmet br. IT-94-1-AR-72, Rješenje o interlokutorom prigovoru odbrane na nadležnost od 2.10. 1995. (Rješenje o nadležnosti u predmetu Tadić), odjeljak 137; Presuda žalbenog Vijeća u predmetu *Čelebići* odjeljak 140. i 150

¹⁷ Dokaz T-2

¹⁸ Dokaz T-6

¹⁹ Dokazi T-3, T-4, T-5, T-7

4. Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom

136. Sljedeći opći element postojanja predmetnog krivičnog djela zahtijeva postojanje *nexusa* radnji optuženog sa ratom, oružanim sukobom, odnosno da djelo počinioca mora biti u vezi sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom. Da bi se utvrdilo postojanje navedenog elementa, neophodno je bilo sagledati status optuženog u inkriminisanom periodu, te postojanje uzajamnosti i zavisnosti izvršenja djela u odnosu na postojanje ranije obrazloženog oružanog sukoba, na širem području općine Vogošća.

137. U konkretnom slučaju Vijeće je ispitalo „*da li je postojanje oružanog sukoba u znatnoj mjeri utjecalo na sposobnost počinioca da počinii zločin, njegovu odluku da ga počinii, način počinjenja zločina ili cij sa kojim je počinjen*“²⁰.

138. Ovaj uslov je ispunjen ako je „*zločin počinjen kao podrška ili barem pod izgovorom situacije koja je proistekla iz oružanog sukoba*“²¹.

139. U tom smislu, u predmetu *Dragojub Kunarac i dr.*, je po ovom pitanju zauzet sljedeći stav:

„...Humanitarno pravo primjenjuje se i daje na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se konkretne borbe vode na mjestu na kojem su se odigrali dotični događaji. Stoga je dovoljno to što su zločini bili u tjesnoj vezi s neprijateljstvima koja su trajala na drugim djelovima teritorije pod kontrolom strana u sukobu. Uslov da dato djelo bude u tjesnoj vezi sa oružanim sukobom zadovoljen je ukoliko su, kao u ovom slučaju, zločini počinjeni kao posljedica borbi, a prije prekida oružanih aktivnosti na određenom području, te ako su počinjeni radi postizanja nekog cilja ili iskorištavanja situacije nastale usljed borbi“²²...

²⁰ Tužilac protiv Kunaraca i drugih, predmet broj: IT-96-23 & IT-96-23/1-A presuda 12.06.2002. godine, stav 58

²¹ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Dragojub Kunarac i dr.*, paragraf 58-59

²² MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Dragojub Kunarac i dr.*, paragraf 568

140. Ocjenom provedenih dokaza, Vijeće zaključuje da je djelo optuženog bilo u dovoljnoj mjeri povezano sa ratnim dešavanjem. U tom smislu, Vijeće je posebno uzelo u obzir poziciju optuženog u vojnoj strukturi – tj. da je u inkriminisano vrijeme bio pripadnik Vogošćanske lake pješadijske brigade VRS u BiH, a što prije svega proizilazi iz dokaza optužbe objektivne prirode- T-8²³, u kome je naznačeno da je optuženi evidentiran u VP 7033 Vogošća u periodima od 04.04.1992.-31.01.1993., 01.03.1993.-05.06.1994. godine, 01.03.1993.-25.02.1994. godine, 26.02.1994.-05.06.1994. godine, 06.06.1994.-23.02.1996. godine.

141. Nadalje, u Vob 8 obrascu, koji je dostavljen u prilogu dokaza T-8, je jasno naznačeno da je Slavko Savić (rođen 21. 03. 1963. godine) u Kremeš, općina Vogošća stupio u oružane snage 04.04.1992. godine, u I lpb. četu, nakon čega u koloni „razlog ispisa iz evidencije“ stoji napomena- premještaj u vod vojne policije 3.lpb br., pri čemu je datum upisa 01.03.1993. godine, a datum ispisa 05.06.1994. godine, dok je na drugom obrascu za optuženog upisan čin vojnik, te kao datum upisa 04.04.1992. godine, a datum ispisa 31.01.1993. godine, pri čemu u koloni „razlog ispisa iz evidencije“ stoji napomena- bataljon Blagovac.

142. Takođe, iz podataka Administrativne službe Općine Bijeljina, Odjeljenje za boračku invalidsku zaštitu²⁴ proizilazi da su podaci o učešću u ratu optuženog evidentirani na jediničnom i matičnom kartonu Vob 2 i Vob 3, odnosno da je provedeno učešće u ratu kako slijedi: 04.04.1992.-30.01.1993. godine, 01.03.1993.-05.06.1994. godine (VP 7033/5), 06.06.1994.-23.02.1996. godine (VP 7033/2). Ovakvo stanje stvari proizilazi i iz dokaza odbrane O-6²⁵ (Uvjerenje Gradske uprave Bijeljina od 10.10.2014. godine), u kojem je naznačeno da je optuženi u oružanim snagama RS-a proveo u VP 7033/5 JMK period od 01.03.1993.-05.06.1994. godine.

²³ T – 8 – Akt Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite Republike Srpske, Odjeljenje za vojne evidencije učesnika Odbrambeno-otadžbinskog rata, broj: 16-03/3.2-1-835-1108/14 od 09.10.2014. godine sa prilogom 5 ovjerenih kopija Izvoda iz VOB-8

²⁴ T – 9 – Akt Odjeljenja za boračko-invalidsku zaštitu, općina Bijeljina, broj: 02/7-832-1-125/14 od 07.10.2014. godine sa prilogom ovjerene kopije obrasca VOB-1, VOB-2 i VOB-3

²⁵ Dopis grada Bijeljina broj 02/7-832-1-8/15 od 28.01.2015. godine, u prilogu koga je Uvjerenje izdato od strane Gradske uprave Bijeljina, Odjeljenje za boračko-invalidsku zaštitu, broj 02/7-835-3-443/14 od 10.10. 2014. godine

143. Osim toga, ovakvo stanje stvari (angažovanje optuženog u inkriminisanom periodu kao pripadnika VRS) proizilazi iz iskaza saslušanih svjedoka (kojima je poznata ta okolnost).

144. U tom smislu, oštećena je opisala kako je tokom rata viđala optuženog u maskirnoj uniformi i da je vidjela bijeli kaiš, s pištoljem sa strane, pri čemu svjedokinji nije poznato šta je značio bijeli kaiš, vjerovatno je držao oružje. Oštećena se nije mogla izjasniti kojim jedinicama je pripadao optuženi u to vrijeme, ali misli da je bila u pitanju vojna policija. Činjenica da oštećena nije sigurna kojim je tačno jedinicama optuženi pripadao u to vrijeme nije ni bitna, jer ona to nije ni dužna znati, pri čemu oštećena nema posebno predznanje o vojnim informacijama, međutim ono što je bitno je da i sama oštećena identifikuje optuženog u toku rata kao osobu koja je naoružana i nosi maskirnu uniformu.

145. I svjedokinja odbrane „D“²⁶, koja je živjela u inkriminisanom periodu na području općine Vogošća je, prema vlastitom iskazu, poznavala optuženog iz viđenja, s obzirom da je sticajem okolnosti radio s njenom tetkom u Tasu, te je ova svjedokinja navela da je optuženi bio vojnik u toku rata, ali joj nije poznato u kojoj formaciji.

146. Nadalje, svjedok odbrane Milorad Rajić²⁷, koji je i sam bio angažovan u toku ratnog perioda, u iskazu je naveo da je u toku rata viđao optuženog, poznato mu je da je bio u Vogošći, ali mu nije poznato u kojem bataljonu. Svjedok je potvrdio da je polovinom rata ili krajem rata optuženi bio u Vojnoj policiji u Vogošćanskoj brigadi, te da je vozio džipa. Pritom je svjedok zaključio da optuženi nije ispočetka bio u vojnoj policiji, misli da je u početku optuženi bio u Vogošćanskom – Blagovačkom bataljonu, pri čemu svjedoku nije poznato šta je optuženi tamo radio.

147. Stoga, s obzirom da je na osnovu naprijed izloženih dokaza utvrđeno angažovanje optuženog u inkriminirano vrijeme u svojstvu pripadnika VRS, odnosno Vogošćanske lake pješadijske brigade VRS, ne može biti sumnje u pogledu znanja optuženog o postojanju ratnog stanja, te oružanog sukoba između ARBiH i VRS, kao i

²⁶ Svjedokinja „D“ je neposredno saslušana na glavnom pretresu dana 30.03.2015. godine

²⁷ Svjedok Milorad Rajić je neposredno saslušana na glavnom pretresu dana 20.04.2015. godine.

činjenice da je on učestvovao u njemu. Osim toga, provedeni dokazi ne ostavljaju mjesta sumnji da je optuženi bio potpuno svjestan postojanja oružanog sukoba i okolnosti pod kojima se inkriminirani događaj desio, pa je prema ocjeni ovog Vijeća, usljed postojanja ovih okolnosti, optuženi radnjama opisanim u izreci presude iskoristio svoj položaj i nemoć oštećene, kao samohrane majke, pripadnice manjinskog (bošnjačkog) naroda u općini Vogošća u to vrijeme, koja živi sama sa mladb. djetetom, da bi izvršio predmetno krivično djelo, a što će detaljnije biti obrazloženo u dijelu presude koji se tiče pojedinačne inkriminacije u osnovi zločina.

148. Pritom, Vijeće nalazi da je na strani optuženog egzistirala ne samo svijest o oružanom sukobu između pripadnika ARBiH i VRS, već i o bošnjačkoj etničkoj pripadnosti oštećene "A", svojstvo koje je, pri postojećim okolnostima, bilo od značaja da ista od strane optuženog, kao izvršioca djela, bude opredijeljena kao žrtva.

5. Pojedinačna inkriminacija u osnovi zločina

149. Sljedeći uslov koji mora biti ispunjen da bi se osoba oglasila krivom za počinjenje krivičnog djela iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, jeste da su ispunjeni elementi neke od pojedinačnih inkriminacija u osnovi zločina.

150. Imajući u vidu da se optuženi potvrđenom optužnicom tereti da je, kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata i oružanog sukoba, prisilio oštećenu u dva navrata na seksualni odnos, na koji način je izvršio silovanje nad oštećenom, a da pritom odredba člana 142. stav 1. KZ SFRJ u sebi ne sadrži definiciju silovanja kao elementa djela u osnovi zločina, Vijeće smatra neophodnim izložiti relevantne stavove sudske prakse, kao i odredbe međunarodnog prava koji se tiču inkriminacije silovanja.

(a) Definicija i elementi silovanja kroz sudsku praksu i međunarodno običajno pravo

151. U pogledu pojma „silovanja“ u okviru međunarodnog humanitarnog prava, silovanje je u doba rata zabranjeno ugovornim pravom: Ženevskim konvencijama iz 1949, Dopunskim protokolom I iz 1977. godine i Dopunskim protokolom II iz 1977. godine. Ostali teški seksualni delikti izričito su ili implicitno zabranjeni raznim drugim odredbama istih konvencija.

152. Zabrana silovanja i teškog seksualnog nasrtaja u toku oružanog sukoba prerasla je u međunarodno običajno pravo. Ona se postepeno iskristalizovala iz izričite zabrane silovanja iz člana 44. Lieberovog kodeksa i općih odredbi sadržanih u članu 46. Pravilnika u aneksu IV Haške konvencije, koje valja tumačiti zajedno sa "Martensovom klauzulom", koja je navedena u preambuli te Konvencije. Iako Nirnberški sud nije posebno krivično gonio za silovanje i seksualni nasrtaj, silovanje je kvalifikovano kao zločin protiv čovječnosti prema članu II (1)(c) Zakona broj 10 Kontrolnog savjeta. (10). Stoga, ne može se osporiti da silovanje i drugi teški seksualni delikti u oružanom sukobu povlače krivičnu odgovornost počinitelaca.

153. Nadalje, u okviru međunarodnog prava o ljudskim pravima nijedan međunarodni instrument o ljudskim pravima izričito ne zabranjuje silovanje ili druge teške seksualne delikte. Ipak, ta su krivična djela implicitno zabranjena odredbama koje štite tjelesni integritet, koje su sadržane u svim relevantnim međunarodnim sporazumima. Pravo na tjelesni integritet je fundamentalno pravo koje se odražava u nacionalnom zakonodavstvu, te je stoga nesumnjivo dio međunarodnog običajnog prava.

154. U međunarodnom pravu nema definicije silovanja. Međutim, iz odredaba međunarodnih sporazuma moguće je razaznati neke opće indikacije. Posebno treba obratiti pažnju na činjenicu da i član 27. IV Ženevske konvencije, član 76. (1) Dopunskog protokola I i član 4. (2)(e) Dopunskog protokola II, koji zabranjuju silovanje i „bilo koji oblik nedoličnog nasrtaja“ na žene. Opravdan je zaključak da međunarodno pravo time što izričito zabranjuje silovanje kao i uopćeno ostale oblike seksualnog zlostavljanja, silovanje smatra najtežim oblikom seksualnog delikta. To je, između ostalog, potvrđeno članom 5. Statuta Međunarodnog suda, koji izričito pominje silovanje, dok su ostali, manje teški vidovi seksualnog delikta implicitno obuhvaćeni pojmom „drugih nečovječnih djela“ iz člana 5(i).

155. Relevantna sudska praksa MKSJ i Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKTR) takođe govori o silovanju.

156. Tako MSKJ u predmetu Kunarac, Kovač i Vuković, (Žalbeno Vijeće), 12.06.2002. godine, paragrafi 127.-132. navodi: *“Actus reus krivičnog djela silovanja prema međunarodnom pravu čini seksualna penetracija, bez obzira koliko neznatna: (a)*

vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinitelj poslužio; ili (b) usta žrtve penisom počinioca; kada do takve seksualne penetracije dođe bez pristanka žrtve”.

157. S tim u vezi, u presudi pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac* se element prisiljavanja definiše kao situacija u kojoj se “seksualna penetracija desi bez pristanka žrtve. Pristankom u ovu svrhu smatra se pristanak dat dobrovoljno, kao rezultat slobodne volje žrtve, razmotren u kontekstu okolnosti koje su vladale²⁸”). Osim toga, u presudi žalbenog vijeća MKSJ u istom predmetu se zaključuje: „Suviše usko fokusiranje na silu ili prijetnju silom moglo bi omogućiti počiniocima izbjegavanje odgovornosti za seksualnu aktivnost na koju druga strana nije dala pristanak, a koja se desila korištenjem nasilnih okolnosti bez oslanjanja na fizičku silu²⁹.”)

158. Nadalje, u predmetu *MKSJ-a Kvočka i dr.*, (Pretresno Vijeće), 2.12.2001- godine, paragrafi 175. i 180., silovanje je definisano kao “fizički nasrtaj seksualne prirode, počinjen nad nekom osobom u okolnostima prisile”.

159. U predmetu *Furundžija* pretresno Vijeće MKSJ je iznijelo mišljenje da će seksualna penetracija predstavljati silovanje ukoliko do nje nije došlo uz istinsku volju ili pristanak žrtve. Relevantnost ne samo sile, prijetnje silom i prinude, nego i odsustva pristanka ili voljnog sudjelovanja je obrazložena u predmetu *Kunarac*, gdje je zapaženo sljedeće: „u svim jurisdikcijama koje je Pretresno Vijeće razmotrilo, nužan je element sile, prinude, prijetnje ili cjelovanja bez saglasnosti žrtve: upotreba sile ima široko tumačenje i obuhvata dovođenje žrtve u bespomoćno stanje³⁰. Kao i mučenje, silovanje se koristi za ciljeve kao što su: zastrašivanje, degradacija, ponižavanje, diskriminacija, kažnjavanje, kontrola ili uništenje osobe³¹. U istom predmetu su ustanovljeni sljedeći faktori koji moraju (alternativno, a ne kumulativno) biti ispunjeni da bi postojalo krivično djelo silovanja:

²⁸ Paragraf 40.

²⁹ Paragrafi 127.- 133.

³⁰ Vidjeti predmet *Kunarac i dr.*, presuda Pretresnog Vijeća MKSJ, paragraf 440

³¹ Vidjeti predmet *Furundžija*, presuda Pretresnog Vijeća MKSJ, paragraf 176

„-seksualna aktivnost praćena je silom ili prjetnjom silom, kcja je upućena žrtvi ili nekckj trećcj osobi;

-seksualna aktivnost praćena je silom ili različitim drugim specificiranim okolnostima kcje su žrtvu učinile osobito rarjivom ili su je učinile nesposobnom da izrazi informirano odb.jar,je; ili

-do seksualne aktivnosti dolazi bez pristanka žrtve”.

160. **Mens rea** koja se zahtijeva za zloćin silovanja je namjera da se izvrši seksualna penetracija, uz znanje da se to dešava bez saglasnosti žrtve.³²

161. Svaka od definicija krivićnog djela silovanja koju su utvrdili međunarodni sudovi oslovljava, bilo eksplicitno ili implicitno, pitanje da li je neophodna seksualna penetracija učinjena bez pristanka. Definicije u predmetima *Akayesu i Furundžja* eksplicitno ne navode nepostojanje pristanka kao bitno obilježje silovanja. Umjesto toga, definicije se fokusiraju na faktore koji mogu znaćiti da je seksualna penetracija učinjena bez saglasnosti. U predmetu *Akayesu* govori se o „prisilnim okolnostima”, objašnjavajući da ne samo fizićka sila, nego i razni drugi faktori mogu predstavljati prisilne okolnosti uključujući „[p]rjetnje, zastrašivar,je, iznuđivanje i druge oblike prisile kcja koristi strah ili oćaj”.³³ U presudi se također objašnjava da prinuda mođe biti svojstvena određenim okolnostima, kao što je naprimjer oružani sukob ili prisustvo vojske.³⁴

162. U predmetu *Furundžja*, faktori za koje se smatralo da su znaćili da je seksualna penetracija učinjena bez saglasnosti uključuju „prinudu ili silu ili prijetnju upotrebe sile protiv žrtve ili trećeg lica”.³⁵ Vijeće je još dodalo da svaki oblik zatoćenja negira mogućnost pristanka na seksualnu penetraciju.³⁶ Iako je apelaciono vijeće u predmetu *Kunarac* dodalo element nepristajanja žrtve definiciji silovanja, ono je naglasilo da u većini slučajeva koji uključuju ratni zloćin ili zloćin protiv ćovjećnosti, okolnosti će skoro

³² Presuda Pretresnog Vijeća u predmetu *Furundžja* (decembar 1998.) parag. 185; presuda Pretresnog Vijeća u predmetu *Kunarac i drugi* (februar 2001), parag. 460

³³ *Akayesu* pvostepena presuda, paragraf 688

³⁴ *Akayesu* pvostepena presuda, paragraf 688; Ćelebić, prvostepena presuda, paragraf 495

³⁵ *Furundžja* pvostepena presuda, paragraf 185.

uvijek biti prisilne, te na taj način isključivati mogućnost pristanka.³⁷ U predmetu *Kunarac* također je pojašnjeno da ne postoji zahtjev za dokazivanjem pružanja otpora žrtve da bi se dokazalo nepostojanje pristanka žrtve.³⁸

163. U predmetu *Gacumbitsi*, apelaciono vijeće je dalje razradilo definiciju iz predmeta *Kunarac*, zaključkom da „*tužilac može dokazati nepostojanje pristanka tako što će dokazati postojanje prisilnih okolnosti u kojima davanje smislenog pristanka nije moguće*” i da bi se to uradilo, tužilac ne mora „*izvoditi dokaze koji se tiču riječi ili ponašanja žrtve ili odnosa žrtve i počinioca*” ili „*dokaze o postojanju sile*” nego da „*pretresno vijeće može zaključiti da pristanak nije postojao zbog okolnosti, kao što su genocid ili zatočeništvo žrtve*”.³⁹

(b) **Zaključak Vijeća o krivici optuženog za silovanje oštećene**

164. U ovom dijelu, a slijedom naprijed navedenih definicija i bitnih elemenata djela u osnovi zločina, Vijeće će dati odgovor na sljedeće bitne aspekte silovanja oštećene, i to na pitanje- da li je oštećena uopće silovana i da li je oštećena silovana u dva različita navrata od strane optuženog.

165. Međutim, prije nego pređe na obrazlaganje dokaza na temelju kojih je nesporno ustanovljena krivica optuženog za silovanje oštećene u dva navrata (kako je to opisano u izreci ove presude), Vijeće će iznijeti prikaz stanja u općini Vogošća prije izvršenog silovanja, kao i prikaz porodične situacije oštećene u to vrijeme i ličnih okolnosti na strani iste, a što je, prema ocjeni ovog Vijeća neophodno kako bi se potpunije razumio

³⁶ Furundžija prvostepena presuda, paragraf 271

³⁷ Tužilac protiv Kunarac i dr., predmet broj IT-96-23&23/1, drugostepena presuda (12. juni 2002.) , paragraf 130. Vidjeti također *Kunarac*, drugostepena presuda, paragraf 129 (u kojem ne odstupa od ranije prakse Tribunala, nego se pokušava pojasniti veza koja postoji između primjene sile i pristanka; naime, da primjena sile ili prijetnja silom nije bitno obilježje silovanja, već predstavlja dokaz odsustva pristanka žrtve). Vidjeti također Tužilac protiv Gacumbitsija, predmet broj ICTR-2001-64, drugostepena presuda (7. juli 2007.), paragraf 155, u kojoj se daje dalje objašnjenje definicije iz predmeta *Kunarac*, zaključujući da „Tužilaštvo može dokazati nepostojanje pristanka žrtve tako što dokaže postojanje prisilnih okolnosti u kojima smislen pristanak žrtve nije moguć”.

³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, paragraf 128 (u kojem žalbeno vijeće ističe da žalioци „ne samo da griješe u pogledu primjene prava nego i izriču besmislicu u pogledu činjenica)

³⁹ *Gacumbitsi* , drugostepena presuda, supra fusnota 101, paragraf. 155

kontekst u kojem je izvršeno silovanje, odnosno specifična priroda okolnosti koje su oštećenu prema ocjeni ovog Vijeća, učinile posebno ranjivom.

(i) Situacija u općini Vogošća za vrijeme ratnog stanja i položaj oštećene u to vrijeme

166. Oštećena je prilikom neposrednog saslušanja pred ovim Sudom⁴⁰ navela da je u toku ratnog perioda 1992.-1995. godine živjela sa svojom mladb. kćerkom u kući u centru Semizovca, općina Vogošća. Pred početak rata radila je na ortopediji u Sarajevu. Vratila se u Semizovac kad je počeo rat, jer su joj rekli da joj je sin na Žući u Živom štitu, međutim ispostavilo se da je sin otišao sa bivšim suprugom, odnosno da je bio u Visokom. Mogla je ostati u Sarajevu, ali je zbog djece htjela doći u Semizovac, te je tri puta pokušavala pješice iz Koševa da ode u Semizovac.

167. Iz naprijed navedenog kazivanja oštećene jasno proizilazi da je ista zajedno sa mladb. kćerkom živjela u toku rata u Semizovcu, što je, kako to ovo Vijeće cijeni, učinilo posebno ranjivom za događaje koji će uslijediti.

168. Kada je u pitanju situacija u ratnom stanju na području općine Vogošća, oštećena je opisala kako je tokom rata bilo dosta ubistava i silovanja. U tom smislu, oštećena je u iskazu na pretresu opisala situaciju kada je, zajedno sa drugim Muslimanima i Hrvatima bila zatvorena krajem 1992. godine (30.12.1992. godine). Tom prilikom su zatočeni proveli 3 dana i 2 noći u sali u objektu, koji zovu „Dom“, gdje su ujedno bili maltretirani. U daljem izlaganju, oštećena je navela da ima dvije sestre, te da je jedna sestra u vrijeme rata bila zatočena u Zabrdju (radi se o mlađoj sestri), dok je druga bila zatvorena u Planjinoj kući sa zetom.

169. Navode oštećene u dijelu koji joj je poznat (imajući u vidu da je u inkriminisano vrijeme bila maloljetna) potvrdila je i njena kćerka, svjedokinja „E“⁴¹, kojoj su ove okolnosti nesumnjivo poznate, s obzirom da je sve vrijeme rata živjela u Semizovcu s

⁴⁰ Svjedokinja „A“ je neposredno saslušana na glavnom pretresu dana 16.02.2015. godine i dana 04.05.2015. godine.

⁴¹ Svjedokinja „E“ je neposredno saslušana na glavnom pretresu dana 04.05.2015. godine

majkom, dok otac i brat nisu bili sa njima u ratu. U daljem izlaganju, svjedokinja je opisala kako su majka i ona bile izložene raznim neprijatnostima u toku rata, kojih je bilo svaki dan. Zatvaranje u „Domu“, kako je to svjedokinja navela, gdje su i one bile par dana, je bilo ranije. Svjedokinja se nije mogla tačno izjasniti kada, ali je tu bilo zatočeno još Muslimana. Majka i ona su često bježale kroz prozore kuće, jer su im sa srpske strane stalno prijetili, razvaljivali vrata, kucali po prozorima, htjeli su da ih siluju, a niko im nije pružio zaštitu. Prema kazivanju svjedokinje, majka i ona su se krile u tim situacijama, ispod šupe, ispod stepenica, kod komšije u bašti, iza zgrade koju su zvali „Dom“.

170. Nadalje, svjedokinja A. S.⁴², koja od 60-ih godina živi u Semizovcu, općina Vogošća, uključujući i period rata 1992.-1995. godine, izjavila je da su se u periodu 1992.-1995. godine na području ove općine vodili sukobi. U tom periodu općina Vogošća je bila pod kontrolom Republike Srpske. Bošnjačko i hrvatsko stanovništvo je, prema kazivanju svjedokinje, vjerovatno moralo da napusti grad, a od Bošnjaka i Hrvata skoro više niko nije ostao. Kroz priču je svjedokinji poznato da je bilo zatočeničkih objekata ili logora na području općine Vogošća u ratu, ali to ne zna lično, jer nije puno izlazila iz kuće, samo u nevolji kad mora donijeti vode i sl. Osim toga, svjedokinja je navela da poznaje oštećenu još dok je bila dijete, te joj je poznato da je oštećena svo vrijeme rata bila u Semizovcu, kao i da je s njom bila samo njena kćerka (u dobi od 10-11 godina). Prema navodima svjedokinje, druga bliža rodbina oštećene je otišla, što joj je poznato, jer je bila komšinica oštećene u tom periodu. Oštećena je, prema kazivanju ove svjedokinje, još prije rata bila samohrana majka, oboje djece je prije živjelo s njom, kasnije je muško dijete otišlo u Visoko. Lično svjedokinja nije bila uznemiravana tokom rata, ali je, kako je to svjedokinja opisala, dovoljno gledati i slušati poniženja koje su pojedinci doživljavali.

171. U svom iskazu, svjedokinja „B“⁴³, sestra oštećene, je opisala kako je bila izložena zlostavljanju u toku rata, te da je 1992. godine odvedena u „Sonju“ (logor u Vogošći), gdje je sa mnogo Bošnjaka bila zatočena 7 dana.

⁴² Svjedokinja A. S. je neposredno saslušana na glavnom pretresu dana 23.01.2015. godine

⁴³ Svjedokinja „B“ je neposredno saslušana na glavnom pretresu dana 23.02.2015. godine.

172. Svjedokinja „C“⁴⁴ je u iskazu navela da je u vrijeme rata živjela u Semizovcu sa mužem i dvoje djece. Svjedokinja i njen muž su bili na radnoj obavezi početkom rata, radili su kao prosvjetni radnici, a njen muž je morao biti angažovan u VRS-u. Oštećenu poznaje veoma dobro, djeca su im zajedno išla u školu. Poznato joj je da je sin oštećene bio negdje drugo u toku rata, a da je njena kćerka ostala sa majkom svo vrijeme rata. Kćerka oštećene je bila toliko uplašena da je oštećena nije htjela slati u školu. Na nagovor svjedokinje oštećena je pristala da joj kćerka nastavi školovanje, što je svjedokinji poznato, jer je radila i predavala svjedokinji „E“ u osnovnoj školi. Muž joj je često pričao, a i oštećena kad su imali rijetku priliku da se sretnu, da je oštećena morala bježati iz stana u kojem živi zbog kojekakvih provokacija, napada, te je muž svjedokinje više puta bio u prilici da pomogne oštećenoj. Nije joj poznato ko je ulazio u stan oštećene, pri čemu je, prema njenom mišljenju, oštećena bježala iz straha za svoj život i život djeteta.

173. Ocjenom navedenih iskaza svjedoka proizilazi saglasan zaključak o činjenici da je oštećena u vrijeme rata živjela u Semizovcu (općina Vogošća) sa mladb. kćerkom (svjedokinjom „E“), odnosno da je bila samohrana majka, koja je u potpunosti bila nezaštićena, bez članova porodice koji bi joj mogli pružiti podršku (prije rata se razvela od muža, dvije sestre su bile zatočene u toku rata).

174. Osim toga, iz iskaza navedenih svjedoka proizilazi da su pripadnici bošnjačkog naroda u vrijeme rata u općini Vogošća bili izloženi raznim neprijatnostima, a da je oštećena ujedno i bila pripadnica manjinskog (bošnjačkog) naroda u Vogošći u to vrijeme.

175. Imajući u vidu naprijed navedene saglasne iskaze svjedoka optužbe na okolnost života u Vogošći u vrijeme ratnog stanja, Vijeće nije prihvatilo tezu odbrane optuženog da je oštećena bila „zaštićena“ u toku rata, te da stoga nije moglo ni doći do silovanja.

176. Naime, odbrana optuženog je tokom postupka gradila tezu da su oštećenu u toku rata „štitili“ Velo Antić i Miloš Jovanović, pa da stoga *de facto* oštećena nije mogla ni biti zlostavljana, kojoj tezi ovo Vijeće nije poklonilo vjeru.

⁴⁴ Svjedokinja „C“ je neposredno saslušana na glavnom pretresu dana 23.02.2015. godine.

177. U tom smislu, Vijeće primjećuje da se teza odbrane o zaštiti oštećene od strane Vele Antića bazira na tvrdnji odbrane da je oštećena cijelo vrijeme rata bila u ljubavnoj vezi sa Velom Antić. Nasuprot tome, teza odbrane o zaštiti oštećene od strane Miloša Jovanovića se bazira na tome da je ovaj svjedok bio vlasnik kafane u kojoj je oštećena radila, te partner svjedokinje „D“, navodno bliske prijateljice oštećene u to vrijeme.

178. Prema zaključku svjedoka odbrane Milorada Rajića⁴⁵, oštećena nije zlostavljana u ratu, imajući u vidu da je bila zaštićena od strane Miloša Jovanovića. Svjedok je dalje naveo da je kuća oštećene bila udaljena od stana u kome se nalazila kafana i u kojoj je oštećena radila 20m. Takođe, oštećena je imala ključ od ove kafane, kako bi je mogla otvoriti.

179. Iako iz provedenih dokaza proizilazi da se kuća u kojoj je oštećena živjela nalazila u blizini Doma (kafane), u kojoj je svjedokinja radila u određenom periodu, što će biti dalje navedeno u obrazloženju ove presude, to samo po sebi ne znači da prema oštećenju nije moglo biti nasilja, što svjedok odbrane Milorad Rajić kategorički tvrdi. Osim toga, imajući u vidu da je svjedok u toku rata išao na liniju, jasno proizilazi da svjedok nije bio prisutan sve vrijeme u Semizovcu, zbog čega mu činjenica koju je isti tvrdio objektivno ne može biti poznata, ali ista govori u velikoj mjeri o kvalitetu njegovog iskaza, te o nepouzdanosti njegovog svjedočenja za utvrđivanje odlučnih činjenica u ovom predmetu.

180. Nadalje, oštećena je navela da je Miloš Jovanović bio prema njoj korektan, te da je par puta spasio od zlostavljanja, kad su „Srbijanci i Crnogorci“ jedne prilike saznali da je Muslimanka. Svjedok Miloš Jovanović, koji je „držao“ kafanu (Dom) u kojoj je oštećena jedno vrijeme radila, je naveo da se ne sjeća je li bio u situaciji da spašava oštećenu. Međutim, svjedok nije tokom saslušanja isključio tu mogućnost, navodeći da je bilo raznih situacija.

181. Nadalje, svjedokinja „D“ je u iskazu navela da je u Vogošći u toku rata ostalo oko 10-tak porodica nesrpske nacionalnosti. Na pitanje tužioca kakav je bio položaj pripadnika druge nacionalnosti, izuzev srpske u Semizovcu u to vrijeme, svjedokinja je

⁴⁵ Svjedok Milorad Rajić je saslušan na glavnom pretresu dana 20.04.2015. godine

odgovorila da „*onaj ko je ostao, ostao je, nije niko bio zainteresovan*“. Takođe, na pitanje da li je postojalo slučajeva ubijanja ljudi bošnjačke nacionalnosti u Semizovcu u to vrijeme, svjedokinja je odgovorila da ne bi govorila o tome, jer je došla da „*rješi silovarje*“, a ne ubistva, te da je „*u svakom ratu bilo na sve tri strane ubistava*“, kao i da je „*normalno da je u ratu bilo ubijanja*“⁴⁶.

182. Prema riječima ove svjedokinje, oštećena je bila zaštićena u toku rata, iako je postojao strah za kćerku. Naoružan u kuću oštećene je dolazio prvenstveno njen dečko Velo Antić, a osim njega i drugi mladići. Oštećena nije ni pokušavala da izađe tokom rata iz Semizovca i živjela je bolje nego 80% ostalog stanovništva. Oštećena joj nije pričala da joj je neko upadao u kuću, te svjedokinja nije vidjela povrede na njoj.

183. Prema ocjeni ovog Vijeća, iskaz ove svjedokinje je u potpunosti sračunat na diskreditovanje kredibiliteta oštećene, pri čemu je iz njenog iskaza vidljiva subjektivnost svjedokinje pri iznošenju zaključaka, te upornost u prikazivanju oštećene kao promiskuitetne osobe, zbog čega Vijeće ovakvom iskazu svjedokinje nije poklonilo vjeru, kao ni prirodi odnosa koju je navodno svjedokinja „D“ imala sa oštećenom, a što će biti detaljno obrazloženo u dijelu presude koji se odnosi na teze odbrane.

184. Tezu svjedokinje „D“ o navodno „dobrom“ položaju oštećene u toku rata ne potvrđuje nijedan drugi saslušani svjedok optužbe, pri čemu ni sama svjedokinja „D“ nije dosljedna u istoj tezi, navodeći da se i ona osjećala nesigurno u toku rata, te se vjerovatno ni oštećena nije osjećala sigurno⁴⁷. U prilog nedosljednosti iskaza ove svjedokinje o navodno „dobrom“ položaju oštećene u ratu govori i činjenica da je ista navela da oštećena zbog straha nije htjela da joj kćerka ide u školu. Naprijed navedeno ipak govori o tome da položaj oštećene u toku rata nije bio „povoljan“, kako to svjedokinja „D“ neosnovano prikazuje.

⁴⁶ Transkript sa nastavka glavnog pretresa održanog 30.03.2015. godine, str.29/30

⁴⁷ Transkript sa nastavka glavnog pretresa održanog dana 30.03.2015. godine (str.36): „**Tužilac:** Da li se ona osjećala nesigurno u ratnom periodu? U tom periodu? **Svjedok:** Gospodine, ne može se niko u onom u ratu osjećati sigurno, u...ono je strašno. Ja se nisam osjećala sigurno. **Tužilac:** Da li se ona kao pripadnica bošnjačke nacionalnosti posebno osjećala u odnosu na Vas... **Svjedok:** Sad kažem, ja se nisam osjećala sigurno i vjerovatno sigurno ona nije..“.

185. Imajući u vidu naprijed navedeno, Vijeće je zaključilo da oštećena kao samohrana majka, pripadnica manjinskog naroda, nije imala zaštitu, već naprotiv da je bila izložena raznim vidovima zlostavljanja.

(ii) **Silovanje oštećene**

186. Uvjerenje Vijeća o krivici optuženog za silovanje oštećene, na način kako je to činjenično opisano u izreci presude, utemeljeno je prvenstveno na iskazu ove svjedokinje, koja je ujedno i oštećena krivičnim djelom, a čiji iskaz Vijeće nalazi detaljnim i uvjerljivim, te potkrepljenim iskazima drugih saslušanih svjedoka u pogledu odlučnih činjenica. Nedosljednosti u iskazu, na kojima je odbrana optuženog potencirala u toku postupka, kao i u završnoj riječi, Vijeće ne nalazi odlučnim za donošenje drugačije odluke u konkretnom slučaju, što će biti detaljno obrazloženo u nastavku ove presude.

187. U tom smislu, prilikom neposrednog saslušanja pred ovim Sudom oštećena je na iskren i uvjerljiv način opisala dva istovjetna događaja odvođenja, a potom i silovanja od strane optuženog. Pritom će Vijeće na prvom mjestu obrazložiti zaključak u pogledu odvođenja oštećene od strane optuženog, na način kako je to činjenično opisano u izreci presude (tačke 1. i 2.).

188. Iz provedenih dokaza, iskaza oštećene i njene kćerke, proizilazi da je optuženi na neutvrđene dane u mjesecima maju i junu 1993. godine, u popodnevnim satima, došao ispred kuće oštećene u mjestu Semizovac, općina Vogošća, koja je tu stajala sa malodobnom kćerkom. Potom je optuženi, kako to proizilazi iz iskaza oštećene i njene kćerke, prišao oštećenoj, izvadio pištolj i stavio ga pod bradu oštećene, odnosno naredio oštećenoj da uđe u vozilo, pa je na taj način prinudio da uđe u njegovo vozilo VW „Golf II“ bijele boje, koje je bilo parkirano u neposrednoj blizini. Nakon što je oštećena sjela na suvozačevo sjedište, optuženi je odvezao vozilo i parkirao ga na autobusku stanicu u Krivoglavce, te je u pomenutom vozilu i izvršio silovanje nad oštećenom.

189. Oštećena je na pretresu opisala da je jedne prilike 1993. godine pred njenu kuću došao optuženi, pri čemu se svjedokinja nije mogla sjetiti jesu li vrata kuće bila

zaključana, te na koji način je optuženi ušao.

190. Optuženi je, kako je oštećena opisala, odveo prema vozilu golfu 2 bijele boje. Prilikom odvođenja optuženi je upotrijebio pištolj, koji joj je stavio ispod vrata. Kćerka je stajala na pragu vrata kuće i zavrištala je prilikom njenog odvođenja. Prema kazivanju oštećene, kćerka joj je poslije ovog događaja ispričala da je te prilike rekla: „ubiće mi mamu“. Kćerka je tada imala 10 godina, te je sama ostala kod kuće.

191. Nakon što je ušla u vozilo optuženog, optuženi je, prema kazivanju oštećene, odvezao ih na lokalitet autobuske stanice Krivoglavci, udaljenoj od kuće gdje je živjela 2-3 km, parkirao vozilo u kojem ju je silovao.

192. Oštećena je na istovjetan način odvedena od strane optuženog i drugi put, to jeste vozilom je odvedena na isti lokalitet, gdje je silovana.

193. Prilikom neposrednog saslušanja oštećena se nije mogla prisjetiti godišnjeg doba kada je odvođena od kuće na naprijed navedeni način, a potom i silovana. Međutim, oštećena je navela da su se navedeni događaji odigrali 1993. godine, pri čemu je dodala da nije bilo hladno, te da se sve dešavalo po danu, odnosno u poslijepodnevnim satima.

194. Iako se oštećena na pretresu nije mogla prisjetiti tačnog mjeseca kada je bila silovana, navela je da je „*bilo puno događaja u toku rata*“, a koje objašnjenje Vijeće nalazi u potpunosti razumljivim, imajući u vidu da je rat sam po sebi traumatičan, a da je pritom oštećena, prema vlastitom kazivanju, preživjela mnoge traumatične događaje u toku rata. Prilikom opisivanja vremenskog razmaka između dva odvođenja, odnosno silovanja, oštećena je navela da je to bilo u razmaku od približno jednog mjeseca ili prije isteka jednog mjeseca.

195. Pri utvrđivanju vremenskog perioda, odnosno tačnog vremena kada je oštećena odvođena, a potom i silovana, Vijeće je imalo u vidu da se oštećena u svom iskazu na pretresu odredila da je prvo odvođenje od strane optuženog bilo nakon zatvaranja u Domu 30.12.1992. godine.

196. Osim toga, Vijeće se pri utvrđivanju ovog pitanja oslonilo i na iskaz oštećene iz

istrage, u kome je svjedokinja iznijela više detalja, kao i na iskaz svjedokinje „E“, koja je bila prisutna odvođenju njene majke, te i na iskaz svjedokinje Razije Sejdić, kojoj je kćerka oštećene došla, nakon što je oštećena odvedena.

197. Stoga, Vijeće u ovom kontekstu ukazuje na Zapisnik o saslušanju oštećene iz Tužilaštva BiH⁴⁸, u kome je oštećena na detaljan i sveobuhvatan način opisala sve detalje oko izvršenja krivičnog djela, što potvrđuje tezu da oštećena kontinuirano na isti način u pogledu odlučnih činjenica oko ovog krivičnog djela ostaje konzistentna.

198. Tako je oštećena u iskazu iz Tužilaštva navela da se ne može precizno izjasniti o vremenskim odrednicama inkriminisanog događaja, ali da se sjeća da je u proljeće 1993. godine, u maju mjesecu do njene kuće najvjerojatnije iz susjedne kafane došao optuženi. Optuženi je sreo ispred kuće, gdje je bilo i njeno mlđb. dijete, stavio joj je pištolj ispod brade i rekao da mora poći s njim i sjesti u vozilo kojim se prethodno dovezao - golf 2 bijele boje. Od straha nije smjela progovoriti, a on joj je svo vrijeme držao pištolj ispod vrata. Optuženi joj je naredio da sjedne na suvozačevo mjesto, te je nakon vožnje zaustavio vozilo na autobuskoj stanici u Krivoglavcima.

199. U ovom iskazu oštećena je opisala i drugo odvođenje od strane optuženog, pa je navela da je možda mjesec dana nakon ovog događaja optuženi ponovo došao. Tom prilikom optuženi je imao pištolj i rekao je oštećenoj da „ulazi u auto“, te je oštećena iz straha postupila po naredbi. Kćerka oštećene je bila prisutna i ovom događaju. Nakon toga optuženi je vozilom odvezao do istog mjesta, kao i prilikom prvog odvođenja.

200. Ovakvo činjenično utvrđenje, odnosno činjenicu da je u inkriminiranim prilikama njena majka odvođena od kuće od strane lica sa pištoljem, koje je lice potom majku odvelo do vozila golfa 2 bijele boje, proizilazi i iz iskaza svjedokinje „E“, kćerke oštećene, koja je u kritično vrijeme imala 11 godina, te je u svom iskazu opisala njoj poznate detalje u vezi inkriminisanog događaja, koji opis u odlučnim činjenicama odgovara opisu oštećene.

⁴⁸ O – 2 – Zapisnik o saslušanju svjedokinje „A“, Tužilaštvo BiH, broj: T20 0 KTRZ 0009107 14 od 26.08.2014. godine

201. U tom smislu, svjedokinja „E“ je opisala kako je 1993. godine optuženi došao do njihove kuće, pritom lupajući na vrata, koja je potom majka otvorila. Optuženi je tom prilikom bio naoružan, odnosno imao je pištolj, koji je stavio njenoj majci pod vrat, te je odveo njenu majku do parkirano g vozila- golfa bijele boje, pa je onda odvezao prema Vogošći.

202. Prema navodima svjedokinje “E“, prilikom prvog odvođenja majke nije bilo hladno vrijeme. Pritom je svjedokinja u daljem iskazu navela da je vrijeme bilo „ovako toplo“ (svjedokinja je saslušana u maju mjesecu), te da je otprilike bio maj-juni 1993. godine, odnosno da zna da nije bila jesen-zima. Odvođenje majke na navedeni način od strane istog lica se, prema kazivanju svjedokinje „E“ ponovilo još jednom, pri čemu nije prošao dug vremenski razmak između prvog i drugog odvođenja njene majke.

203. Prilikom opisivanja vlastitih osjećanja u prilikama kada naoružano lice odvodi njenu majku, svjedokinja „E“ je opisala da je stajala ukočeno i bila isprestravljena, mislila je da optuženi hoće nešto da joj kaže, a u stvari on je samo zalupio vratima i odvezao njenu majku vozilom prema Vogošći.

204. Dakle, iz iskaza oštećene i svjedokinje „E“, koja je bila prisutna odvođenjima od kuće oštećene u inkriminiranim prilikama, kada se isti dovedu u međusobnu vezu, saglasno proizilazi da je optuženi došao do kuće oštećene na neutvrđeni dan u maju 1993. godine (prvi put), te na neutvrđeni dan u junu 1993. godine (drugi put) u poslijepodnevnim satima. Osim toga, iz iskaza navedenih svjedokinja proizilazi saglasan zaključak da je optuženi upotrebom pištolja optuženi prinudio oštećenu da uđe u njegovo vozilo-Golf 2 bijele boje, koji je bio parkiran u blizini.

205. Vijeće je posebno pri ocjeni iskaza svjedokinje „E“ imalo u vidu njenu starost u vrijeme inkriminiranih događaja, kao i činjenicu da se istoj navedeni događaj duboko „urezao“ u pamćenje, s obzirom da je ostala sama bez majke u tim trenucima, te da nije znala za njenu sudbinu. Prema ocjeni ovog Vijeća, kazivanje ove svjedokinje je bilo istinito i nije bilo sračunato da pomogne majci, kako to odbrana nastoji prikazati. Navedeno proizilazi iz činjenice da svjedokinja „E“ u iskazu navodi da je o samom silovanju saznala od majke nakon rata, kada je već odrasla. Pritom svjedokinja „E“ nije opisala detalje silovanja, koji joj po prirodi stvari lično nisu mogli biti poznati, te nije

navela u koju svrhu optuženi odvodi njenu majku, već je upravo opisala inkriminisane događaje iz perspektive djeteta, u kojoj je perspektivi ove događaje i doživjela.

206. Razlika u iskazima oštećene i njene kćerke apostrofirana od strane odbrane optuženog, u smislu da je svjedokinja „E“ navela da je optuženi lupao na vrata, a da oštećena ne zna na koji se način našla ispred vrata kuće tim prilikama, nije takvog karaktera da bi dovela u pitanje saglasnost iskaza ovih svjedokinja u odlučnom dijelu. Vijeće nalazi da prilikom takvog događaja, kada dolazi uniformisano lice na vrata i odvodi oštećenu, detalj da se ista ne sjeća da je optuženi lupao na vrata, kako to kćerka navodi, govori upravo o tome kakve je posljedice taj događaj ostavio na oštećenu. Osim toga, ne radi se o bitnom detalju koji bi, prema ocjeni Vijeća, oštećena zapamtila nakon traumatičnog događaja koji joj se dogodio, pritom imajući u vidu sve ostale traume koje je prema vlastitom kazivanju doživjela u ratu, što dodatno govori u prilog teze da iskazi ovih svjedokinja nisu sračunati, jer bi se onda „dogovorile“ oko ovih detalja.

207. Potvrdu utvrđenja da je odvođenje oštećene od strane optuženog bilo u maju, odnosno u junu 1993. godine, Vijeće nalazi i u iskazu svjedokinje optužbe Razije Sejdić, komšinice oštećene. Naime, ova svjedokinja je opisala da je jedne prilike do nje došla kćerka oštećene, koja je tom prilikom vrištala i govorila: „*odvede mi mamu, odvede mi mamu*“, „*odvede je bosu*“. Pritom je djevojčica opisala da je to lice koje joj je odvelo majku upotrijebilo pištolj. Svjedokinja je u daljem izlaganju navela da se kćerka oštećene kod nje zadržala nekih sat vremena. Te prilike svjedokinja je smirivala kćerku oštećene, a potom je ispratila, a da pritom nije znala da li joj se majka vratila. Prilikom opisivanja vremenskog perioda u kome se navedeni događaj desio, svjedokinja je navela da je to bilo 1993. godine, pri čemu misli da je bilo ljetno doba - maj ili juni mjesec.

208. Prema ocjeni ovog Vijeća, iskaz svjedokinje Razije Sejdić korespondira iskazu svjedokinje „E“ na okolnost da je svjedokinja „E“, za vrijeme dok je oštećena odvedena od strane optuženog, bila kod svjedokinje Razije Sejdić, koja joj je pružila zaštitu. Činjenica da oštećenoj nije poznato da je njena kćerka bila kod svjedokinje Razije Sejdić je sasvim razumljiva, imajući u vidu da je oštećena odvedena iz kuće, a da se

njena kćerka, kako je to navela u iskazu, vratila prije nego što je oštećena vraćena kući.

209. Nakon što je optuženi, pod prijetnjom pištoljem odveo vozilom oštećenu na lokalitet autobuske stanice u Krivoglavcima, isti je u dva navrata, kako to ovo Vijeće nalazi, izvršio silovanje nad istom, i to na način da je naredio oštećenoj da se skine, te je prvo prinudio da ga oralno zadovoljava, nakon čega je spustio suvozačevo sjedište, te izvršio nad njom silovanje.

210. Ovakvo činjenično utvrđenje proizilazi iz iskaza same oštećene, koja u svom iskazu opisuje šta je uslijedilo, nakon što je optuženi u inkriminiranim prilikama parkirao svoje vozilo na lokalitet autobuske stanice u Krivoglavcima.

211. Prema kazivanju oštećene, optuženi je tom prilikom izvadio pištolj, stavio ga iznad volana, otkopčao svoje pantalone, te njenu glavu usmjerio prema svom međunožju, kako bi ga svjedokinja oralno zadovoljila. Ovo je trajalo možda nekih 15-tak minuta, te je nakon toga silovao na suvozačevom sjedištu⁴⁹.

212. Oštećena je u iskazu opisala da je silovanje na isti način izvršeno i drugi put, na način da joj je optuženi stavio pištolj pod bradu, odnosno ispod vrata, odvezao je istim vozilom i doveo na isti lokalitet, gdje je opet silovao, kao i prethodni put.

213. Za vrijeme silovanja oštećena se nalazila na suvozačevom sjedištu, te joj je sve to trajalo „čitavu vječnost“. Prilikom opisivanja vlastitih osjećanja za vrijeme silovanja, svjedokinja je navela da se bojala za svoj život i za život svog djeteta, što ilustrativno opisuje riječima „šuti i trpi“.

214. Oštećena je na saglasan način u pogledu odlučnih činjenica opisala izvršeno silovanje i u fazi istrage, prilikom saslušanja u Tužilaštvu BiH⁵⁰.

⁴⁹ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 16.02.2015. godine, str. 7: „parkirao je auto i sad je normalno izvadio pištolj, stavio je iznad volana, otkopč'o se i uzeo me za glavu za da ga za...zadovoljavam sa oralnim seksom, možda nekih 15-tak minuta, posl je toga me je na...suvozačevom sjedištu silovao“

⁵⁰ O – 2 – Zapisnik o saslušanju svjedokinje „A“, Tužilaštvo BiH, broj: T20 0 KTRZ 0009107 14 od 26.08.2014. godine

215. U ovom iskazu oštećena je navela da joj je optuženi, po zaustavljanju vozila na autobuskoj stanici u Krivoglavcima, naredio da se skine, te je od straha zanijemila, jer je znala šta će se desiti. Stoga se, kako je to oštećena opisala u ovom iskazu, morala skinuti, kako zbog straha za sebe, tako i za dijete koje je ostalo kod kuće. Optuženi je potom jako stegao za kosu, sageo joj glavu do njegovog međunožja, te natjerao da stavi njegov polni organ u usta, a prije toga je otkopčao pantalone. Optuženi je natjerao da ga oralno zadovoljava, što je trajalo nekih 5-10 minuta, pri čemu je čitavo vrijeme držao za glavu. Poslije toga je optuženi spustio suvozačevo sjedište, legao preko nje, silom joj raširio noge i silovao je, što je trajalo nekih 15-20 minuta. Nakon toga optuženi joj je naložio da se obuče i odvezao je kući. Pritom je u ovom iskazu oštećena opisala da nije prijavila silovanje, jer su se tada po Vogošći i Semizovcu dešavala mnoga ubistva, te je strahovala za svoj život i život svog djeteta.

216. Oštećena je u ovom iskazu na detaljan način opisala i drugo izvršeno silovanje. Tako je oštećena navela da je druge prilike kada je istim vozilom od strane optuženog dovedena na isti lokalitet, kao i prilikom prvog izvršenog silovanja, optuženi na isti način kao i prvi put uhvatio za kosu, prinio njenu glavu do svog međunožja i natjerao je da stavi njegov polni organ u svoja usta. Oštećena je dalje navela da je te prilike morala oralno zadovoljavati optuženog nekih desetak minuta, nakon čega je optuženi spustio sjedište vozila svojim rukama, snažno joj razmaknuo noge i silovao je, što je trajalo nekih 15-20 minuta. Nakon izvršenog silovanja, optuženi je opet istim vozilom dovezao do njene kuće.

217. Dakle, Vijeće cijeni da je svjedokinja-oštećena uvjerljivo, objektivno i nepristrasno opisala predmetni događaj, pri čemu je njen iskaz konzistentan iskazu iz istrage u bitnim dijelovima koji se tiču odlučnih činjenica u ovom predmetu.

218. Vijeće zaključuje da oštećena, zbog upotrebe sile, odnosno pištolja od strane lica koje je odvodi, a za koje lice je Vijeće utvrdilo da se radi o optuženom, što će biti obrazloženo u daljem dijelu presude, kao i zbog straha za svoj život i život svoje mlđb. kćerke, te za njihovu sigurnost (što je oštećena opisala riječima: *„ja od straha nisam*

*smjela progovoriti*⁵¹) nije mogla pružiti bilo kakav otpor. Osim toga, u momentu kada naoružano lice dolazi po nju oštećena je bila sama u kući sa svojom mlđb. kćerkom, što obje saglasno potvrđuju.

219. Dakle, prema ocjeni ovog Vijeća, oštećena se prilikom ovih odvođenja, a kako to proizilazi iz njenog iskaza, osjećala bespomoćno, što je ista, kako je naprijed navedeno opisala riječima: „*šuti i trpi*“, te je pogotovo zbog upotrebe pištolja od strane lica koje je odvodi osjećala da njeno protivljenje ne bi imalo posebne svrhe.

220. Prilikom opisivanja posljedica silovanja, oštećena je navela da je saznala da je trudna nakon prvog silovanja, jer je za približno 10 dana od prvog silovanja očekivala da „dobije menstruaciju“, koja je izostala. Svjedokinja je čekala mjesec -dva da bude sigurna da je trudna. Prema njenom kazivanju, trudnoća je zasigurno bila produkt silovanja, jer nije imala odnose sa drugim osobama u to vrijeme.

221. Nakon drugog silovanja, oštećena je, prema vlastitom kazivanju, izvršila prekid trudnoće uz pomoć mlađe komšinice (svjedokinje „D“). Svjedokinji „D“ oštećena nije povjerala da je silovana, niti da je optuženi silovao. Prekid trudnoće je, uz pomoć svjedokinje „D“ izvršen u Domu zdravlja u Vogošći. Iako je oštećena pokušala da pronađe tu dokumentaciju, njeni pokušaji su, prema vlastitom iskazu, bili bezuspješni.

222. Pritom, Vijeće nalazi da je svjedokinja-oštećena i u fazi istrage⁵² saglasno navela da je od posljedica prvog silovanja ostala trudna i da je izvršila prekid trudnoće, što nesumnjivo predstavlja potvrdu istinitosti kazivanja oštećene kroz cijeli tok postupka.

223. Iako trudnoća, niti prekid trudnoće ne predstavljaju obilježje krivičnog djela za koje se optuženi tereti, niti su opisani u činjeničnom supstratu potvrđene optužnice, Vijeće nalazi da je pri odlučivanju neophodno bilo imati u vidu i ove navode oštećene, a radi potpunijeg razmatranja istinitosti kazivanja oštećene, kao i posljedica koje je ovo krivično djelo ostavilo na oštećenu.

⁵¹ O – 2 – Zapisnik o saslušanju svjedokinje „A“, Tužilaštvo BiH, broj: T20 0 KTRZ 0009107 14 od 26.08.2014. godine

⁵² Ibid

224. Takođe, prilikom opisivanja posljedica predmetnog krivičnog djela, oštećena je navela da se mnogo izmijenila nakon ovog događaja i povukla u sebe, da je bila aktivnija dok su s njom bila djeca, koja su joj davala „elan“. Poslije je, prema vlastitom kazivanju, „pala u depresiju“, te se danas osjeća bezvrijedno i povrijeđeno, pri čemu je izgubila samopouzdanje. I dan- danas se, prema vlastitom iskazu (što potvrđuje medicinska dokumentacija) liječi na

225. Vijeće zaključuje da je u konkretnom postupku, ocjenom izvedenih dokaza, utvrđeno da je uz silovatelja (prilikom silovanja) bila prisutna samo oštećena, dok je pri odvođenju oštećene iz kuće bila prisutna i mladb. kćerka, što po mišljenju ovog Vijeća, sa aspekta kredibiliteta njenog svjedočenja ne umanjuje dokaznu snagu za osudu optuženog po predmetnoj inkriminaciji.

226. Naime, osudu za ovu inkriminaciju Vijeće je uglavnom zasnovalo uglavnom na iskazu svjedokinje- oštećene „A“, nalazeći svjedočenje žrtve kredibilnim, te u odlučujućoj mjeri dostatnim za osudu optuženog za predmetnu inkriminaciju.

227. Pritom je Vijeće pri odlučivanju imalo u vidu da prema stavu MKSJ, za utvrđivanje vjerodostojnosti nisu neophodni potkrepljujući dokazi, s obzirom da se silovanje često vrši pred vrlo malo ili pred nijednim svjedokom; priroda ovog djela je takva da su samo žrtve u mogućnosti da identifikuju počinioce i svjedoče o okolnostima vezanim za silovanje.

228. Osim toga, što se tiče manjih nedosljednosti u iskazu oštećene, ovo Vijeće saglasno stavu MKSJ u predmetu Furundžija, nalazi da od lica koja su preživjela takva traumatična iskustva poput silovanja *“nije razumno očekivati da se sjećaju sitnih detalja događaja kao što su datum ili vrijeme. Takođe nije razumno očekivati da se sjećaju svakog pojedinačnog elementa kompliciranog i traumatičnog redosljeda događaja. U stvari, nedosljednosti mogu pod određenim okolnostima ukazivati na istinitost i na činjenicu da na svjedoke nije uticano.”*

229. Pritom je Vijeće imalo u vidu i navode oštećene, koji se odnose na činjenicu da je preživjela mnogo loših stvari za vrijeme rata, *„kcje ne može opisati kad bi izjavu davala danima“*, zbog čega je, prema vlastitim navodima, ispričala samo neke od događaja koje je preživjela, te se zbog preživljenog straha ne može sasvim

precizno odrediti o vremenskim odrednicama događajima. Ovo objašnjenje je Vijeće cijenilo sasvim razložnim, imajući u vidu stresni događaj i okolnosti u kojima se isti dešavao (prijetnja pištoljem pred djetetom od strane uniformisanog lica, ostavljanje djeteta samog, odlazak na nepoznato mjesto).

230. Nadalje, Vijeće konstatuje da je u potpravilu 96(i) Pravilnika MKSJ-a predviđeno da nije potrebno dodatno potkrepljivanje svjedočenja žrtve. Ovakvo pravilo se slaže sa stanovištem koje je zauzelo Pretresno vijeće u Presudi u predmetu *Tadić*, citiranom u Presudi u predmetu *Akayesu*, da iskazu žrtve seksualnog zlostavljanja pridaje jednaku pretpostavku pouzdanosti kao i iskazima žrtava drugih zločina, što je common law dugo uskraćivao žrtvama seksualnog nasilja. Dakle, u skladu sa praksom MKSJ, svjedočenje žrtava seksualnog zlostavljanja u pravilu nije manje pouzdano od svjedočenja bilo kojeg drugog svjedoka.

231. Pored toga, ne postoji nikakav pravni zahtjev da iskaz jedinog svjedoka o materijalnim činjenicama, kako bi mogao biti prihvaćen kao dokaz, mora da bude potkrijepljen. Važna je pouzdanost i vjerodostojnost koja se tom iskazu pridaje. Osim toga, Vijeće primjećuje, saglasno stavu Apelacionog vijeća ovog Suda da je za utvrđivanje relevantnosti činjenica kao kriterij opredjeljujući kvalitet svjedočenja a ne puki broj dokaza, odnosno: „*da je inherentno pravo suda da utvrđuje činjenice na osnovu principa slobodne ocjene dokaza i u skladu sa dubokim ličnim uvjerenjem svakog od sud.ja. Radi se o široko postavjenom diskrecionom pravu kcje je podložno određenom brcjju ograničenja. Međutim, na princip unus testis nullus testis (jedan svjedok nije dovoljan)*⁵³ kcji zahtijeva potkrepjivanje svjedočenja jedinog svjedoka neke relevantne činjenice drugim svjedokom, više se ne poziva gotovo ni jedan moderni kontinentalni pravni sistem⁵⁴. “

⁵³ V. predmet MKSJ Tužilac protiv *Duška Tadića zv. Dule* pred Pretresnim vijećem, Mišljenje i presuda od: 7 maja 1997., para. 537.

⁵⁴ *Ibidem*, para. 536.: “Opći princip koji Pretresno vijeće mora da primjeni na osnovu Pravilnika je princip da se svaki relevantni dokazni materijal probativne vrijednosti može prihvatiti kao dokaz, osim ako potreba da se osigura pravično suđenje uveliko ne preteže nad njegovom probativnom vrijednošću (Potpravila 89(C) i (D)). Jedino se pravilo 96(i) bavi pitanjem potkrepljivanja dokaza, i to samo u slučajevima seksualnih napada za koje, kako stoji u pravilu, nije potrebno potkrepljivanje dokaza. Svrha ovog pravila ispravno je navedena u priručniku *An Insider's Guide to the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, autora Morris i Scharf. Tu se objašnjava da navedeno potpravilo iskazu

232. Osim toga, Vijeće podsjeća na praksu u predmetu *Miodrag Marković*, u kome postupajuće apelaciono vijeće zaključuje da je pretresno vijeće „moglo osuditi optuženog na osnovu izjave oštećene“ , citirajući mišljenje apelacionog vijeća Suda BiH u predmetu *Mejakić i dr.* da „*dokaz kcji je zakonit, autentičan i vjerodostojan može biti dovoljan da se optuženi osudi, čak i ako je riječ o iskazu samo jednog svjedoka*⁵⁵“ . U prilog ovakvom zaključku ide i stav MKSR) gdje je pretresno vijeće primjenjujući pravilo 96. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ-a i MKSR-a zaključilo „*da vijeće može temeljiti svjčke zaključke samo na jednom iskazu ukoliko je taj iskaz relevantan i vjerodostojan*⁵⁶“ .

233. Vijeće primjećuje da je u dokazni materijal odbrane, pored zapisnika o saslušanju oštećene u Tužilaštvu, uložena i njena izjava koju je dala u Udruženju. Pritom, Vijeće smatra neophodnim konstatovati da izjava koju je oštećena dala u Udruženju (kao ni izjave koje su dale svjedokinje „C“ i Razija Sejdić⁵⁷ istom Udruženju) ne predstavljaju zapisnike o saslušanju svjedoka sa poukama koje propisuje ZKP BiH,⁵⁸ već to predstavljaju izjave koje su oštećena, odnosno svjedokinje „C“ i Razija Sejdić, dale nevladinoj organizaciji, i to kako je u uvodu zapisnika naznačeno: „...o izvršenom ratnom zločinu nad civilnim stanovništvom na području opštine Vogošća“ . Dakle, radi se o izjavama koje nema posebnu dokaznu vrijednost, ali su iste vjerovatno

žrtve seksualnog napada daje istu presumpciju pouzdanosti kao i iskazima žrtava drugih zločina, što je *common law* dugo uskraćivao žrtvama seksualnog napada. Ovo popravilo, dakle, zasigurno ne opravdava zaključak da se potkrepljivanje dokaza zahtijeva u slučajevima svih drugih zločina osim u slučajevima seksualnih napada. Ispravan zaključak je, zapravo, suprotan.”

⁵⁵ *Marković*, drugostepena presuda, para. 72, citirana drugostepena presuda Suda BiH u predmetu *Mejakić i dr.*, para 47

⁵⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, para. 134. i 135.

⁵⁷ **O – 1** – Izjava svjedokinje A, Udruženja „Žene žrtve rata“ Sarajevo, broj: BiH-0746/07 od 06.03.2007. godine, **O – 3** –Izjava svjedokinje „C“ u Udruženju „Žena žrtva rata“ od 30.01.2008. godine; **O – 4** – Izjava svjedokinje Razije Sejdić, Udruženja „Žene žrtve rata“ Sarajevo, broj: BiH-0746/07 od 06.03.2007. godine

⁵⁸ Saglasno stavu Apelacionog vijeća ovog Suda izraženog u rješenju broj: X-KRŽ-07/330 od 26.03.2009. godine, prema kome: „U konkretnom slučaju, Izjava svjedoka „B“ data SJB Kreševo dana 09.02.1994. godine, Izjava svjedoka „A“ data AID-u broj 329/96 i Zbirni izvještaj AID-a su, između ostalog, uzeti bez prethodnih upozorenja i pouka svjedocima o njihovim pravima i obavezama, zatim bez naznačenja svojstva osoba koje su uzele izjave, kao i naznačenja konkretnog predmeta u kome se vodi postupak, iz čega proizilazi da iste nisu ni uzete u okviru radnje dokazivanja u konkretnom krivičnom postupku. Iz navedenog razloga, Apelaciono vijeće smatra da se predmetne izjave nisu mogle smatrati „iskazima iz istrage“ o kojima govori odredba iz člana 273. stav 1. ZKP BiH. Međutim, službene ili druge zabilježke mogu biti prihvaćene kao materijalni dokaz, odnosno one, same po sebi, nisu nezakonite“.

imale značaja kod prikupljanja saznanja o počinjenim ratnim zločinima, kako se to u uvodu istih i navodi.

234. Osim toga, radi se o izjavama koje su date na mnogo šire okolnosti nego što je predmet ovog krivičnog postupka, zbog čega ni oštećena, kao ni svjedokinja „C“, prema ocjeni ovog Vijeća nisu bile u mogućnosti ispričati sve ono što su navele u izjavi u Tužilaštvu BiH, a koje izjave predstavljaju zakonito pribavljene dokaze, u skladu sa relevantnim odredbama ZKP-a BiH, te kojima ovo Vijeće pridaje dokaznu snagu pri utvrđivanju odlučnih činjenica u ovom predmetu.

235. Pritom, Vijeće nalazi da je i sama oštećena prilikom neposrednog saslušanja navela da je „površinski“ ispričala detalje oko inkriminisanog događaja u Udruženju, jer se i tada bojala. Prema kazivanju oštećene, ni u Udruženju nije smjela da kaže istinu, jer je cijeli rat „bila tu“. Pored toga, oštećena je navela da je prilikom davanja iskaza u Tužilaštvu BiH više osjećala sigurnost, pri čemu se zbog proživljenog straha, prema vlastitom kazivanju, ne može sjetiti svih detalja događaja.

236. O silovanjima koje je oštećena doživjela, prema vlastitom kazivanju, prvo se povjerila komšinici, A. S., nakon prvog silovanja, kada je ostala trudna, te nakon što je izvršila abortus. Osim A. S., svjedokinja je o ovom događaju pričala i svjedokinji „C“. Svjedokinji „D“, koja je vodila da izvrši prekid trudnoće nije pričala o silovanju, niti o tome ko je izvršio silovanje, jer je prema njenom mišljenju svjedokinja „D“ bila „nacionalno nastrojena“, te nije smjela da joj kaže. Svojoj sestri, svjedokinji „B“, je poslije rata pričala o izvršenom silovanju, jer to nije mogla učiniti u toku rata. Takođe, oštećena je, prema vlastitom kazivanju, ispričala o izvršenom silovanju svojoj kćerci, svjedokinji „E“ kada je odrasla.

237. Iako iz Zapisnika o saslušanju oštećene⁵⁹ proizilazi da je oštećena o ovom događaju pričala A. S. i svojoj sestri (svjedokinji „B“), na koju činjenicu je odbrana optuženog ukazala, odnosno da iz ovog zapisnika proizilazi da oštećena o ovom događaju nije pričala svjedokinjama „C“ i „E“, Vijeće nalazi tačnom kazivanje oštećene

⁵⁹ **0-2-** Zapisnik o saslušanju svjedokinje „A“, Tužilaštvo BiH, broj: T20 0 KTRZ 0009107 14 od 26.08.2014. godine

na pretresu, u smislu da je o ovom događaju ispričala i svjedokinjama „C“ i „E“, što su pomenute svjedokinje i potvrdile. Osim toga, Vijeće konstatuje da se radi o perifernoj devijantnosti iskaza, koja ne dovodi u pitanje ispunjenost odlučnih činjenica.

238. Navode oštećene u odlučnim činjenicama koje se tiču izvršenog silovanja, te samim tim istinitost njenog kazivanja, potkrepljuju i saslušane svjedokinje optužbe A. S. i „B“, „C“ i „E“, kojima je oštećena ispričala da je silovana, te određene detalje u vezi samog silovanja.

239. U tom kontekstu, svjedokinja A. S., komšinica oštećene u ratnom periodu, je u iskazu navela da joj se oštećena u toku rata, 1992. ili 1993. godine, povjerila da je silovana, te da je to lice koje je silovalo odvelo sa pištoljem u ruci. Oštećena joj je rekla ime i prezime lica koje je silovalo, pri čemu se svjedokinja sjeća da je prezime tog lica Savić, ali se ne sjeća tačnog imena - Slavko ili Slaviša.

240. Prilikom opisivanja navedenog događaja, oštećena je, prema kazivanju ove svjedokinje, bila nervozna, nestabilna, što je svjedokinja opisala riječima: „*kako i inače izgleda neko kad mu se nešto ružno desi*“. Osim toga, svjedokinja je opisala kako joj je drugi put oštećena pričala da je trudna, te da je trudnoća produkt tog silovanja. Nakon izvjesnog perioda oštećena je došla do nje i povjerila joj da je izvršila prekid trudnoće. Oštećena je svjedokinji rekla da je jednom silovana. Prema mišljenju svjedokinje, oštećena u to vrijeme nije imala nekog bližeg kome bi se povjerila, te je imala povjerenja u nju.

241. Svjedokinji nije poznato da li se to silovanje desilo u kući ili negdje izvan. Svjedokinja je naglasila da ne zna gdje je oštećena izvršila prekid trudnoće, niti ju je to ikad pitala, pošto nije voljela da sve preispituje. Istakla je da o tom događaju nisu pričale ni poslije rata, niti je ona sama s nekim o tome pričala, jer kako svjedokinja navodi: „*sve što je bo,je man,je što se priča*“, te „*sve što je ružno ja volim to da zakopam*“. Nije se raspitivala ko je ta osoba, niti da li je bio vojnik ili civil.

242. Prilikom opisivanja oštećene, svjedokinja je navela da se radi o normalnoj osobi, koja je fino odgajala svoju djecu, radila i bila vrijedna. U ratu su posjećivale jedna drugu, nekada svaki dan, a nekad jednom mjesečno, u zavisnosti od situacije. U prilikama kad oštećena dođe kod nje, nevjesta svjedokinje je vidi, ali oštećena

nije pričala o tom događaj pred nevjestom, samo pred svjedokinjom.

243. Nakon što je od strane braniteljice optuženog svjedokinji prezentovana izjava koju je dala u istrazi, u kojoj je svjedokinja rekla da joj se oštećena povjerila oko silovanja 1993. godine, svjedokinja se izjasnila da je to bilo 1992., 1993. godine, ali da nije sigurna, što je svjedokinja objasnila na sljedeći način: „*taman je se čovjek od toga i odmislio*“. Pritom Vijeće primjećuje da navedena izjava nije ni uložena u dokazni materijal odbrane u skladu sa odredbom člana 273. stav 1. ZKP BiH, zbog čega Vijeće nije ni razmotrilo navode iz tog iskaza. Nadalje, svjedokinja prilikom saslušanja nije mogla precizirati koliko je vremena prošlo od silovanja do razgovora sa oštećenom, te je na pitanje je li došlo do promjena u ponašanju oštećene nakon ovog događaja, odgovorila: „*nekad je nervozna, nekad nije. Eto šta da kažem. Ko i svi smo tako*“.

244. Iskaz svjedokinje A. S. Vijeće nalazi potkrepljujućim u kontekstu odlučnih činjenica opisanih u iskazu oštećene, što je Vijeće dodatno opredijelilo da istom pokloni vjeru. Naime, iz iskaza svjedokinje A. S. je vidljivo da ista prilikom saslušanja iznosi samo ona saznanja koja su joj posredno poznata, na iskren i uvjerljiv način.

245. Ono što je ovdje posebno bitno je činjenica da se oštećena, prema iskazu svjedokinje A. S., njoj povjerila u ratu, dakle neposredno nakon što se desio događaj. Oštećena joj je rekla ime i prezime lica koje je izvršilo silovanje. Takođe, iznijela joj je i detalje oko silovanja, kao što je detalj da je prilikom izvršenja istog korišten pištolj, zatim posljedice silovanja, koje se ogledaju u tome da je oštećena ostala trudna i da je izvršila prekid trudnoće, a što je saglasno iskazu oštećene, te govori u prilog tvrdnje da oštećena nije „izmislila“ silovanje, kako to odbrana neosnovano prikazuje.

246. Pritom, imajući u vidu da se radi o starijoj gospođi (74 godine života u vrijeme svjedočenja), za ovo Vijeće je sasvim logična i shvatljiva njena tvrdnja da više nije željela da priča o tome. Činjenica da oštećena, kako to slijedi iz iskaza A. S., nije pričala ovoj svjedokinji o drugom izvršenom silovanju nije od odlučnog značaja, posebno kad se ima u vidu da i sama oštećena u iskazu na pretresu navodi da je ispričala A. S. određene detalje oko prvog silovanja, te posljedice silovanja (trudnoću i abortus).

247. Pritom, Vijeće cijeni da svjedokinja A. S. ni na koji način ne „fabrikuje priču“,

kako to odbrana nastoji prikazati, jer primjera radi ista svjedokinja je na pitanje kakav je karakter oštećene navela: „*mi nismo par da se družimo*“, te je dalje navela da su se tek za vrijeme rata počele družiti od muke i nevolje, što nesumnjivo pokazuje da se ne radi o nekom sračunatom pokušaju svjedokinje da pomogne oštećenoj, već istinitom kazivanju na osnovu posrednih saznanja koje joj je oštećena priopćila. Osim toga, činjenicu da su se svjedokinja A. S. i oštećena družile u toku rata potvrdila je u svom iskazu i svjedokinja „C“, razrednica kćerke oštećene u to vrijeme.

248. Nadalje, imajući u vidu da je oštećena u toku rata živjela sama sa kćerkom, da nije imala drugih članova porodice, ni bliskih prijatelja kojima bi se mogla povjeriti, pri čemu se radi o duboko traumatičnom događaju koji je potresao oštećenu, Vijeće nalazi sasvim prirodnom odluku oštećene da se povjeri nekome u toku rata. Pritom je odluka oštećene da za povjeravanje o događaju odabere svjedokinju A. S. sasvim razumljiva, imajući u vidu da se radi o starijoj gospođi, punoj životnog iskustva, koja samim tim i „ulijeva“ povjerenje.

249. O navedenom događaju se oštećena povjerila i svojoj sestri, svjedokinji „B“, koja je ovu činjenicu saglasno potvrdila.

250. Tako je svjedokinja „B“ navela da joj je oštećena nakon prestanka rata, odnosno odmah nakon što je potpisan Dejtonski sporazum, pričala da je prisilno odvođena od strane optuženog, te da ju je vodio vozilom prema Vogošći. Pritom joj sestra nije rekla tačnu lokaciju mjesta gdje je optuženi odveo, ali joj je rekla da joj je tom prilikom uperio pištolj u glavu, te da je silovao i zlostavljao. Oštećena joj je pričala da se navedeni događaj desio u dva navrata, te da je optuženi dolazio i treći put sa nekim čovjekom i tom prilikom tukao i nju i dijete.

251. Svjedokinja „B“ se nije mogla prisjetiti da li joj je sestra pričala o drugim silovanjima. Sestra joj je rekla da je silovanje bilo izvršeno 1993. godine, pri čemu je svjedokinja navela da je moguće da je to bilo u maju, odnosno junu. Prema daljem kazivanju ove svjedokinje, sestra joj je rekla da je o ovom događaju pričala i komšinicama.

252. Prema daljem kazivanju svjedokinje „B“, poznato joj je da je svjedokinja „D“, koju poznaje, pomogla prilikom prekida trudnoće njenoj sestri. Oštećena je 2007.

godine prijavila ovaj događaj Udruženju, obje su o tome prije razgovarale, samo što ih je bilo sramota, jer su odgajane u krugu gdje je sramota reći šta su sve preživjele, „bez obzira ko je bio“, pritom su svi „*p.juvali na oštećenu*“, svi su je napadali i govorili ružne riječi. Prema kazivanju ove svjedokinje, njena sestra je poslije rata sasvim druga osoba, radi se o drastičnoj razlici, psihički i fizički je potpuno drugačija.

253. Iskaz svjedokinje „B“ u odlučnom dijelu, koji se tiče ovog inkriminisanog događaja, korespondira iskazima oštećene i svjedokinje A. S. Pritom je iskaz svjedokinje „B“ prožet sa više detalja, poput onog da je optuženi radi izvršenja silovanja odveo vozilom oštećenu prema Vogošći, da je silovanje izvršeno u dva navrata od strane optuženog, pri čemu je treći put optuženi došao sa nekim čovjekom i tukao oštećenu i dijete.

254. Imajući u vidu da je svjedokinja „B“ sestra oštećene, logično je da je oštećena više detalja oko samog silovanja i načina izvršenja djela povjerila svojoj sestri (s kojom je vezana krvnim srodstvom, pri čemu su i „bliže“ godinama), nego svjedokinji A.S., s kojom se kako to i sama svjedokinja S. suštinski navodi, družila „silom prilika“. Dodatno, nezanemarljivu okolnost predstavlja i činjenica koju je navela svjedokinja „B“ u iskazu, a to je da su odrastale u krugu, gdje ih je sramota reći šta su preživjele, bez obzira što su žrtve, pa je možda i zbog tog razloga oštećena ispričala manje detalja oko samog inkriminisanog događaja svjedokinji A. S. nego svojoj sestri.

255. Činjenica koja je apostrofirana od strane odbrane optuženog da se iskazi oštećene i svjedokinje „B“ razlikuju u pogledu činjenice gdje se nalazio sin oštećene za vrijeme rata nije od značaja za ovog predmet, budući da nije pravno relevantna u istom. Osim toga, Vijeće primjećuje da su obje svjedokinje saglasno navele da se nisu čule u toku rata, pri čemu je oštećena navela da je po izbivanju rata bila na dežuri na ortopediji, te da se vratila nakon 15 dana, zbog čega je sasvim moguće da je u tom periodu svjedokinja „B“ preuzela dijete, što predstavlja jednu od mogućih opcija, koje Vijeće neće dalje razmatrati, s obzirom da se radi o perifernim razlikama, koje se ne tiču odlučnih činjenica u ovom predmetu.

256. Oštećena je o ovim događajima određene detalje iznijela i svjedokinji „C“, što je ova svjedokinja potvrdila prilikom saslušanja pred ovim Sudom.

257. Dakle, istinitost kazivanja oštećene u pogledu odlučnih činjenica o inkriminiranim događajima opisanim u tačkama 1. i 2. izreke presude, potvrdila je i svjedokinja „C“ u iskazu na glavnom pretresu. Tako je svjedokinja „C“ opisala da joj je oštećena lično pričala da je 1993. godine silovana više puta, negdje izvan stana. Svjedokinji je iz priče oštećene poznato da je ista zatrudnila nakon silovanja i da je kasnije izvršila prekid trudnoće. Pritom, svjedokinji nije poznato koliko je vremena prošlo od silovanja do trenutka kada joj je oštećena rekla za to.

258. Opisujući intenzitet viđanja sa oštećenom u ratu, svjedokinja je navela da su se rijetko posjećivale u toku rata, a misli da je razlog što joj je oštećena ispričala o silovanju zato što se dugo znaju i što je oštećena imala povjerenje u nju. Osim toga, svjedokinja je opisala kako je razlog ovom povjerenju činjenica i da je ona nagovorila oštećenu da pošalje dijete u školu i rekla da će lično paziti dijete.

259. Prema kazivanju ove svjedokinje, primijetila je posljedice tog djela na oštećenoj, koje su se ogledale u lošijoj koncentraciji, činjenici da se oštećena nije osjećala dobro, bila je nervozna, bolesna, te je sigurno, između ostalih, taj događaj na oštećenu ostavio posljedice. Na pitanje braniteljice optuženog, svjedokinja je odgovorila da se sa oštećenom viđala u prolazu, u nekim prilikama joj je oštećena pričala manje stvari, u drugim prilikama više, navodeći da oštećena „*nije smjela disati*“, a kamoli pričati. Osim toga, oštećena joj nije trebala puno pričati o silovanju, jer je svjedokinji to bilo jasno.

260. Iako se svjedokinja „C“ prilikom saslušanja nije mogla prisjetiti da li joj je oštećena 1993. godine pričala o silovanju, zaključila je da to nije bilo za vrijeme rata, odnosno da je bilo potpisano primirje.

261. Pri ocjeni iskaza svjedokinje „C“, Vijeće je imalo u vidu da je ista ranije davala iskaze i u Udruženju i Tužilaštvu⁶⁰. Iskaz dat u Udruženju Vijeće nije cijeno pri utvrđivanju odlučnih činjenica, imajući u vidu argumentaciju navedenu u prethodnom dijelu obrazloženja ove presude.

⁶⁰ O – 3 – Zapisnik o ispitivanju svjedokinje „C“, Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTARZ 0009017 14 od 02.09.2014. godine i Izjava svjedokinje „C“ u Udruženju „Žena žrtva rata“ od 30.01.2008. godine

262. Kada je u pitanju iskaz koji je svjedokinja „C“ dala u Tužilaštvu BiH, Vijeće primjećuje da i u ovom iskazu svjedokinja „C“ na prvom mjestu, saglasno iskazu na pretresu, opisuje loš položaj oštećene u toku rata. Nadalje, u navedenom iskazu svjedokinja je navela da joj je jednom prilikom u toku 1993. godine oštećena ispričala da je na vrata njene porodične kuće došao naoružani muškarac, držeći pištolj, koji je uperio u njenu glavu. Dalje je svjedokinja u ovom iskazu navela da joj je oštećena ispričala da joj je to lice istrglo dijete iz ruke i oštećenu odveo u nepoznatom pravcu, nakon čega je silovalo. Pritom je svjedokinja u ovom iskazu opisala i posljedice djela, odnosno činjenicu da je oštećena bila u šoku duži vremenski period, te je strahovala za svoj život, kao i da nije imala kome da se obrati za zaštitu i prijavi taj događaj.

263. Iz izloženog je vidljivo da je svjedokinja „C“ i u fazi istrage u odlučnom dijelu na isti način opisivala posredna saznanja koja su joj poznata oko izvršenog silovanja nad oštećenom, što je Vijeće dodatno opredijelilo da iskazu ove svjedokinje pokloni vjeru.

264. Imajući u vidu da je svjedokinja „C“ bila učiteljica, odnosno razrednica kćerke oštećene, te je oštećena u nju imala povjerenje, Vijeće nalazi prirodnom odluku oštećene da ispriča svjedokinji „C“ određene detalje oko inkriminisanog događaja. Pritom detalji o kojima je oštećena pričala svjedokinji „C“, prema ocjeni Vijeća, zavise od prirode odnosa oštećene i ove svjedokinje, kao i nemogućnosti da se oštećena i svjedokinja „C“ često viđaju u toku rata, što obje u iskazima saglasno navode. Međutim, ono što je bitno je da svjedokinja „C“ opisuje da joj je oštećena pričala da je silovanje bilo 1993. godine, kojom prilikom je odvedena i silovana od strane vojnika, te da je tom prilikom upotrijebljen pištolj, a koji svi detalji u odlučnom dijelu posredno potvrđuju istinitost kazivanja oštećene.

265. Činjenica da je svjedokinja „C“ u iskazu navela da je svjedokinja A. S. sama živjela u ratu, a da je nasuprot tome svjedokinja A. S. navela da je živjela sa nevjestom i sinom, suprotno stavu odbrane, ne dovodi u pitanje istinitost kazivanja ove svjedokinje, imajući u vidu da se ne tiče odlučnih činjenica u ovom predmetu. Međutim, i pored toga Vijeće primjećuje da je u iskazu svjedokinja „C“ navela da su nevjesta i sin A.S.pobjegli nakon nekog vremena, pri čemu nije sigurna oko datuma, što bi značilo da su prije toga živjeli sa svjedokinjom A.S.

266. Osim toga, navode oštećene u pogledu činjenica koje su joj poznate o izvršenom silovanju potvrdila je i njena kćerka, svjedokinja „E“, koja je na pretresu navela da je majka pokušala da je zaštiti kada je bila dijete, pa joj nije pričala o izvršenom silovanju za vrijeme rata. Prema vlastitom kazivanju, svjedokinja je sama počela postavljati pitanja kada je odrasla, te joj je tek onda majka postepeno otkrivala detalje o samom događaju. Pritom je svjedokinja opisala i da se njena majka obratila svjedokinji „D“ da je odvede doktoru, što u odlučnom dijelu odgovara kazivanju oštećene u pogledu obraćanja svjedokinji „D“, da joj pomogne oko prekida trudnoće.

267. Iskaz svjedokinje „E“ Vijeće je cijeniilo uvjerljivim i saglasnim iskazu oštećene u odlučnim dijelovima, koji su svjedokinji „E“ bili poznati, a koji se, kako je naprijed navedeno, sastoje u činjenici da je optuženi dva puta vozilom golfom bijele boje dolazio po njenu majku, da je tom prilikom bio naoružan, kao i da je treći put optuženi dolazio do njihove kuće i tukao nju i majku.

268. Iako je odbrana nastojala dovesti u pitanje kredibilitet iskaza svjedokinje „E“, navodeći da je nejasno zašto se ista sjeća svjedokinje „C“, a ne sjeća se A. S., Vijeće nalazi da ista tvrdnja ne dovodi u pitanje istinitost iskaza svjedokinje „E“. Naime, svjedokinja „C“ je bila učiteljica kćerci oštećene, te je stoga logično da se svjedokinja „E“ više sjeća svoje učiteljice, nego A. S., s kojom se majka nije otprije družila.

269. Osim toga, Vijeće cijeni da je i svjedokinja „E“, kako je sama navela, povremeno išla u školu, pa da stoga nije ni stalno bila sa majkom. Osim toga, svjedokinja „E“ je u vrijeme izvršenja djela imala 11 godina, pa je razumljivo i da se ne sjeća svih detalja dešavanja u ratu, koji je svakako bio traumatičan za nju. Nadalje, Vijeće cijeni da iz iskaza svjedokinje „E“ proizilazi mogućnost da se u određenoj mjeri i sjeća A.S., samo što je ne označava ovim imenom i prezimenom, budući da je svjedokinja „E“ navela da je bila jedna kuća iznad Doma, gdje je živjela žena srpske nacionalnosti, kojoj je zaboravila ime, a koja je žena par puta donosila hranu.

270. Da je oštećena bila žrtva silovanja je u svom iskazu potvrdila i svjedokinja Razija Sejdić, koja je navela da joj je sama oštećena pričala da je odvedena i silovana, te da joj je oštećena rekla ime i prezime tog lica koje je silovalo. Pritom svjedokinji nije poznato koliko je puta oštećena silovana, ni da li je silovanje izvršeno od strane više

osoba. Iako je svjedokinja u izjavi u Udruženju⁶¹ navela da joj je oštećena ispričala da je više puta silovana, na pretresu je svjedokinja navela da joj nije poznato koliko je puta oštećena silovana. Osim toga, svjedokinja je pojasnila da prilikom davanja izjave u Udruženju nije identifikovala osobu koja je silovala oštećenu, jer je to nisu ni pitali.

271. Iako je svjedokinja Razija Sejdić navela da joj je oštećena pričala o silovanju, Vijeće je cijeno da oštećena nije potvrdila ovu činjenicu, zbog čega je moguće da je svjedokinja Sejdić i na drugi način došla do ovih saznanja, imajući u vidu da je Semizovac manje mjesto. Pritom, Vijeće konstatuje da iskaz svjedokinje Razije Sejdić nije bio u odlučnim činjenicama dosljedan kroz cijelo svjedočenje da bi se na njemu zasnivala odluka Vijeća, niti saglasan drugim dokazima (osim u pogledu pružanja zaštite kćerci oštećene prilikom odvođenja njene majke). S tim u vezi, posebna ocjena iskaza ove svjedokinje će biti sadržana u dijelu presude koji se tiče identifikacije optuženog kao izvršioca predmetnog krivičnog djela.

272. Konačno, pred ovim Sudom je saslušan i svjedok optužbe Miloš Jovanović, vlasnik kafane smještene u Domu, u kojem je objektu jedan period radila i oštećena. Cijeneći iskaz ovog svjedoka u njegovoj ukupnosti, Vijeće nalazi da isti nije relevantan sa aspekta utvrđivanja odlučnih činjenica u ovom predmetu.

273. Naime, svjedok Miloš Jovanović je prema vlastitom kazivanju bio na liniji u Semizovačkom bataljonu, zbog čega po prirodi stvari svjedoku nisu poznate činjenice u vezi inkriminiranih događaja, niti svjedok ima neka relevantna posredna saznanja. Osim toga, kada se posmatra iskaz ovog svjedoka u svojoj ukupnosti, a pritom imajući u vidu i činjenicu da svjedoka, prema vlastitom kazivanju, u toku rata nije interesovalo ništa drugo, niti je vodio računa o bilo kom drugom nego o sebi⁶², te da se ne može sjetiti događaja u toku rata, što svjedok opisuje riječima: „*memorija mi je slaba skroz što se tiče rata*”⁶³ jasno je da iskaz ovog svjedoka nije relevantan za utvrđivanje

⁶¹ Izjava Razije Sejdić, data Udruženju „Žene – žrtve rata” broj: BiH-0746/07 od 06.03.2007. godine., D O-4

⁶² Transkript sa nastavka glavnog pretresa održanog 04.05.2015. godine, strane 82/83, svjedok Miloš Jovanović: „ *Nemam ja loše sjećanje. Prilično imam dobro sjećanje, ali mislim ipak davno bilo da se ja sjetio, sjećam tada, i nisam vodio računa o, ni o kom drugom osim o sebi. Tako da mene nije zanimalo ko vozi kćerje auto, ko se sa kim zabavja, ko se sa kim druži. Ja sam im'o svcj život, malo specifičan, puno me nije interesovalo ništa drugo*”

⁶³ Ibid, str. 79

odlučnih činjenica, s obzirom na njegovu nezainteresovanost za dešavanja u vrijeme rata, koja se dešavaju u njegovoj neposrednoj blizini.

274. Međutim, imajući u vidu da je svjedok Miloš Jovanović „držao“ objekat- kafanu u Domu u kojem objektu je oštećena jedno vrijeme radila, a pritom cijeneći da je oštećena tvrdila da je bila u radnoj obavezi, te da je zbog toga radila u toj kafani, što je odbrana osporavala, Vijeće će sadržajno izložiti iskaz ovog svjedoka kod razmatranja teza odbrane- pobijanje kredibiliteta oštećene.

(iii) Identifikacija optuženog kao izvršioca djela silovanja

275. Da je upravo optuženi osoba koja je upotrebom sile u dva navrata izvršio silovanje nad oštećenom, na način da je prvo, pod prijetnjom pištolja, natjerao da ga oralno zadovolji, nakon čega je i silovao, proizilazi prije svega iz iskaza same oštećene, koji nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima.

276. U tom smislu, oštećena je i u fazi istrage, kao i na pretresu, nedvomislno kao izvršioca silovanja identificirala optuženog Slavka Savića, koga je, prema vlastitom iskazu, poznavala i prije rata iz viđenja, odnosno znala mu je ime i prezime kad je došao po nju.

277. Svjedokinja –oštećena je na pretresu navela da joj je otprije bilo poznato ime i prezime optuženog, jer je bila dosta u kontaktu sa mještanima, koji se međusobno znaju. Naprijed navedena činjenica govori u prilog zaključka ovog Vijeća u pogledu identifikacije optuženog kao izvršioca djela, imajući u vidu da je Semizovac, gdje je oštećena živjela, „malo mjesto“, odnosno općina, te je prirodno i logično za pretpostaviti da se stanovnici istog područja međusobno poznaju.

278. Prema kazivanju oštećene, poznato joj je da je optuženi bio zaposlen u Pretisu u Vogošći prije rata, a vidala ga je u toku rata u maskirnoj uniformi. Takođe, oštećena je navela da je optuženi u to vrijeme nosio maskirnu uniformu, kao i da je imao bijeli kaiš, s pištoljem sa strane. Svjedokinji nije poznato šta je značio bijeli kaiš, vjerovatno je držao oružje. Osim toga, iako svjedokinja nije mogla precizirati kojim jedinicama je u vrijeme rata pripadao optuženi, navela je da se prema njenom mišljenju radilo o vojnoj policiji.

279. Osim toga, oštećena je u iskazu opisala i situaciju kada je optuženi treći put dolazio do njene porodične kuće, te vršio zlostavljanje nad njom, koju situaciju je saglasno potvrdila i njena kćerka u svom iskazu. Tako je oštećena navela da je nakon izvršenih silovanja, te proteka određenog vremena optuženi u večernjim satima ponovo došao do njene kuće, ovaj put sa Savom Šikuljakom. Tom prilikom je optuženi maltretirao na način da joj je prišao i počeo je udarati šakama i nogama, nakon čega je kćerka zavrištala, pa je i nju istukao. Ime i prezime Save Šikuljaka je svjedokinji bilo poznato zato što je njegova sestra radila sa njom na Ortopediji, pri čemu je svjedokinja naglasila da je Savo Šikuljak u to vrijeme bio komandant interventnog voda.

280. Imajući u vidu da je optuženi i treći put dolazio do porodične kuće oštećene, kojom prilikom je tukao oštećenu i njenu kćerku, a što saglasno proizilazi i iz iskaza kćerke oštećene, Vijeće nesumnjivo zaključuje da i ovo činjenično utvrđenje govori u prilog zaključka da oštećena nije „pomiješala“ optuženog sa nekim drugim licem kao izvršiocem djela opisanih u tačkama 1. i 2. izreke ove presude.

281. Stoga, iskaz oštećene ne ostavlja mjesta drugoj mogućnosti osim one da je optuženi izvršilac ovog krivičnog djela, a pritom imajući u vidu da je oštećena i u fazi istrage označila optuženog kao lice koje je preduzelo protivpravne radnje prema njoj, pri čemu ga je i prepoznala na predocnim fotografijama u Tužilaštvu (lice pod rednim brojem 3.), nakon što je prethodno pozvana da ga opiše⁶⁴.

282. Takođe, Vijeće nalazi da je oštećena i u fazi istrage, odnosno na Zapisnik o saslušanju u Tužilaštvu BiH⁶⁵, kao izvršioca djela identifikovala optuženog. Tako je oštećena navela da je u proljeće 1993. godine, u maju mjesecu do njene kuće, najvjerovatnije iz susjedne kafane, došao Slavko Savić, zvani „Žuti“. To lice koje je te prilike došlo do njene kuće je oštećena poznavala prije rata, pri čemu joj je bilo poznato da je bio nastanjen u mjestu Kremeš, općina Vogošća.

⁶⁴ Što proizilazi iz sadržaja dokaza T-1 Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, Tužilaštva BiH, broj: T20 0 KTARZ 0009107 14 od 26.08.2014. godine sa prilogom fotoalbuma

⁶⁵ O – 2 – Zapisnik o saslušanju svjedokinje „A“, Tužilaštvo BiH, broj: T20 0 KTRZ 0009107 14 od 26.08.2014. godine

283. Sadržaj iskaza oštećene u ovom dijelu Vijeće je posmatralo u vezi sa sadržajem materijalnog dokaza optužbe T-9⁶⁶ (konkretno obrasca Vob-1) u kojem u koloni naziva „dan, mjesec godina i općina rođenja“ za optuženog stoji da je isti rođen u mjestu Kremeš, općina Vogošća, što dodatno potkrepljuje zaključak ovog Vijeća u pogledu identifikacije optuženog kao izvršioca inkriminisanog djela.

284. Pozitivan zaključak Vijeća u pogledu identifikacije optuženog kao izvršioca predmetnog krivičnog djela proizilazi i iz drugih provedenih dokaza optužbe, i to iskaza svjedokinja A. S., „B“, „C“ i „E“ .

285. Prema kazivanju svjedokinja „E“, optuženi je 1993. godine došao naoružan s pištoljem do njihove kuće. Tom prilikom je lupao na vrata, te je majka otvorila vrata, pri čemu je potom optuženi stavio pištolj majci pod vrat i odveo je do vozila golfa. Pritom je svjedokinja navela da zna lik optuženog i njegovu boju očiju, te da se sjeća da je tada imao svijetlu kosu, malo kovrdžavu, da je bio „išišan“ i da je imao svijetle oči.

286. Prema kazivanju ove svjedokinja, dobro je upamtila optuženog, iako ga nije poznavala odranije, jer je to za nju bio traumatičan događaj, koji je u njoj izazvao strah. Iako se svjedokinja prilikom saslušanja nije mogla sjetiti je li optuženi prilikom odvođenja njene majke u dvije prilike bio u civilu ili ne, navela je da se sjeća lika i „ubilačkog pogleda“ optuženog. Pritom je u iskazu ova svjedokinja opisala i treću situaciju u ratu, kada je optuženi dolazio do njihove kuće, te tukao nju i majku.

287. Nadalje, svjedokinja A. S. je u iskazu navela da joj se oštećena u toku rata povjerila da je silovao neki Savić, pri čemu joj je oštećena rekla ime i prezime, ali se svjedokinja ne sjeća tačnog imena - Slavko ili Slaviša.

288. Prema navodima svjedokinja „B“, oštećena joj je poslije rata pričala da je optuženi, koga je svjedokinja znala iz viđenja, silovao. Imajući u vidu da je svjedokinja otprije poznat optuženi, jasno je da ga ova svjedokinja nije „pomiješala“ sa nekim drugim licem.

⁶⁶ T – 9 – Akt Odjeljenja za boračko-invalidsku zaštitu, opština Bijeljina, broj: 02/7-832-1-125/14 od 07.10.2014. godine sa prilogom ovjerene kopije obrasca VOB-1, VOB-2 i VOB-3

289. Iako je svjedokinja „C“ navela da joj oštećena nije govorila ime lica koje je silovalo, te da je ona to nije pitala, dodala je da je u pitanju bio vojnik, što je zaključila zbog upotrebe pištolja prilikom silovanja, jer je u to vrijeme samo vojska imala oružje.

290. Na kraju, iako je Vijeće pri odlučivanju imalo u vidu navode svjedokinje Razije Sejdić u kontekstu identifikacije optuženog kao izvršioca djela, Vijeće je cijeno da isti iskaz nije relevantan u pogledu utvrđivanja odlučnih činjenica koje se tiču identifikacije optuženog.

291. Naime, prema sjećanju ove svjedokinje, oštećenu je silovao neki Savić, pri čemu svjedokinji nije poznato ime tog lica. Svjedokinji je poznato ime Savića koji je maltretirao iz Malešića, radi se o Mladenu Saviću, ali se ne radi o tom licu. Pritom svjedokinji nije poznato je li bilo još Savića u Semizovcu osim te dvojice. Dalje je svjedokinja opisala kako je nakon razgovora sa oštećenom, sa svojim mužem, kome je ispričala o silovanju, prolazila pored policijske stanice, gdje su tada bili prisutni vojnici. Muž joj je tom prilikom pokazao na jednog čovjeka i rekao da je to taj čovjek koji je silovao oštećenu. Na izričit upit sudije da li je tada pogledala u tog Savića na kojeg joj je muž pokazao, svjedokinja nije mogla odgovoriti sa sigurnošću, što je objasnila činjenicom da je od ovog događaja prošlo 22 godine.

292. Evidentno je da na strani ove svjedokinje postoji određena zabuna u pogledu identiteta tog Savića, koji je prema njenim navodima silovao oštećenu, a imajući u vidu da je sama svjedokinja bila zlostavljana od drugog Savića. Pritom je i sama svjedokinja u iskazu nedosljedna u pogledu činjenice da li je opisane prilike u šetnji s mužem vidjela ili nije lice koje je silovalo oštećenu, što i sama objašnjava činjenicom da je te prilike bilo dosta prisutne vojske, te protekom vremena od inkriminiranih događaja.

293. Nadalje, iako je odbrana donekle nastojala da diskredituje iskaz oštećene u pogledu identifikacije optuženog, dokazujući da nije tačna tvrdnja oštećene da je optuženi prije rata radio u Pretisu, već da je radio u Tasu⁶⁷, Vijeće cijeni da se u svijesti oštećene vjerovatno radi o istoj firmi, cijeneći da su se i firma Unis Pretis i firma Unis

⁶⁷ Što proizilazi iz dokaza odbrane **0-5-** Radne knjižice broj: 4353 za optuženog Slavka Savića, kao i iskaza svjedoka odbrane Milorada Rajića i „D“

Tas nalazile u Vogošći, a da se pritom radi o grupaciji Unis firmi, te stoga ova nepodudarnost ne dovodi u pitanje istinitost kazivanja oštećene.

294. Osim toga, odbrana optuženog je osporavala kredibilitet oštećene, te samim tim i izvršene identifikacije optuženog kao učinioca silovanja nad oštećenom, tvrdnjom da optuženi, kako to proizilazi iz izvedenih dokaza, u vrijeme izvršenja djela nije bio vojni policajac, što je oštećena tvrdila.

295. U tom smislu, Vijeće primjećuje da ni sama oštećena nije bila sigurna kojim jedinicama je optuženi pripadao u to vrijeme, odnosno da je mislila da je optuženi bio pripadnik vojne policije. Na ovu okolnost oštećena je navela da je optuženi u to vrijeme nosio maskirnu uniformu, te da je vidjela bijeli kaiš, kao i da mu je pištolj bio sa strane, pri čemu je prema zaključku svjedokinje kaiš vjerovatno držao oružje. Oštećenoj, prema vlastitom kazivanju, nije poznato kojim je jedinicama pripadao optuženi u to vrijeme, ali misli da je u pitanju bila vojna policija. Dakle, ni oštećena nije sa sigurnošću mogla tvrditi da je optuženi bio vojni policajac, nego se radilo o njenom zaključku, a imajući u vidu da je, prema vlastitom kazivanju, često viđala optuženog sa pripadnicima vojne policije.

296. Činjenica da oštećena nije sigurna kojim je jedinicama optuženi pripadao u to vrijeme nije ni bitna, jer ona to nije ni, kako je naprijed obrazloženo, ni dužna znati. Osim toga, Vijeće cijeni da oštećena nije ni imala posebnog predznanja koje bi joj omogućilo da napravi distinkciju između pripadnika vojne policije i vojske, pri čemu je, budući da je optuženi 1994. godine bio pripadnik vojne policije, moguće da se oštećena zabunila u pogledu njegovog svojstva u inkriminisano vrijeme i svojstva koje je imao kasnije. Ono što je bitno je da oštećena percipira optuženog kao naoružano lice, angažovano na „suprotnoj strani“, te lice koje koristi taj položaj da bi izvršilo protivpravne radnje prema njoj.

297. Osim toga, takva zabuna nije neprirodna, imajući u vidu da i svjedok odbrane Milorad Rajić, koji je i sam bio angažovan u toku ratnog perioda, u iskazu navodi da je u toku rata viđao optuženog, ali da ne zna u kojem je bataljonu bio. Prema mišljenju ovog svjedoka, optuženi je početkom rata bio u Vogošćansko-blagovačkom bataljonu, a polovinom ili krajem rata je bio u vojnoj policiji. Dakle, ni ovaj svjedok, kojem je

imajući u vidu njegov angažman na liniji u toku rata, morala biti u većoj mjeri poznata vojna struktura nego oštećenoj, nije siguran u pogledu pripadnosti optuženog vojnoj formaciji, odnosno vojnoj policiji u toku rata.

298. Stoga, sasvim je razumljivo da oštećena, koja je ujedno i oštećena krivičnim djelom, te stoga sasvim izvjesno i traumatizovana okolnostima pod kojima je isto djelo izvršeno, ne percipira tačno pripadnost optuženog određenoj strukturi.

299. Dodatno, Vijeće je pri odlučivanju imalo u vidu da oštećena, prilikom opisivanja načina izvršenja inkriminisanog djela, navodi da je optuženi po nju došao vozilom-golfom 2 bijele boje, koje vozilo je kako svjedok odbrane Milorad Rajić navodi, optuženi vozio prije rata, što je dodatno opredijelilo ovo Vijeće da, kada se imaju u vidu sve naprijed navedene činjenice i okolnosti, pokloni vjeru iskazu oštećene, kada je u pitanju identifikacija optuženog kao izvršioca djela.

300. Odbrana je pokušavala oboriti kredibilitet oštećene i ukazivanjem na njene izjave o ranijem silovanju od strane drugog lica, čime je odbrana nastojala da dovede u pitanje identifikaciju optuženog kao izvršioca ovog krivičnog djela nad oštećenog.

301. Istina je da je oštećena bila nedosljedna u pogledu ranijeg silovanja od strane drugog lica. Tako je na glavnom pretresu održanom dana 16.02.2015. godine na pitanje braniteljice optuženog je li silovanje od strane optuženog bilo prvo silovanje, odnosno je li u ratu imala još loših iskustava, oštećena navela da je i 1992. godine silovana, što je opisala riječima: „čovjek me vodio kući svojoj⁶⁸“. Na pitanje braniteljice optuženog na ovom pretresu šta je tačno, odnosno kada je bilo prvo silovanje, da li je to bilo 1992. godine ili 1993. godine od strane nepoznatog vojnika (što je tvrdila u iskazu u Udruženju), oštećena je odgovorila : „*Istina je i jedno i drugo...ili prvo...prvo '92.g. to je...je'l bio februar, i to...i to se ne sjećam...da li je bio januar ili februar, znam da je bila zima*⁶⁹“.

302. Nadalje, prilikom saslušanja na pretresu održanom 04.05.2015. godine oštećena je navela da prije ovog silovanja, koje je predmet postupka, nije bilo seksualnog nasilja

⁶⁸ Transkript sa nastavka glavnog pretresa održanog 16.02.2015. godine, str.17

⁶⁹ Ibid

prema njoj, a da je bilo, kako je to oštećena opisala, "proganjanja", te da su je tukli. Osim toga, u dodatnom ispitivanju, oštećena je na pitanje da li je prije ovog događaja silovao nepoznati vojni policajac, što je tvrdila u Udruženju, odgovorila da nije bilo tako.

303. Dakle, iz naprijed navedenog proizilazi da je oštećena u više navrata drugačije opisivala ranija silovanja od strane drugih lica, međutim te nepodudarnosti ne dovode u pitanje istinitost njenog kazivanja, kada je u pitanju inkriminirani događaj opisan potvrđen optužnicom Tužilaštvom. Naime, svjedokinja-oštećena je u cijelom toku postupka saglasno opisivala način izvršenja silovanja, koje je nad njom izvršio optuženi, te je cijeli period od prijave događaja označivala optuženog kao izvršioca tog djela silovanja, izvršenog na način opisan u izreci presude.

304. Osim toga, eventualno ranije izvršena silovanja, koje je svjedokinja opisivala u Udruženju po načinu izvršenja ni u najmanjoj mjeri nisu slična sa silovanjem, koje je predmet ovog krivičnog postupka.

305. Dodatno, Vijeće cijeni da je oštećena, kako to proizilazi iz svih izvedenih dokaza na ovu okolnost, bila u toku cijelog rata u Semizovcu, te da je, prema vlastitom iskazu, što potvrđuju i iskazi svjedoka optužbe "C", "B", "E" i Razije Sejdić, pretrpjela mnoge traume⁷⁰.

306. Stoga je sasvim logično da se, kako sama oštećena navodi, ne može sjetiti svih detalja i datuma događaja koji su joj se dešavali u ratu. Ovo sve imajući u vidu da je u toku rata oštećena živjela sa mladb. kćerkom, te da je brinula o sigurnosti mladb. kćerke, kao i o svojoj sigurnosti, odnosno, kako to oštećena plastično opisuje, da je u toku rata samo mislila na "svcje dijete i kako da ga spasi".

307. Vlastite nejasnoće u pogledu vremenskih odrednica eventualno ranije izvršenih silovanja svjedokinja-oštećena je objasnila na vrlo ljudski i prihvatljiv način: „*Strah me bilo da pričam svu istinu gospođo, ja sam čitav rat bila tu...toliko je toga se izdešavalo u životu da se ne mogu sjetiti svega, na kraju krajeva da sam mislila samo na svcje*

⁷⁰ Tako svjedokinja "A", što proizilazi iz sadržaja Zapisnika Tužilaštva BiH, broj: T20 0 KTRZ 0009107 14 od 26.08.2014. godine navodi: „*moja kuća je u centru Semizovca i to je dopirijelo da sam preživjela*

dijete, kako svjete dijete da spasim. Da se rijcj ne desi nešto. I sad ne mogu se sjetiti datuma deta.ja...nema teor.je⁷¹“, koje objašnjenje ovo Vijeće nalazi uvjerljivim i logičnim. Takođe, oštećena je u ovom kontekstu dodala da nije kćerci pričala o silovanju (što se očigledno odnosi na ratni period), jer je pokušavala da kćerka „*ne gleda tu situac.ju*“, iz čega slijedi da je oštećenoj prioritet bilo nastojanje da zaštiti svoju mladb. kćerku, a ne da zapamti tačne datume na koje su joj se desile mnoge neprijatne situacije, među kojima su i inkriminirani događaji.

308. Pritom, Vijeće nalazi da činjenica da li je oštećena eventualno silovana od strane drugog lica ne utiče na ispunjenost odlučnih činjenica u ovom predmetu, odnosno činjenicu da oštećena saglasno cijeli period od prijave inkriminiranog događaja tvrdi da je upravo optuženi osoba koja je silovala, odnosno na jasan i precizan način identifikuje optuženog kao počinioca tog djela, na način opisan u izreci presude, pri čemu eventualno drugo silovanje počinjeno od strane drugog lica prema oštećenoj nije predmet ovog postupka.

(iv) Provedeni dokazi i teze odbrane

309. Iako je odbrana optuženog saslušanjem svjedoka odbrane, svjedokinje „D“, Milorada Rajića, Dušana Čadže i uložnim materijalnim dokazima nastojala tokom glavnog pretresa osporiti kredibilitet oštećene, Vijeće nalazi da isti svjedoci, kao ni uloženi materijalni dokazi nisu doveli u pitanje kredibilitet ove svjedokinje, ni istinitost njenog svjedočenja.

310. Vijeće je našlo neprihvatljivom tezu odbrane da se navodno djelo nije desilo, odnosno da je oštećena „iskontruisala“ cijeli događaj, kako bi ostvarila pravo na penziju, jer je oštećena događaj prijavila tek 2007. godine. Naime, momenat kada žena izabere da prijavi silovanje ili o tome govori je nevažno za pitanje da li je zločin počinjen, a što se mora posmatrati u kontekstu rata i njegovih posljedica u BiH, ali i u kontekstu ličnih okolnosti na strani oštećene.

mnogo loših stvari za te četiri godine kcje ne mogu opisati kad bih ovu izjavu davala danima i ovcje ću ispričati samo neke od događaja kcje sam preživjela“

⁷¹ Ibid

311. Tako je sama oštećena na pretresu navela da je kao posljedicu događaja u ratu bila u velikoj depresiji i strahu (što potvrđuje i dostavljena medicinska dokumentacija), bojala se istih ljudi, a bojala se i "svojih ljudi", jer je „*bila gdje je bila*“, u ratu sa okupatorima⁷². Pritom je oštećena pojasnila da se dotada borila za djecu, radila je „sve i svašta“ da bi iškolovala djecu, pri čemu je dodala da su joj djeca, dok su bila s njom, „davala elan“. Poslije odlaska djece oštećena je, kako je to opisala na pretresu, padala u sve veću depresiju i osjećala se bezvrijedno i povrijeđeno.

312. Ovakvo objašnjenje oštećene je za ovo Vijeće u potpunosti prihvatljivo, imajući u vidu da je oštećena očigledno nakon preživjele traume našla određene načine da se nosi s istom, pri čemu joj je sigurno pomagala uloga majke, a da joj je nakon što su djeca otišla od nje vjerovatno sve više razmišljala o inkriminiranim događajima.

313. Pritom, nezanemarljivu okolnost predstavlja i činjenica o kojoj govori svjedokinja „B“ u tom kontekstu. Tako je svjedokinja „B“ navela da je nju i njenu sestru bilo sramota, jer su odgajane u krugu gdje je sramota reći šta su sve preživjele, bez obzira ko je izvršilac djela. Ovakav stav svjedokinja „B“ pojašnjava na sljedeći način:

„**Sudija:** Aham, je li u razgovoru s Vama Vi ste sestre...ona razgovarala zašto...u u ovom periodu do '97.g. je li pomišljala da to prijavi, zašto nije prije... **Svjedok:** Jeste sve...onaj...obadvije smo o tome razgovarale samo što je nas sramota, ne znam kako da Vam objasnim. Mi smo odgajane u tom...krugu...gdje sramota reći gdje šta kako...i šta smo sve preživile poslije rata, bez obzira ko je bio. Da li je to bio srpsk...srpske nacionalnosti, hrvatske ili muslimanske. Da...da su pljuvali na nju, da da ona nije mogla živjeti uopšte tu. **Sudija:** A što? **Svjedok:** Pa zato što su je svi napadali. Svi su govorili ružne riječi. Što što što nas je sramota bilo mislim nema nas biti šta sramota, mi smo žrtve a ne da nas bude sramota...ali takve smo da da smo šutile šutile šutile...ja ne znam ni kako se...kako je progovorila⁷³“.

314. Naprijed navedeno kazivanje svjedokinje „B“ nesumnjivo govori o patrijarhalnoj sredini u kojoj su oštećena i svjedokinja „B“ odgajane, te u određenoj mjeri usađenom osjećaju krivnje zbog silovanja, zbog vjerovatno opće prihvaćenog stajališta u maloj sredini u kojoj su odgajane da je žena „isprovocirala silovanje“ ili da je „kriva za

⁷² Transkript sa nastavka glavnog pretresa održanog 16.02.2015. godine, str.13: *„Bcjala sam se istih ljudi...bcjala sam se i svcjih ljudi, jer sam bila tu gdje sam bila. Bila sam u ratu sa okupatorima, posl je sam se bcjala svog naroda. Kako će reagovati, kako će reagovati, ipak sam ja tu bila 4 godine!*

⁷³ Transkript sa nastavka glavnog pretresa održanog 23.02.2015. godine, str.12

silovanje“, a što takođe govori u stanovitoj mjeri o motivima oštećene da događaj kasnije prijavi.

315. Teza odbrane da je oštećena mogla prijaviti događaj u toku rata, da se on stvarno odigrao je, imajući u vidu naprijed obrazložene lične okolnosti na strani oštećene, kao i situaciju u toku oružanog sukoba i ratnog stanja koju opisuju oštećena, kao i posebno svjedokinje “B”, “C”, “E” takođe nelogična za ovo Vijeće, kao i suprotna provedenim dokazima.

316. U tom smislu, oštećena je prilikom saslušanja navela da tada nije imala kome da prijavi ovaj događaj, jer su „*svi bili isti*“, proganjali je i tukli, te da je prvi put podnijela prijavu 2007. godine Udruženju. Prema navodima oštećene, tom prilikom je osjećala strah, a otišla je u Udruženje zahvaljujući jednom prijatelju, koji joj je rekao da sama sebi psihički pomogne, na način da ispriča sve što joj se dogodilo. Potom je oštećena navela da nije imala zdravstveno osiguranje, jer je izgubila sva prava, nisu je htjeli vratiti na posao, pa je 2007. godine zamolila jednu osobu da je prijavi u radni odnos kako bi ostvarila zdravstveno osiguranje. Dotada se borila za djecu, radila je razne poslove kako bi ih školovala, pa je nakon prijave Udruženju, počela sa psihoterapijama.

317. Stoga, imajući u vidu navedeno, kao i činjenicu da je oštećena bila pripadnica manjinskog naroda u Vogošći u to vrijeme, te da je pritom doživjela razne (u najmanju ruku) neprijatne događaje tokom rata, za ovo Vijeće je sasvim prihvatljiv stav oštećene da nikome nije imala da prijavi događaj. Osim toga, Vijeće cijeni da činjenica da je optužena nakon 14 godina od inkriminiranih događaja prijavila iste govori o intenzitetu njenog straha i o dubini psihičke traume kojoj je svo to vrijeme ona bila izložena.

318. Nadalje, odbrana je pokušala da ospori kredibilitet oštećene i kroz saslušanje svjedokinje „D“, čiji iskaz po ocjeni ovog Vijeća nije doveo u pitanje kazivanje oštećene, a iz razloga koji će biti navedeni u daljem obrazloženju, pri čemu Vijeće na prvom mjestu nalazi potrebnim sadržajno izložiti iskaz ove svjedokinje.

319. Svjedokinja „D“ je u toku rata živjela u Vogošći i Semizovcu, te poznaje oštećenu od prije rata. Prema navodima ove svjedokinje, oštećena je u vrijeme rata živjela u Semizovcu, u kući koja se nalazi pored Doma, tj. prostorija Fudbalskog kluba Ozren. Oštećena, prema kazivanju ove svjedokinje, nije živjela sama u kući sa

kćerkom, jer je dečko oštećene, pokojni Velo, koji je bio angažovan u srpskoj vojsci, kad je bio slobodan tu provodio vrijeme. Ovo joj je bilo poznato jer je jedno vrijeme u toku rata, do avgusta 1993. godine, živjela u neposrednom susjedstvu svjedokinje "A", dijelila ih je samo ograda.

320. Prema navodima svjedokinje, oštećena je počela da joj pomaže u ugostiteljskom objektu krajem 1992.-početkom 1993. godine, te joj je oštećena pomagala dok svjedokinja nije otišla od partnera, Miloša Jovanovića u avgustu 1993. godine. Tada su oštećena i ona, kako je to svjedokinja opisala, bile u izuzetno prisnom odnosu i međusobno su se povjeravale i posjećivale.

321. Prema navodima ove svjedokinje, oštećena se njoj nije povjerila da je silovana, a to bi sigurno uradila da je istina. Prilikom saslušanja, svjedokinja „D“ je negirala da je pomogla oštećenoj da izvrši prekid trudnoće, te je istakla da joj oštećena nije pominjala trudnoću. Pritom je svjedokinja dodala da nijednu osobu ne bi vodila na prekid trudnoće, jer ona nije mogla imati djece. Međutim, svjedokinja je u iskazu ostavila mogućnost da se oštećena povjerila nekom drugom oko silovanja, što je pojasnila na sljedeći način:

„**Svjedok:** Pa znate šta...sad kad vidim na šta je spremna...onda je na sve u životu spremna. Ona je meni bila sestra koja mi je otišla, druga sestra koja mi je otišla...mnogo familije koju sam izgubila...ona mi je bila sve. Ona mi je bila neki oslonac s kojim smijem plakati i ispričati. A kad sam sad vidjela na šta je spremna, ništa mene od nje ne može iznenaditi⁷⁴“.

322. Na pitanje tužioca da li bi za oštećenu bilo bezbjedno da njoj, kao pripadniku većinskog (srpskog) naroda u tom području otkriva intimu, odnosno da li bi se oštećena eventualno bojala da će to svjedokinja prenijeti optuženom, svjedokinja „D“ je postavila pitanje kako će tu informaciju prenijeti optuženom, kada ga je poznavala „u prolazu“. Kada je u pitanju poznanstvo sa optuženim, svjedokinja je potvrdila da je optuženog znala iz viđenja, s obzirom da je radio sa njenom tetkom u Tasu. Takođe, svjedokinja je potvrdila da je viđala optuženog kad je dolazio u kuću oštećene.

⁷⁴ Transkript sa nastavka glavnog pretresa održanog 30.03.2015. godine, str.39

323. Svjedokinja je potvrdila da poznaje A. S., ali više njenog sina, te je ostavila mogućnost da se oštećena družila sa A., ali kad ona nije bila tu, jer je nije nikad tu zatekla. Tokom svjedočenja, potvrdila je da poznaje svjedokinju „C“, ali je lično nije viđala da se družila sa oštećenom. Oštećena joj u toku rata nije govorila da li ima neku osobu s kojom se družila. Takođe, svjedokinja je negirala da je oštećena u toku rata imala bližu osobu od nje. Prema kazivanju svjedokinje, kod oštećene je bila poslije rata, te oštećena sada izgleda savršeno, a u toku rata je bila kao i svi- istraumirani i prepadnuti. Svjedokinja je potvrdila da je bila u dobrim odnosima sa oštećenom do 2013. godine, kada je oštećena promijenila telefonski broj i uklonila svjedokinju sa popisa prijatelja na društvenoj mreži „facebook“, pri čemu svjedokinji nisu poznati motivi za takvu odluku.

324. Na kraju, svjedokinja je navela da ima ... i ... koji se razvija, kao i ..., te da ... ne može napraviti selektivno sjećanje, ali je istakla protek vremena od inkriminiranih događaja, pri čemu je imala mnogo problema, pa se stoga ne može sjetiti svih datuma.

325. Ocjenom iskaza ove svjedokinje, Vijeće nalazi da je isti, kako je naprijed navedeno, očigledno usmjeren na osporavanje kredibiliteta oštećene, te istinitosti njenog kazivanja, prikazivanju iste kao promiskuitetne ličnosti, kao i prikazivanju dobrovoljne prirode odnosa oštećene sa optuženim.

326. Osim toga, prilikom saslušanja svjedokinja „D“ je iznijela niz detalja, na osnovu kojih se može zaključiti o pravom smislu njenog svjedočenja- diskreditovanju oštećene. Primjera radi svjedokinja „D“ iznosi da joj je „*bilo čudno da ne dođe do trudnoće poslije svega toga*“⁷⁵, pri čemu svjedokinja misli na odnose, da je između optuženog i oštećene bilo „*malo više odnosa*“, te da je „*od takve osobe više ništa ne može iznenaditi*“, što govori da odnos između svjedokinje „D“ i oštećene nije bio takve prirode, kako to ova svjedokinja, odnosno odbrana optuženog kroz njeno saslušanje nastoji prikazati. Pritom i sama svjedokinja tokom saslušanja, u pokušaju da što više naštetiti oštećenoj, zapada u kontradikciju, pa tako dok je prvo navela da joj nije poznato

⁷⁵ Transkript sa nastavka glavnog pretresa održanog 30.03.2015. godine, str.25: „**Branilac:** Je li ikada pomirjala trudnoću? **Svjedok:** Ne. Jer je čak šta više bilo mi je čudno. **Branilac:** Šta Vam je bilo čudno? **Svjedok:** Pa bilo mi je čudno da ne dođe do...do toga poslije svega toga“.

da li je oštećena bila u vezi sa drugim muškarcima⁷⁶, istovremeno je na istom ročištu navela da je oštećena održavala vezu sa Velom Antićem, optuženim i ne samo s njima⁷⁷, te da su muškarci dolazili u njenu kuću.

327. S tim u vezi, Vijeće će na ovom mjestu izložiti razloge zbog kojih je našlo da teze, koje su suštinski fundirane kroz saslušanje svjedokinje „D“ nisu ispunjene.

328. Jedna od teza odbrane, koju je pokušala dokazati saslušanjem svjedokinje „D“, je da je oštećena bila u vezi sa optuženim, što bi prema odbrani impliciralo dobrovoljnost odnosa oštećene sa optuženim. Međutim, ovu verziju događaja ne potvrđuje nijedan drugi provedeni dokaz, pri čemu ni sama svjedokinja „D“ nije mogla precizirati početak te veze, niti njeno trajanje.

329. U tom smislu svjedokinja „D“ je tvrdila da joj je oštećena pričala u superlativu o vezi sa optuženim, da nije bilo naznaka o nasilju, čak suprotno od toga, „*bilo lijepo, nemcj da neko sazna*“ i sl. Oštećena joj je rekla da je njen odnos sa optuženim bio dobrovoljan, te joj nije poznato da je optuženi dolazio pred kuću oštećene naoružan, niti da je odvodio na autobusku stanicu u Krivoglavce. Svjedokinja je u iskazu negirala mogućnost da se radilo o prisilnom odnosu između oštećene i optuženog, navodeći da „*ako neko kaže da mu je bilo lijepo, zašto bi kasnije bilo u prisili*“. U iskazu svjedokinja nije mogla pružiti vremensku odrednicu veze oštećene i optuženog, jer je prošlo puno godina od toga, te se radilo o „*malo više odnosa*“, pri čemu je dodala da je imala puno tragičnih događaja u to vrijeme. Osim toga, svjedokinja je potvrdila da je optuženi dolazio u kuću oštećene u uniformi i sjedio, nije joj poznato je li bio naoružan, iako je to moguće. Iako je svjedokinja navela da ima osoba koje mogu potvrditi njene tvrdnje o prirodi odnosa između optuženog i oštećene, dodala je da ne želi da se ovdje eksponiraju.

330. Zaključak da odnos između oštećene i optuženog nije bio dobrovoljan, suprotno iskazu svjedokinje „D“, prema ocjeni ovog Vijeća, proizilazi iz iskaza oštećene, ali i njene kćerke, koja je, kako je naprijed obrazloženo, bila prisutna odvođenju majke.

⁷⁶ Ibid

⁷⁷ Ibid, str.39

Tako je svjedokinja „E“ navela da majka nije bila zaljubljena u optuženog, nisu bili u vezi, „*jer da je neka veza sa pištoljem ispred 11 godišnjeg cjeteta se ne vodi*“⁷⁸, pri čemu je dodala da je majka nakon odvođenja došla kući raščupana, uplakana. Ovako je, kako je svjedokinja „E“ opisala, bilo prilikom oba odvođenja, te je optuženi uvijek dolazio sa silom.

331. Da se svjedokinji „D“ ne može vjerovati kada je u pitanju navodni ljubavni odnos između oštećene i optuženog, ukazuju i mnogi detalji koje je ova svjedokinja iznijela tokom saslušanja. U tom smislu, za Vijeće je indikativno da svjedokinji „D“ nije poznato da li je oštećena u toku rata imala nekoga zatočenog u Zabrdju i u Planjinoj kući, te da čak ne zna ni gdje se nalaze ti zatočenički centri, a da pritom iz iskaza oštećene proizilazi da je jedna sestra oštećene bila zatočena u Zabrdju, dok je druga bila zatvorena u Planjinoj kući sa zetom. Pritom su oštećena i svjedokinja „E“ saglasno opisale kako su i same određeni period tokom rata bile zatočene, a što bi svjedokinji „D“ dakako moralo biti poznato, da je odnos između nje i oštećene toliko povjerljive i intimne prirode, koliko ta svjedokinja to želi prikazati.

332. Dodatno, iako je svjedokinja „D“ u iskazu navela da je viđala optuženog kad je dolazio do kuće oštećene u uniformi, na pitanje da li je viđala da se optuženi do kuće oštećene dovozio vozilom, odgovorila je da nije mogla vidjeti čak i da je optuženi dolazio vozilom, jer se on morao ili „tamo parkirati ili pred radnju“, što nije dozvoljavala. Pritom je svjedokinja „D“ navela da nije gledala da li je optuženi došao s vozilom, a da ga je vidjela kako ide pješice.

333. Imajući u vidu da se optuženi tereti da je oštećenu silovao u vozilu, kojim je prethodno prevezao od kuće u kojoj je živjela do autobuske stanice u Krivoglavcima, jasno je zbog čega je svjedokinja „D“ izričita u tvrdnji da nije mogla vidjeti optuženog kako dolazi do kuće oštećene vozilom, odnosno zbog čega svjedokinja „D“ navodi da to nije ni gledala.

⁷⁸ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 04.05.2015. godine, str.36: *“Mogu Vam reći još nešto, ona nije bila zaljubljena u dotičnog. I nije bila u nekaj vezi sa njim, jer da je neka veza sa pištoljem ispred 11 godišnjeg cjeteta se ne vodi. Ostavio me je tu u kući, ništa nije rek'o, samo je izvuk'o, strp'o u auto i sjećam se došla je kući raščupana, uplakana. Nije to ljubavna veza”*

334. Naime, iz iskaza svjedokinje „D“ je evidentno da je ista ranije, i prije nego što je bila pozvana kao svjedok odbrane, bila upoznata sa inkriminacijama koje se optuženom stavljaju na teret. Tako je sama svjedokinja opisala da se šokirala u trenutku kada je saznala da se vodi postupak protiv optuženog, te je na društvenoj mreži „facebook“ htjela da ostavi poruku oštećenoj, da vidi „*da li je ona normalna*“, da bi potom vidjela da je oštećena uklonila sa liste kontakata na ovoj društvenoj mreži.

335. Prilikom saslušanja svjedokinja „D“ je potvrdila da je ranije znala ko je oštećena strana u ovom postupku, odnosno da se optuženi tereti za silovanje. Na pitanje kako je znala da je upravo oštećena navodna žrtva tog silovanja, svjedokinja je navela da ne može odgovoriti na to pitanje. Osim toga, svjedokinja nije željela pružiti konkretan odgovor na pitanje je li kontaktirala optuženog kada je saznala da se vodi postupak protiv njega, te je tvrdila da je moguće da joj je to prenijela neka sasvim treća osoba.

336. Negativan stav svjedokinje „D“ zbog prijavljivanja optuženog kao izvršioca djela od strane oštećene opisala je i sama oštećena u svom iskazu, a koja je na ovu okolnost navela da je od drugih lica saznala da je svjedokinja „D“ vezano za ovaj postupak i oštećenu rekla: „*šta se ona bula dig., kao glumi bulu, jebalo je, izvinjavam se, njih 1.000*“.

337. Iz naprijed navedenog nesumnjivo proizilazi da je svjedokinja „D“ itekako upoznata sa ovim krivičnim postupkom, pri čemu nije dala obrazloženje na osnovu čega joj je poznato da je upravo svjedokinja „A“ oštećena u ovom predmetu, te je izbjegavala identificirati osobe koje su saopćile identitet oštećene u ovom predmetu. Ovakvo izbjegavanje je vrijedilo i u trenutku kada je trebalo identificirati osobe koje mogu potvrditi navodnu dobrovoljnu prirodu ljubavnog odnosa između optuženog i oštećene, što dodatno ukazuje da se iskazu ove svjedokinje ne može pokloniti vjera.

338. Još jedna od teza odbrane konstruisanih kroz saslušanje svjedokinje „D“ je i ona da je oštećena bila na „žurkama“, koje su navodno bile organizovane na spratu iznad Doma za vrijeme rata. Takođe, svjedokinja „D“ je na pretresu tvrdila da je oštećena vodila ljubav sa optuženim u alkoholisanom stanju na žurkama, kada dijete zaspe.

339. Tezu svjedokinje „D“ o žurkama koje su navodno bile organizovane za vrijeme rata na spratu Doma ne potvrđuje nijedan drugi saslušani svjedok, bilo optužbe,

bilo odbrane, niti nijedan drugi provedeni dokaz u toku postupka. Upravo suprotno, ovakvu tezu negiraju svjedoci Miloš Jovanović i Milorad Rajić.

340. U tom smislu, na ovu okolnost svjedok Miloš Jovanović, koji je „držao“ kafanu u Domu, u kojoj je oštećena radila u jednom periodu, je naveo da se posluživalo piće u Domu, te da nije bilo drugih usluga osim ugostiteljskih. U sklopu Doma nisu bile sobe, na spratu su bili stanovi, pri čemu svjedok nije mogao poimenično nabrojati ko je tamo živio, ali mu je poznato da je bilo izbjeglica i mještana.

341. Nadalje, svjedok odbrane Milorad Rajić je na ovu okolnost naveo da su na spratu Doma kulture bila četiri stana, u kojima su živjeli četiri porodice. Jedna je bila porodica od učiteljice u osnovnoj školi, koja je i prije bila tu, u drugom stanu su bile neke izbjeglice, te je na kraju bila još jedna žena izbjeglica. Prema kazivanju ovog svjedoka, sve porodične sobe su bile nastanjene, a nije se moglo desiti da neko dolazi i koristi sobe za druge svrhe.

342. Dakle, iz saglasnih iskaza svjedoka Miloša Jovanovića i Milorada Rajića na ovu okolnost proizilazi da su na spratu Doma kulture živjele izbjeglice. Imajući u vidu navedeno, kao i činjenicu da je na područje općine Vogošća u to vrijeme bilo ratno stanje, Vijeće ne nalazi ni najmanje uvjerljivom, ni logičnom tvrdnju svjedokinje „D“ da su u to vrijeme održavane žurke pored ratnog stanja i vjerovatno teškog položaja u kome su se izbjeglice nalazile u ratu, van svog predratnog mjesta stanovanja.

343. Iako je svjedokinja „D“ negirala da je pomogla u abortusu oštećenoj, odnosno da je odvela doktoru, Vijeće je ovakvu tezu našlo kao još jedan pokušaj da se diskredituje kredibilitet oštećene. Pritom, iako prekid trudnoće nije element krivičnog djela za koje se optuženi teretio, Vijeće cijeni da se radi o posljedici krivičnog djela, koju opisuje oštećena, pri čemu iskaz svjedokinje „E“, kako je naprijed navedeno, korespondira iskazu oštećene u tom dijelu, zbog čega Vijeće nije poklonilo vjeru iskazu svjedokinje „D“ u ovom dijelu.

344. Takođe, ni saslušani svjedoci odbrane Milorad Rajić, ni Dušan Čadžo nisu doveli u pitanje ispunjenost odlučnih činjenica koje se tiču pojedinačnih inkriminacija koje se optuženom stavljaju na teret.

345. Tako, iako su svjedoci odbrane Milorad Rajić i svjedokinja "D" tvrdili da su Velo Antić i oštećena cijelo vrijeme rata bili u vezi, iz čega prema odbrani implicite proizilazi da oštećena nije mogla biti silovana, Vijeće nalazi da je oštećena jasno ustvrdila da u kritično vrijeme nije bila u vezi sa Velom Antićem, te da je isti bio u vezi sa izvjesnom osobom, zvanom Ceca, koja je bila frizerka. Po ocjeni Vijeća, da je oštećena i bila u vezi sa Velom Antićem zasigurno bi oštećenu i njenu kćerku na izvjestan način i zaštitio od višestrukih zlostavljanja od strane trećih lica.

346. Osim toga, Vijeće nalazi da je svjedočki iskaz Milorada Rajić, u pogledu utvrđivanja odlučnih činjenica u ovom predmetu, bio neuvjerljiv i usmjeren na eksculpiranje optuženog za radnje koje mu se stavljaju na teret.

347. Naime, iz saglasnih iskaza oštećene i svjedokinje „E“ proizilazi da je optuženi kritičnih prilika dolazio po oštećenu sa vozilom golfom bijele boje, u kome su, kako to proizilazi iz iskaza oštećene silovanja u dva navrata i i izvršena.

348. Nasuprot tome, svjedok odbrane Milorad Rajić, koji poznaje optuženog, kao i oštećenu, jer su prije rata živjeli u Semizovcu, je u iskazu naveo da nije viđao optuženog da vozi golfa 2 u ratu. Kada je optuženi dolazio u Semizovac, svjedok ga je većinom viđao kako vozi vojnog džipa, zbog čega je svjedok zaključio da je optuženi vjerovatno bio u vojnoj policiji. Međutim, u daljem iskazu je ovaj svjedok naveo da je viđao optuženog da vozi džipa, ali da se to odnosi na period druge polovine rata, 1994.-1995. godine. Dotad je optuženi bio u Blagovačkom bataljonu, te ga svjedok nije dotad viđao da koristi neko vozilo.

349. Za ovo Vijeće je upitno zbog čega bi se svjedok sjetio da je optuženi vozio golfa bijele boje prije rata, a da bi pritom, nakon proteka dvadeset godina od inkriminiranih događaja, zapamtio i detalj da optuženi nije vozio golfa u ratu baš u periodu obuhvaćenog optužnicom, da bi nakon toga zapamtio i da je optuženi vozio vojnog džipa u periodu 1994.-1995. godine (nakon što su se desili inkriminirani događaji). Motiv za takav svjedočki iskaz, prema ocjeni ovog Vijeća, može predstavljati samo nastojanje svjedoka Milorada Rajića da eksculpira odgovornosti optuženog.

350. Osim toga, Vijeće je iskaz svjedoka Milorada Rajića našlo neuvjerljivim i iz prethodno navedenih razoga, a koji se tiču prikazivanja navodno „dobrog“ položaja

oštećene u toku rata, što je oprečno drugim iskazima, odnosno konkretno iskazima oštećene, te svjedokinja „B“, „E“ i Razije Sejdić, koje opisuju težak položaj u kojem se nalazilo tada manjinsko bošnjačko stanovništvo za vrijeme ratnog stanja u Vogošći.

351. Takođe, Vijeće nije poklonilo vjeru ni iskazu svjedoka odbrane Dušana Čadžo, rođaka optuženog, koji je tvrdio da su se optuženi i oštećena nakon rata srdačno sreli u kafani u Ilijašu, u kojoj je oštećena radila, što prema odbrani implicitno isključuje prinudni karakter odnosa između njih.

352. Tako je u iskazu svjedok Dušan Čadžo naveo da se sporni susret odigrao 2000.-2001. godine na proljeće, odnosno da je optuženi prethodno došao do njega, te da mu je svjedok predložio da se svrati u tu kafanu, jer su obično i dolazili tu- kod Miodraga Savića, koji je vlasnik objekta. Prema kazivanju ovog svjedoka, optuženi i oštećena su se prilikom tog susreta pozdravili „*baš prijatno*“, oštećena ih je poslužila tom prilikom pićem, pri čemu je sjela za njihov sto i s njima popila piće. Prilikom saslušanja, svjedok je naveo da je oštećena te prilike pila votku, a optuženi i on pivu. Otprilike su tu bili nekih sat vremena, te je čitav susret bio prijateljski, niko nikome nije rekao „ružne riječi“. Oštećena je tom prilikom relativno spominjala zbivanja u ratu, odnosno da je imala problema poslije reintegracije općine Vogošća, da su je nazivali ružnim imenima-„četnikuša“, vjerovatno što je imala problema s ljudima koji su se vratili u Vogošću nakon rata i maltretirali je što je ostala.

353. Na postavljeno pitanje, svjedok je odgovorio da taj susret „*nije bio ništa posebno*“, poznato mu je da se popilo piće, te da je oštećena govorila da je imala problema, ali nije posebno zagledao, niti slušao toliko sadržaj razgovora. Na poseban upit, svjedok nije mogao navesti osobe koje bi mogle potvrdio srdačnost tog razgovora u kafani. Nakon tog susreta, svjedok nije nastavio ostvarivati neku komunikaciju sa oštećenom, ona ga je samo kao gosta posluživala pićem.

354. Prije svega, nejasno je zbog čega bi se nakon 15 godina od tog susreta koji prema navodima svjedoka Dušana Čadže nije bio ništa posebno, iz čega prema ocjeni Vijeća proizilazi da susret nije bio upečatljiv, svjedok zapamtio da je oštećena pila baš votku.

355. Nadalje, Vijeće primjećuje da ni sama oštećena nije sporila slučajni susret sa optuženim, ali spori da je sjedila sa optuženim i svjedokom Dušanom Čadžom, te da je prijateljski pričala s njima, kojem kazivanju ovo Vijeće poklanja vjeru. Na istinitost kazivanja oštećene ukazuje činjenica da je sama oštećena na glavnom pretresu od 16.02.2015. godine, dakle prije saslušanja svjedoka Dušana Čadže (Dušan Čadžo je saslušan 30.03.2015. godine) navela da je jedne prilike nakon rata vidjela optuženog u kafiću u kojem je radila, ali je oštećena istovremeno negirala da je te prilike sjedila i pila piće sa s optuženim. Oštećena je dodala da je bila šokirana nakon što je vidjela optuženog, odnosno da je ostala jednostavno izbezumljena, koju reakciju ovo Vijeće nalazi potpuno razumnom, imajući u vidu da nakon rata i traumatičnih događaja koje je preživjela odjednom sreće lice koje je nad njom izvršilo silovanje, a koje lice više ne živi na području općine u kojoj oštećena radi/živi, zbog čega oštećena nije ni očekivala da će ga sretati.

356. Razlog zbog kojeg se oštećena pozdravila sa optuženim prilikom tog slučajnog susreta je ista iskreno objasnila na sljedeći način, da „*ostali narod ne bi vidio njenu reakciju*“, pri čemu je opisala da se bojala i te prilike. Ovo obrazloženje je prema ocjeni ovog Vijeća sasvim razumno i prirodno.

357. Osim toga, iako Vijeće nije poklonilo vjeru iskaza svjedoka Dušana Čadžo, kojim se nastojao osporiti kredibilitet oštećene, te predstaviti drugačija priroda odnosa između oštećene i optuženog iz naprijed navedenih razloga koji govore o izvjesnoj „sračunatosti“ iskaza ovog svjedoka, Vijeće je dodatno imalo u vidu da je svjedok Čadžo rođak optuženog, te da, imajući u vidu sadržaj njegovog svjedočenja, ima interes da svojim iskazom ekskulpira odgovornosti optuženog.

358. Na kraju, odbrana je pitanje kredibiliteta oštećene koncipirala i kroz tezu o nepostojanju radne obaveze oštećene, kako je to ista navela u svom iskazu. Iako činjenica da li je oštećena bila raspoređena na radnu obavezu u toku rata nema nikakvo značenje na ispunjenost odlučnih činjenica u ovom predmetu, Vijeće nalazi da je ovo pitanje ipak potrebno razmotriti, a sve u cilju potpunijeg sagledavanja pitanja istinitosti kazivanja oštećene, te njenog kredibiliteta

359. U tom smislu, oštećena je prilikom saslušanja na ovu okolnost navela da su je

tokom trajanja rata u Semizovcu „tjerali“ na radnu obavezu, pri čemu je kao lice koje je tjeralo na radnu obavezu oštećena označila Rajka Jankovića, komandanta interventnog voda, koji je prema njenim riječima bio „*strah i trepet*“. Prema kazivanju oštećene, u sklopu te radne obaveze, išla je i čistila ambulantu, što je bilo 1992.-1993. godine, pa je potom obavljala konobarske poslove u kafani, tj. ugostiteljskom objektu koji su zvali Dom. Taj objekat je prvo „držao“ Nebojša Špirić, a potom Miloš Jovanović, te je u tom objektu radila i svjedokinja „D“. Za rad u toj kafani svjedokinja nije dobivala naknadu, niti je bila prijavljena da obavlja taj posao, već se uzdržavala od humanitarne pomoći. Svjedokinja nije radila u toj kafani za vrijeme kada su se dešavali inkriminirani događaji, niti prije istih, te je, iako se precizno nije mogla odrediti u pogledu vremenskog perioda kada je obavljala konobarske poslove u navedenom objektu navela da je to bilo pred kraj rata, 1994. godine.

360. Prinudni karakter te obaveze oštećena je opisala na sljedeći način:

„...Svjedok: Ja sam bila u radnoj obavezi. Tjerali su me, tjerali su nas, rat je. Bili smo okupirani, mi smo morali nismo mogli odbijati, u stvari nisam sm., nismo smjeli, nisam ja jedina....Svjedok: rad nije bio dobrovoljan. Tužilac: Dobro znači bio je prisilan rad. Gdje ste radile? Svjedok: Ja nisam mogla odbiti. Bio je to, ja sam, to je bilo, to nije vezano uopšte za slučaj⁷⁹“.

361. Potvrda kazivanja oštećene u tom dijelu proizilazi i iz iskaza njene kćerke, oštećene „E“, koja je u iskazu navela da je njena majka bila primorana da čisti ambulantu u Semizovcu, te da je radila u kafani u Domu pred kraj rata.

362. Pritom, iako iz sadržaja dokaza 0-7⁸⁰ slijedi da je na osnovu uvida u evidencije radne obaveze koju vodi ovaj organ utvrđeno da se oštećena ne nalazi na spisu radne obaveze za općinu Vogošća, Vijeće nalazi da iz iskaza same oštećene proizilazi da nije imala rješenje za radnu obavezu, zbog čega je razumljivo što o tome ne postoji pismeni trag. Osim toga, sama oštećena je navela da nije imala rješenje da je u radnoj obavezi, da bi na pitanje braniteljice ko je onda tjerao na radnu obavezu, svjedokinja

⁷⁹ Transkript sa nastavka glavnog pretresa održanog 04.05.2015. godine, str.6

⁸⁰ Obavijest općine Višegrad, Odjeljenje za opštu upravu, broj 03-931-8.1/15 od 24.04.2015. godine, koja se odnosi na evidenciju radne obaveze svjedokinje „A“

navela: „Ko nas ijerao? Ja sam muslimanka među srpski narod, ko nas je ijerao?“⁸¹, te je dodala da je to bilo „jednostavno naređenje“.

363. Prema ocjeni Vijeća, iako svjedoci koji su izvršavali, po naredbama, određene poslove to nazivaju radnom obavezom, ona to formalno i nije bila, jer radna obaveza podrazumijeva uspostavljanje određenog radno-pravnog statusa tog lica. U konkretnim situacijama, radilo se o prisilnom radu, povremenim poslovima bez evidencije i naknada.

364. Vijeće nalazi da kredibilitet oštećene nije doveden u pitanje ni u ovom segmentu njenog kazivanja. U tom smislu, Vijeće konstatuje da iz saglasnih iskaza svjedoka „D“, „E“, Miloša Jovanovića i Milorada Rajića na ovu okolnost proizilazi da je oštećena u jednom periodu rata radila u kafani, koju su zvali Dom, pri čemu je svjedok Miloš Jovanović potvrdio da je oštećena u tom objektu radila pred kraj rata, što je saglasno i kazivanju oštećene u tom dijelu .

365. Međutim, Vijeće nije moglo pokloniti vjeru dijelu iskaza svjedoka Miloša Jovanovića u kojem isti navodi da je kontakt za početak rada oštećene u kafani ostvaren spontano. Naime, isti svjedok, kako je naprijed opisano, prilikom saslušanja nije mogao opisati na koji je način svjedokinja došla da radi u tom objektu, pri čemu nije moguće da je kontakt ostvaren prosto spontano, kako to ovaj svjedok prikazuje.

366. Osim toga, imajući u vidu da je u tom periodu bilo ratno stanje na području općine Vogošća, pri čemu i drugi svjedoci opisuju da su imali „radnu obavezu“ (primjera radi svjedokinja Razija Sejdić), sasvim je moguće, prema ocjeni ovog Vijeća, da se nije vodila precizna i tačna evidencija, nego da su stihijski zadavani zadaci pojedinim licima nesrpske nacionalnosti, a da su ta lica obavljala te zadatke zbog straha za ličnu sigurnost i sigurnost članova svoje porodice.

⁸¹ Transkript sa nastavka glavnog pretresa održanog 04.05.2015. godine, str.13

VII. ZAKLJUČAK

367. Vijeće je svestranom ocjenom svih provedenih dokaza utvrdilo da su se u radnjama optuženog stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ.

368. Vijeće je zaključilo, da je optuženi, počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim, postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru preduzetih radnji, na koji način je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći odredbu člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine i to preciznije stav 1. tačke a) i c) (povreda tjelesnog integriteta i ličnog dostojanstva oštećene).

369. Prema ocjeni ovog Vijeća, optuženi je posjedovao *mens rea i actus reus*, koji su potrebni za utvrđivanje krivične odgovornosti počinitelaca seksualnog nasilja, a kako je to izloženo u naprijed izloženim standardima.

370. Vijeće zaključuje da je optuženi imao spolni odnos sa oštećenom u dva navrata, i to prvo oralnim zadovoljavanjem optuženog, a potom i penetracijom tijela žrtve spolnim organom. Pored toga, Vijeće zaključuje da je optuženi koristio prijetnju silom (kroz upotrebu pištolja pred mladb. kćerkom) i nasilno okruženje da bi žrtvu prisilio na spolni odnos, te da žrtva nije slobodno i dobrovoljno pristala na spolni odnos, odnosno da je dovedena u bespomoćno stanje. Vijeće na kraju zaključuje da je optuženi imao namjeru da ima spolni odnos sa žrtvom i da ga je imao uz punu svijest da žrtva nije pristala na isti slobodno i dobrovoljno.

371. U ovom kontekstu, Vijeće naglašava da je u odnosu na optužni akt, načinilo neke manje izmjene, oslobodivši činjenični supstrat nebitnih detalja i prilagodivši isti rezultatima dokaznog postupka, pri čemu je vodilo računa o objektivnom identitetu djela. Prema ocjeni Vijeća, u konkretnom slučaju se radi o izmjeni činjenica koje ne mijenjaju identitet djela, te izmjena ovih okolnosti ne predstavlja prekoračenje optužbe, već samo tačnije određivanje krivičnog djela za koje se sudi, odnosno činjenični opis djela predmetnog krivičnog djela je učinjen preciznijim, a pri čemu se ne radi o izmjeni odlučnih činjenica, niti izmjeni kojom je optuženi doveden u nepovoljniji položaj.

372. Vijeće je prilikom donošenja presude cijenilo i druge dokaze provedene na glavnom pretresu, međutim, isti nisu posebno obrazlagani, jer nisu na odlučujući način utjecali na konačno utvrđeno činjenično stanje i zaključke do kojih je Vijeće došlo na temelju dokaza, čiju detaljnu ocjenu je dalo u presudi.

VIII. ODLUKA O KAZNI

373. Vijeće je prilikom odmjeravanja kazne optuženom, polazeći od opće svrhe kažnjavanja propisane članom 33.⁸² KZ SFRJ i slijedeći pravila za odmjeravanje kazne predviđena članom 41.⁸³ KZ SFRJ, pritom imajući u vidu zakonski okvir kazne propisane za ovo krivično djelo, cijenilo i uzelo u obzir sve relevantne okolnosti i optuženom izreklo kaznu zatvora u trajanju od 8 (osam) godina.

374. Tako je Vijeće pri odlučivanju naročito cijenilo težinu krivičnog djela, odnosno jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra i stepen krivične odgovornosti optuženog. Težina krivičnog djela za koje se optuženi tereti uvijek je određivana na osnovu djelovanja na žrtvu ili na lica povezana sa krivičnim djelom i najbližu rodbinu. Težina se utvrđuje *in personam*, a ne u smislu univerzalnih posljedica.

375. Vijeće smatra da su posljedice djela teške, budući da se radi o djelu koje je u samom momentu izvršenja po žrtvu ponižavajuće, a ostavlja na žrtvu traume u dužem vremenskom periodu. Sama oštećena je izjavila da se i dan-danas liječi na psihijatrijskom odjelu, da se ne osjeća dobro, da je izgubila samopouzdanje, pri čemu iz dostavljene medicinske dokumentacije i nalaza i mišljenje vještakinje prof. dr. Alme Bravo-Mehmedbašić proizilazi postojanje značajnih zdravstvenih problema na strani oštećene, što će biti obrazloženo u dijelu presude koji se odnosi na imovinskopravni zahtjev oštećene. Pritom, Vijeće je imalo u vidu da je u konkretnom slučaju optuženi silovao jednu osobu, te da je u odnosu na istu preduzeo radnju izvršenja u dva odvojena navrata, koja su djela blisko vremenski povezana.

⁸² Član 33. KZ SFRJ (svrha kažnjavanja)

⁸³ Član 41. KZ SFRJ (opšta pravila odmjeravanja kazne)

376. U odnosu na stepen krivične odgovornosti, Vijeće je utvrdilo da je optuženi postupao sa direktnim umišljajem, odnosno da je bio svjestan da svojim postupanjem čini krivično djelo i da je htio njegovo izvršenje.

377. Takođe, Vijeće je pri odlučivanju cijenilo pobude iz kojih je djelo učinjeno, kao i okolnosti pod kojim je djelo učinjeno.

378. U tom smislu, Vijeće je našlo da je optuženi poduzimajući protivpradne radnje prema oštećenoj iskoristio njenu nemoć i nezaštićenost u inkriminisanom periodu, odnosno činjenicu da je oštećena bila pripadnica manjinskog naroda u općini Vogošća u vrijeme ratnog stanja, da je strahovala za vlastiti život i sigurnost svoje tada mladb. kćerke sa kojom je živjela. Osim toga, Vijeće je cijenilo i okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, na način da je oštećeni, kako to proizilazi iz provedenih dokaza, stavio pištolj pod vrat oštećene pred mladb. kćerkom, što je izazvalo osjećaj jakog straha i traume ne samo kod oštećene, već i kćerke koja se tada nalazila u osjetljivoj životnoj dobi (11 godina života), na koji način je optuženi odveo oštećenu od kuće i doveo je u potpuno bespomoćno stanje.

379. Takođe, Vijeće je pri odlučivanju o visini kazne imalo u vidu i raniji život optuženog, njegove lične prilike, te držanje poslije učinjenog krivičnog djela. Od olakšavajućih okolnosti na strani optuženog Vijeće je cijenilo da isti nije ranije osuđivan, te da je porodičan čovjek (otac troje djece). Osim toga, Vijeće napominje da pri ocjeni olakšavajućih okolnosti nije imalo u vidu činjenicu da se optuženi korektno držao tokom suđenja, cijeneći da to predstavlja ponašanje koje se podrazumijeva i od optuženog očekuje i samim tim se ne može upisati kao beneficija kojom bi se strukturisale olakšavajuće okolnosti prilikom odmjeravanja kazne.

380. S druge strane, od otežavajućih okolnosti cijenjena je bezobzirnost i upornost optuženog u izvršenju pojedinačnih inkriminacija za koje je oglašen krivim. Osim toga, Vijeće je pri odlučivanju imalo u vidu i posljedice izvršenog krivičnog djela- neželjenu trudnoću oštećene i prekid trudnoće, te psihičke posljedice koje su na nju ovi događaji ostavili, a što proizilazi iz iskaza oštećene, kao i drugih saslušanih svjedoka, te i iz obimne medicinske dokumentacije oštećene i nalaza i mišljenja, kao i iskaza vještakinje prof. dr. Alme Bravo- Mehmedbašić.

381. Dakle, Vijeće je na osnovu svih provedenih dokaza došlo do nesumnjivog zaključka da je optuženi umišljajno ostvario sva bitna obilježja djela za koje je oglašen krivim, a koje je počinio na način opisan u izreci presude (tačke 1. i 2.), te nalazi da je izrečena kazna zatvora u trajanju od 8 (osam) godina srazmjerna težini počinjenog djela i nastupjelim posljedicama, te da će se istom ostvariti svrha kažnjavanja, kao i da je njena visina u srazmjeri sa naprijed navedenim okolnostima na strani optuženog.

IX. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU

382. Imajući u vidu da je optuženi oglašen krivim da je radnjama bliže opisanim u izreci presude počinio krivično djelo za koje se teretio potvrđenom optužnicom Tužilaštva, to su se stekli uslovi da se uz ispunjavanje drugih uslova odluči i o postavljenom imovinsko-pravnom zahtjevu oštećene- svjedokinje "A".

383. Naime, oštećena "A" je, kao ovlaštena osoba, u toku ovog krivičnog postupka postavila imovinskopravni zahtjev (koji je precizirala putem punomoćnika), te je jasno i potpuno iznijela dokaze na kojima se temelji osnovanost takvog zahtjeva, čime je ispunjen pozitivni zakonski uslov za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu. Nadalje, Vijeće je našlo opravdanim raspraviti takav zahtjev, nalazeći da se istim ne bi znatno odugovlačio ovaj postupak, a što predstavlja negativni uslov iz odredbe člana 193. stav 1. ZKP BiH.

384. Prije svega, Vijeće konstatuje da je shodno odredbi člana 195. stav 3. ZKP BiH, osoba ovlaštena na podnošenje prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva dužna je da određeno označi svoj zahtjev i da podnese dokaze, pri čemu u skladu sa stavom 4. istog člana u slučaju da ovlaštena osoba nije podnijela prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku do potvrđivanja optužnice, biti će obaviještena da taj prijedlog može podnijeti do završetka glavnog pretresa, odnosno pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije.

385. Iz naprijed navedenih odredbi proizilazi da ovlaštena osoba na podnošenje prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva ima dužnost da tačno i precizno iznese svoj zahtjev, što je u konkretnom slučaju ovlaštena osoba i učinila, kao i što

Sud ima obavezu da tu osobu u toku postupka obavijesti o pravu na podnošenje zahtjeva. Osim toga, upućivanje na parnicu radi rješavanja imovinskopravnog zahtjeva je tek u slučaju, shodno odredbi člana 198. stav 2. ZKP BiH, ukoliko podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov ni za potpuno ni za djelimično presuđenje, što u konkretnom predmetu nije bio slučaj.

386. U konkretnom slučaju oštećena je, kako je to već navedeno u dijelu obrazloženja presude koji se odnosi na izvođenje dokaza oštećene, dana 05.02.2015. godine (u toku glavnog pretresa pred ovim Vijećem), putem punomoćnika, dostavila prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva i to konkretno nematerijalne štete počinjene ovim krivičnim djelom. S tim u vezi, u navedenom prijedlogu oštećena je precizirala visinu imovinskopravnog zahtjeva, na način da je navela da se radi o iznosu od 80.000,00 KM (kumulativni iznos jedinstvene nematerijalne štete), koji obuhvata sljedeće vidove štete: na ime pretrpljenog straha iznos od 6.000,00 KM, na ime duševnih i fizičkih bolova, povrede prava ličnosti dostojanstva ličnosti i morala ličnosti mučenjem, nečovječnim i ponižavajućim postupanjem iznos od 60.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog umanjenja općeživotne sposobnosti iznos od 14.000,00 KM. Pritom je u istom prijedlogu navedeno da će imovinskopravni zahtjev biti konačno opredijeljen po okončanju medicinskog vještačenja oštećene.

387. Vijeće je kao neosnovane odbilo prigovore koji se odnose na izvođenje dokaza od strane oštećene, odnosno konkretno izvršeno vještačenje, iz razloga koji su već naprijed navedeni u obrazloženju ove presude, zbog čega ih Vijeće nalazi izlišnim ponavljati.

388. U tom smislu, pri odlučivanju o osnovanosti imovinskopravnog zahtjeva, Vijeće je prevashodno imalo u vidu nalaz i mišljenje vještakinje prof. dr. Alme Bravo-Mehmedbašić, koji je ista sačinila nakon izvršenog uvida u medicinsku dokumentaciju oštećene (koja je uvrštena kao dokaz u spis ovog predmeta), te izvršenog pregleda nad oštećenom, pri čemu je Vijeće imalo i navode koje je vještakinja iznijela neposredno na glavnom pretresu, kojom prilikom je i unakrsno ispitana od strane braniteljice optuženog.

389. U pismenom nalazu i mišljenju vještakinje prof. dr. Alme Bravo-Mehmedbašić

od 27.03.2015. godine⁸⁴, je prije svega naznačeno da je isti sačinjen na okolnost pretrpjelih duševnih bolova, straha i umanjena opće životne sposobnosti, koja je nastupila kao posljedica krivičnog djela za koje se tereti optuženi, a sve u cilju postavljanja imovinskopravnog zahtjeva oštećene. U tom smislu, u nalazu su navedeni anamnestički podaci oštećene, nakon čega je konstatovano da je oštećena na uvid prilikom pregleda dala originalnu medicinsku dokumentaciju. S tim u vezi, u nalazu je dalje konstatovano o kojoj se medicinskoj dokumentaciji radi, te je izloženo psihičko stanje oštećene.

390. Na osnovu svega naprijed navedenog, u nalazu je izveden zaključak o postojanju U sklopu ... oštećena ima Takođe, ... na strani oštećene se razvio kao ..., nakon ..., te je oštećena razvila

391. Na kraju, u nalazu je zaključeno da je oštećena trpila duševne bolove jakog i srednjeg intenziteta cijeli period od maja 1993. godine do oktobra 1995. godine, duševne bolove od srednjeg do blažeg intenziteta u periodu od 5 godina (zbog psihičkih posljedica kombinirane torture i liječenja), dok su duševni bolovi blažeg intenziteta prisutni trajno. Pritom je kod oštećene bio prisutan strah jakog intenziteta u trajanju od 2 mjeseca (period kada je silovana), strah srednjeg intenziteta u trajanju od 2 i po godine, a strah blažeg intenziteta je trajao povremeno, a vezan je za simptome Opća životna sposobnost oštećene je umanjena za 25 % trajno, zbog trajnih promjena ličnosti i nakon katastrofalnog doživljaja i razvoja komorbiditetne depresije.

392. Prilikom neposrednog saslušanja pred ovim Sudom, vještakinja prof. dr. Alma Bravo-Mehmedbašić⁸⁵ je ostala pri ranije dostavljenom nalazu i mišljenju, te je dodatno pojasnila navode iz istog.

393. U tom smislu, vještakinja je prvenstveno navela da je oštećenu pregledala u prostorijama Psihijatrijske klinike, nakon čega je sastavila pismeni nalaz od 27.03.2015. godine. Pritom je vještakinja istakla da je na uvid imala originalnu medicinsku

⁸⁴ Dokaz oštećene O – 3 – Konačno precizirani Imovinskopravni zahtjev oštećene svjedokinje „A“, podnesen po punomoćniku, advokatu Nedžli Šehić,0 od 21.05.2015. godine (prilog: nalaz i mišljenje vještakinje)

⁸⁵ Vještakinja je saslušana na nastavku glavnog pretresa održanog dana 11.05.2015. godine

dokumentaciju oštećene, koju je pregledala prije obavljenog pregleda. Vještakinja je potom pristupila pregledu, te je uzela anamnestičke podatke iz lične prošlosti oštećene i podatke kako ona doživljava svoje psihičko stanje. Oštećenu nije poznavala odranije, te je pregled tom prilikom trajao skoro tri sata, pri čemu je vještakinja izvela zaključke na osnovu razgovora sa oštećenom i na osnovu psiholoških instrumenata (psihijatrijskog intervjua i primjene psihologijskih testova na psihičke posljedice koje su se manifestovale kod oštećene).

394. Dalje je vještakinja objasnila da, iako je oštećena imala više trauma, jer je cijeli rat provela na okupiranoj teritoriji, da bi napravili neku distinkciju, kad obrađuju jednu traumu, biraju onu koja je najteža. Vještakinja je, prema doživljaju svjedokinje, izabrala kod obrađivanja traume traumatski doživljaj ratnog silovanja, koji je vezan za ovog optuženog. Prema ocjeni vještakinje, iako je svjedokinja imala i drugih traumatičnih događaja, ovaj je za nju bio najteži. U tom smislu, vještakinja je navela da osoba koja je doživjela više traumatskih događanja, „bagateliše“ – potisne ostale događaje u svojoj percepciji, pa se zato i u psihijatriji uzima taj najsnažniji događaj.

395. Vještakinja je zaključila da oštećena ima razvoj ..., te je kod oštećene izmijenjen raniji sistem vrijednosti.

396. Prema navodima vještakinje, oštećena je imala jedan ... i onda se počela samoliječiti alkoholom, tako da ima više otpusnih pisama Zavoda za alkoholizam, gdje je razvila sindrom ..., što se dešava kod preživjelih torture, koji su posezali za raznim psiho-aktivnim supstancijama. Generalno kod preživjelih torture, ovisnost o drugim psihoaktivnim supstancijama i ovisnost o alkoholu je najčešći komorbiditetni poremećaj, depresivni poremećaj. Na svim otpusnim pismima Zavoda za alkoholizam oštećena je imala dijagnostikovan ... i ..., sada je u fazi apstinencije i ide na kontrole u Zavod za alkoholizam.

397. U tom smislu, vještakinja je pojasnila da, kada identificiraju psihički poremećaj prema međunarodnoj klasifikaciji bolesti, MKB-10, u odnosu na duševni poremećaj ocjenjuju trpljenje duševnih bolova, pa se intenzitet blaži, srednji, jaki, ocjenjuje prema intenzitetu svega toga što je osoba trpila u sklopu tog psihijatrijskog/psihičkog poremećaja, koji je nastao uzročno-posljedično sa torturom koju je preživjela. Iako je

vještakinja pojasnila da je u forenzičkoj praksi teško tačno po danima odrediti intenzitet duševnih bolova, dodala je da je oštećena cijeli period bila u okruženju, gdje nije imala podršku. Kad se desio taj kritični događaj, svjedokinja je imala ... (koji se desio 1993. godine), dalje je vještakinja objasnila da je trenutni ... akutan ako traje do 3 mjeseca, dok je hroničan ako traje preko 3 mjeseca.

398. Premda se vještakinja nije mogla izjasniti zašto su inkriminirani događaji opisani u tački 1. i 2. izreke presude za oštećenu bili traumatičniji od nekih drugih događaja koje je oštećena doživjela u ratu, pretpostavila je da se prilikom zatočavanja oštećena ipak sigurnije osjećala, što je i sama navela vještakinji, jer je bilo više ljudi zatočeno, pa je nakon silovanja vraćena s tim ljudima. Dakle, prema mišljenju vještakinje, oštećena se osjećala zaštićenijom kod saznanja da drugi ljudi znaju da je ona tu, da je neće ubiti, da će je vratiti, a u ovoj situaciji lice koje je silovalo je odvelo od kuće i bila je potpuno nezaštićena. Očito je bitna zaštita u trenutku od neke osobe ili anticipacija zaštite, ona ne mora biti ni objektivna, ali osoba može anticipirati zaštitu, da bi to bilo manje traumatično.

399. Vještakinja je objasnila da umanjena opća životna sposobnost uključuje efikasnost u kognitivnom ili psihičkom funkcioniranju osobe u svim aspektima života. Prilikom obrazlaganja umanjene opće životne sposobnosti oštećene, vještakinja je navela da je brzina pamćenja oštećene, kognitivnog sjećanja, koncentracije, učenja, usporenija i oštećenija, jer ... oštećuje učenje, pri čemu su primarne intelektualne i psihičke sposobnosti oštećene sada umanjene.

400. Prihvatajući nalaz i mišljenje vještakinje, kao i njen usmeni iskaz (koji je potom uslijedio na glavnom pretresu) kao istinit, pouzdan, zasnovan na pravilima struke i nauke, imajući u vidu da se radi o dugogodišnjem sudskom vještaku, a pri čemu se isti nalazi i zaključci temelje na prezentiranoj medicinskoj dokumentaciji oštećene, kao i rezultatima izvršenog pregleda i razgovora sa oštećenom u prostorijama Psihijatrijske klinike, Vijeće je zaključilo da su kod oštećene, usljed učinjenja ovog krivičnog djela, registrovani simptomi ...

401. Pritom je Vijeće našlo pouzdanim tvrdnje, istaknute u usmenom iskazu vještakinje, a koje se odnose na činjenicu da, iako je oštećena, prema vlastitom iskazu,

pretrpjela više traumatičnih događaja, inkriminirani događaji su u njenoj percepciji, za nju bili najteži, imajući u vidu razloge koje vještakinja iznosi, a koji se odnose na činjenicu da oštećena nije mogla u tim situacijama, odvedena od kuće uz prijetnju pištoljem ni anticipirati pružanje zaštite, za razliku od drugih događaja koji su joj se prema vlastitom kazivanju dešavali u toku rata. Stoga je oštećena u svojoj percepciji „bagatelisala“ – potisnula te ostale događaje u odnosu na inkriminirane događaje, a koje objašnjenje Vijeće nalazi sasvim prihvatljivim.

402. Naime, kako je vještakinja pojasnila na glavnom pretresu, kod procjene u ovakvim slučajevima prema subjektivnoj ocjeni ispitivane osobe koja je najteža trauma, potrebno je fokusirati ispitivanje u odnosu na najtežu traumu, a najteža trauma je za oštećenu bila ova trauma. Pritom je Vijeće imalo u vidu i navode iz iskaza vještakinje, koja je navela da sveukupne traume imaju utjecaja na posljedice, odnosno da od utjecaja na posljedice puno značaja ima i posttraumatsko okruženje, npr. da je oštećena imala podršku, da je recimo pravovremeno bila izmještena iz te ugrožavajuće sredine, da je imala liječenje, očito bi razorniji uticaj djela na nju bio blaži.

403. Prema ocjeni ovog Vijeća, neosnovani su prigovori braniteljice optuženog, istaknuti na nalaz vještakinje, a kojima se tvrdilo da je nalaz subjektivan i da je zasnovan uglavnom na priči oštećene. Naime, iz pismenog nalaza i mišljenja vještakinje i njenog usmenog iskaza proizilazi da je vještakinja sačinila nalaz, imajući u vidu prezentovanu medicinsku dokumentaciju oštećene, pri čemu je obavila i pregled oštećene, te je pritom koristila i psihologijske instrumente za ..., zbog čega prigovori odbrane istaknuti u ovom pravcu ostaju bez potrebne logičke i dokazne osnovanosti za donošenje drugačije odluke.

404. Nadalje, dana 21.05.2015. godine Sud je zaprimio konačno precizirani imovinskopravni zahtjev oštećene, podnesen putem punomoćnika, a koji je preciziran nakon obavljenog psihijatrijskog vještačenja, te usmenog iznošenja nalaza i mišljenja od strane vještakinje. S tim u vezi, kako je to navedeno u preciziranom imovinskopravnom zahtjevu, postavljena visina ukupnog iznosa naknade nematerijalne štete je umanjena i usklađena sa nalazom vještakinje. Tako se preciziranim imovinskopravnim zahtjevom ukupno potražuje kumulativno iznos jedinstvene nematerijalne štete od 30.000,00 KM, koji obuhvata sljedeće vidove štete: na ime

pretrpljenog straha iznos od 6.000,00 KM, na ime duševnih i fizičkih bolova, povrede prava ličnosti, dostojanstva ličnosti i morala ličnosti mučenjem, nečovječnim i ponižavajućim postupanjem iznos od 20.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog umanjenja opće životne sposobnosti iznos od 14.000,00 KM.

405. Vijeće je pri odlučivanju imalo u vidu da je oštećena u spis ovog predmeta uložila i opsežnu medicinsku dokumentaciju (126 pismena⁸⁶), koja svjedoči o posljedicama koje je ovo krivično djelo imalo na oštećenu, kao i kontinuiranosti liječanja oštećene, počevši od 2006.-2012. godine, pri čemu Vijeće ne nalazi potrebnim sadržajno izložiti, odnosno referisati se na navedenu medicinsku dokumentaciju, s obzirom da je dostavljena medicinska dokumentacija bila predmet vještačenja od strane prof. dr. Alme Bravo-Mehmedbašić.

406. Stoga, imajući u vidu postavljeni konačno precizirani imovinskopravni zahtjev od 21.05.2015. godine, te činjenicu da je Vijeće utvrdilo da je oštećena usljed krivičnog djela učinjenog od strane optuženog pretrpjela značajnu štetu, koja se ogleda u pretrpljenim duševnim bolovima, kao i preživljenom strahu, odnosno umanjenju životne aktivnosti trajno, pri čemu podaci prikupljeni u toku ovog postupka ovom Vijeću pružaju pouzdan osnov za odlučivanje po ovom osnovu, Vijeće je usvojilo konačno precizirani imovinskopravni zahtjev oštećene u ukupnom iznosu od 30.000,00 KM. Pritom je Vijeće oštećenoj na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti dosudilo iznos od 16.000,00 KM, dok je na ime duševnih bolova zbog smanjenja životne aktivnosti oštećenoj dosudilo iznos od 14.000,00 KM, nalazeći da isti jedinstveni iznos predstavlja pravičnu naknadu za oštećenu.

407. Vijeće u ovom kontekstu konstatuje da zbir pojedinačnih vidova štete u preciziranom imovinskopravnom zahtjevu iznosi 40.000,00 KM (6.000,00 KM + 20.000,00 KM + 14.000,00 KM), a ne 30.000,00 KM, kako je to navedeno u samom zahtjevu, ali istovremeno nalazi da je pri odlučivanju bilo ograničeno visinom postavljenog preciziranog imovinskopravnog zahtjeva oštećene.

⁸⁶ O – 2 – Ovjerena fotokopija medicinske dokumentacije oštećene svjedokinje „A“, koju čini 126 pismena

408. Vijeće naglašava da je pri odlučivanju o imovinskopravnom zahtjevu oštećene imalo u vidu odredbe ZOO (kao *lex specialis* zakona u ovom kontekstu), vodeći računa o značenju povrijeđenog dobra i cilju kojem služi ta naknada, ali i da se njom ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s njenom prirodom i društvenom svrhom.

409. Ovo Vijeće konstatuje da je, bez obzira na vidove nematerijalne štete kako su postavljeni- kako se potražuju u preciziranom imovinsko- pravnom zahtjevu, prilikom donošenja odluke, uzelo u obzir samo one vidove nematerijalne štete koji su propisani odredbama člana 200. i 202. ZOO, imajući u vidu način izvršenja predmetnog krivičnog djela (koje je u osnovi krivičnog djela za koje je optuženi oglašen krivim, tj. silovanje) kao i posljedice koje su kod oštećene nastupile usljed izvršenja predmetnog krivičnog djela.

410. Nadalje, pri odlučivanju, Vijeće je vodilo računa da novčana (materijalna) satisfakcija postoji kad je povreda prava ličnosti (povreda časti, ugleda, slobode, naruženost, smanjenje životne aktivnosti i sl.) uzrokovala fizičke i duševne bolove, kao i strah, a Sud ocijeni prema okolnostima slučaja da jačina bolova i straha to opravdavaju, te dosudi oštećeniku pravičnu novčanu naknadu. Karakteristika je novčane satisfakcije da se ona može dosuditi samo ako su fizički i duševni bolovi i strah u uzročnoj vezi s povredom prava ličnosti, što znači da se u tom slučaju radi o kumuliranoj satisfakciji⁸⁷.

411. U tom smislu, Vijeće je cijeno da, shodno odredbi člana 202. ZOO, pravo na novčanu satisfakciju zbog pretrpjelih duševnih bolova pripada i oštećeniku nad kojim je izvršeno i neko drugo krivično djelo protiv dostojanstva ličnosti i morala.

412. U konkretnom slučaju pojedinačna inkriminacija koja se nalazi u osnovi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva silovanje, prema ocjeni ovog Vijeća, a saglasno i stavovima zauzetim u sudskoj praksi, predstavlja krivično djelo protiv dostojanstva ličnosti i morala. Kod krivičnih djela protiv dostojanstva ličnosti i morala pravo na novčanu satisfakciju daje sama krivična presuda⁸⁸, pri čemu parnični sud (koja

⁸⁷ Vilim Gorenc, Zakon o obveznim odnosima s komentarom, 1998., str. 287

⁸⁸ Ibid, str.293

ovlaštenja pripadaju i ovom Sudu i krivičnom postupku) treba utvrditi postojanje nematerijalne štete, tj. pretrpjelih duševnih bolova i straha kao posljedice krivičnog djela o kome je riječ, te visinu (svotu) naknade.

413. Ovakvi stavovi, kako je naprijed navedeno su zauzeti i u sudskoj praksi, koji u relevantnom dijelu govore: „*Priznata je naknada nematerijalne štete za pretrpjene duševne bolove i strah osobi nad kojom je nasilno izvršen spolni akt*⁸⁹“, a što je u konkretnom predmetu slučaj.

414. Dakle, Vijeće nalazi da oštećena u osnovi ima pravo na naknadu nematerijalne štete zbog pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iz člana 202. ZOO, koja naknada se dosuđuje u jedinstvenom iznosu, a sa ovom naknadom može se kumulirati još jedino naknada na ime duševnih bolova zbog smanjenja životne sposobnosti.

415. Kada je u pitanju naknada štete na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti (koja u sebi, prema naprijed izloženim stavovima, kumulira i pretrpljeni strah), Vijeće je našlo da je oštećena radnjama optuženog navedenim u izreci ove presude, dovedena u stanje potčinjenosti, te je optuženi prisilio na kažnjivu obljubu, usljed čega je oštena trpila duševne bolove.

416. Prilikom ocjene intenziteta i trajanje bolova, Vijeće je, nalazeći objektivnim i pouzdanim nalaz i mišljenje vještakinje, zaključilo da je oštećena trpila duševne bolove jakog i srednjeg intenziteta cijeli period od maja 1993. godine (prvo silovanje) do oktobra 1995. godine (u kom periodu je bila nezaštićena, te nije mogla ni anticipirati pružanje zaštite), duševne bolove od srednjeg do blažeg intenziteta u periodu od 5 godina, dok su duševni bolovi blažeg intenziteta kod oštećene, usljed inkriminisanog događaja, prisutni trajno.

417. Pritom je Vijeće zaključilo, imajući u vidu da je silovanje izvršeno u ratu, te protek vremena od inkriminiranih događaja, da je, kako je to navela i vještakinja prof. dr. Alma Bravo-Mehmedbašić, teško napraviti oštru distinkciju koliko su dana bili jaki bolovi,

⁸⁹ Vs, Gž-264/78 od 01.01.1979. i VS, Gž-674/78 od 17.1.1977. PSP-15/33, stav naveden u: Vilim Gorenc, Zakon o obveznim odnosima s komentarom, 1998., str.294

koliko su dana bili srednji, odnosno da je ta procjena moguća aproksimativno. Naime, kako je to vještakinja navela, može se pretpostaviti da su jaki duševni bolovi bili kad je oštećena, prema vlastitoj percepciji, bila neposredno životno ugrožena (prilikom prvog i drugog silovanja, te treći put kad je optuženi dolazio), pri čemu se opravdano može pretpostaviti da je veći broj dana oštećena trpila duševne bolove srednjeg intenziteta nego duševne bolove jakog intenziteta, jer oštećena ne bi mogla preživjeti, odnosno došlo bi do nekog psihotičnog sloma kod stalnih bolova jakog intenziteta.

418. Pri određivanju visine novčane naknade na ime nematerijalne štete Vijeće je imalo u vidu i Orijentacione kriterije i iznose za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete (Kriterije), koje je razmatralo i prihvatilo Građansko odjeljenje Vrhovnog suda Federacije BiH na sjednici od 20.06.2006. godine.

419. Prilikom primjene Kriterija, Vijeće je imalo u vidu da se isti primjenjuju na sve parnične postupke za naknadu nematerijalne štete (kakav je postupak po prirodi adhezijski postupak, po prijedlogu za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva), koji kriteriji (inter alia) preciziraju: iznose za utvrđivanje visine naknade za pretrpljene fizičke bolove- po danima , pravičnu novčanu naknadu za pretrpljeni strah, iznose za utvrđivanje visine naknade zbog smanjenja životne aktivnosti. Vijeće je u ovom kontekstu posebno cijenilo da, u skladu sa praksom Vrhovnog suda FBiH, *„orijentacioni kriteriji Vrhovnog suda FBiH nisu matematička formula koja pukim automatizmom služi za utvrđivanje i izračunavanje pravične novčane naknade, jer odlučivanje o iznosu nematerijalne štete jeste suđerje u kojemu se primjenjuje pravni standard pravičnosti pri odmjjeravanju novčane odštete“*.

420. Stoga, Vijeće je na ime naknade za ovaj vid štete (pretrpljeni duševni bolovi zbog povrede slobode ili prava ličnosti) odredilo kao pravičnu naknadu iznos od 16.000,00 KM, koji u sebi supsumira i naknadu za pretrpljeni strah, pritom imajući u vidu nalaz i mišljenje vještakinje prof. dr. Alme Bravo-Mehmedbašić u tom pogledu.

421. Takođe, prilikom odmjjeravanja visine pravične naknade, Vijeće je imalo u vidu trajne posljedice ovog krivičnog djela, koje su, prema nalazu vještakinje (kako pismenom, tako i usmenom izlaganju) umanjile opću životnu sposobnost oštećene za 25% trajno, a što se ogleda u činjenici da su brzina pamćenja oštećene, kognitivnog

sjećanja, koncentracije, učenja, usporenije i oštećenija, kao i njene primarne intelektualne i psihičke sposobnosti, zbog čega je određena naknada za ovaj vid štete (duševni bolovi zbog smanjenja životne aktivnosti) u iznosu od 14.000,00 KM (na način kako je to potraživano u preciziranom imovinskopravnom zahtjevu).

422. Slijedom navedenog, Vijeće je na naprijed opisani način djelimično usvojilo imovinskopravni zahtjev oštećene, pri čemu nije usvojilo imovinskopravni zahtjev u dijelu koji se odnosi na pretrpljeni strah (s obzirom da naknada na ime duševnih bolova zbog povrede prava ličnosti supsumira i pretrpljeni strah), te na ime duševnih bolova zbog povrede prava ličnosti dodijelio iznos od 16.000,00 KM, nalazeći da isti predstavlja pravičnu naknadu, odnosno da u cilju pravičnosti nije potrebno dodijeliti iznos od 20.000,00 KM po ovom vidu štete, kako to oštećena potražuje u preciziranom imovinskopravnom zahtjevu.

423. Vijeće konstatuje da u toku postupka oštećena nije postavila zahtjev da joj se na dosuđeni iznos nematerijalne štete dosude zakonske zatezne kamate, kao niti zahtjev za naknadu eventualnih troškova nastalih u vezi sa vođenjem postupka za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva, pa stoga u tom dijelu, Vijeće nije ni odlučivalo.

424. Na kraju, Vijeće nalazi da se obeštećenjem žrtve krivičnog djela, kao što je to učinjeno u konkretnom slučaju, uspostavlja princip društvene pravde. Sa sociološkog stanovišta princip obeštećenja žrtve bi trebao imati istu važnost kao i princip kažnjavanja kao vid društvene reakcije na kriminogenu djelatnost. Naime, svrha suđenja ne smije ostati samo na represiji prema počiniocu krivičnog djela, nego mora težiti potpunom uspostavljanju stanja koje je narušeno krivičnim djelom⁹⁰.

X. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA

425. Konačno, Vijeće je našlo opravdanim osloboditi optuženog obaveze naknade troškova ovog krivičnog postupka, s obzirom da je optuženi (prema podacima u spisu,

⁹⁰ Saglasno stavu izraženom u presudi ovog Suda broj: K-76/08 od 11.09.2009. godine

odnosno dokazima odbrane) lošeg imovnog stanja, ne posjeduje nekretnine⁹¹, te se on, kao i njegova supruga i jedan sin nalaze na evidenciji biroa za zapošljavanje⁹², pri čemu drugo dvoje djece optuženog pohađaju visokoškolske ustanove u statusu redovnih studenata⁹³.

426. Imajući u vidu naprijed navedene činjenice i okolnosti, kao i da je ovom presudom optuženi nepravosnažno osuđen na višegodišnju kaznu zatvora, što znači da će u narednom periodu biti objektivno spriječen da ostvaruje zaradu, te cijeneći da su u dosadašnjem toku postupka troškovi zastupanja putem braniteljice po službenoj dužnosti plaćani iz budžetskih sredstava Suda, obvezivanjem optuženog na plaćanje troškova krivičnog postupka bi bilo dovedeno u pitanje izdržavanje optuženog, kao i izdržavanje članova njegove porodice, zbog čega je Vijeće, primjenom člana 188. stav 4. ZKP BiH, donijelo odluku o oslobađanju optuženog od obaveze naknade troškova krivičnog postupka.

ZAPISNIČAR:

Pravna savjetnica-asistentica

Sanja Salčić-Sabljica

PREDSJEDNICA VIJEĆA

SUDIJA

Mira Smajlović

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba vijeću Apelacionog odjeljenja Suda BiH u roku od 15 (petnaest) dana od dana prijema pismenog otpravka iste.

⁹¹ Što proizilazi iz dokaza O – 9 – Uvjerenje o katastarskom prihodu na ime Slavko Savić, Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove Banja Luka, Područna jedinica Bijeljina, broj 21.12/952.1-5-167/15 od 21.05.2015. godine

⁹² Što proizilazi iz dokaza: O – 10 – Uvjerenje Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske na ime Slavko Savić, broj 1-30-10057-4-2013-1161 od 20.05.2015. godine, O – 11 – Uvjerenje Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske na ime Đurđija, Savić broj 1-30-10057-4-2009-492 od 20.05.2015. godine i 0-12- Uvjerenje Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske na ime Vladimir Savić, broj 1-30-10057-3-2014-929 od 20.05.2015. godine

XI. ANEKS

A. IZVEDENI DOKAZI

1. Saslušani svjedoci Tužilaštva

Datum svjedočenja	Svjedok	Napomena
04.02.2015.	A. S.	
16.02.2015. 04.05.2015.	Svjedokinja „A“ (oštećena)	Svjedokinji dodijeljene mjere zaštite rješenjem od 19.01.2015. godine
23.02.2015.	Svjedokinja „B“	Svjedokinji dodijeljene mjere zaštite na nastavku glavnog pretresa održanom dana 23.02.2015. godine
23.02.2015.	Svjedokinja „C“	Svjedokinji dodijeljene mjere zaštite na nastavku glavnog pretresa održanom dana 23.02.2015. godine
04.05.2015.	Svjedokinja „E“	Svjedokinji dodijeljene mjere zaštite na nastavku glavnog pretresa održanom dana 04.05.2015. godine)
04.05.2015.	Razija Sejdić	
04.05.2015.	Miloš Jovanović	

⁹³ Što proizilazi iz: O – 13 – Uvjerenje Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Banja Luci na ime Vojislav Savić, broj 393/11 od 21.05.2015. godine i O – 14 – Uvjerenje Filozofskog fakulteta Univerziteta u Banja Luci na ime Marijana Savić, broj 07/4.1001/2015 od 21.05.2015. godine

2. Materijalni dokazi Tužilaštva

T – 1 – Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, Tužilaštva BiH, broj: T20 0 KTARZ 0009107 14 od 26.08.2014. godine sa prilogom fotoalbuma

T – 2 – Odluka o proglašenju ratnog stanja, Službeni list R BiH, broj 7, od 20.06.1992. godine

T – 3 – Uredba sa zakonskom snagom o Oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine, Službeni list R BiH, broj 4 od 20.05.1992. godine

T – 4 – Odluka o proglašenju Amadmana I – IV na Ustav Srpske Republike Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, godina I – broj 6, 12-17. maja 1992. godine

T – 5 – Naredba Komadanta Glavnog štaba Vojske Srpske Republike BiH, str.pov.br. 30/18-17 od 16.06.1992. godine

T – 6 – Ukaz o proglašenju Zakona o izmjenama Zakona o određivanju graničnih prelaza Republike Bosne i Hercegovine, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine, Godina IV – broj 50, od 28.12.1995. godine

T – 7 – Redovni borbeni izvještaj sa stanjem u 17,00 časova, Komande SRK, str.pov.br. 20/15-727 od 14.06.1993. godine, ovjereno od strane ICTY

T – 8 – Akt Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite Republike Srpske, Odjeljenje za vojne evidencije učesnika Odbrambeno-otadžbinskog rata, broj: 16-03/3.2-1-835-1108/14 od 09.10.2014. godine sa prilogom 5 ovjerenih kopija Izvoda iz VOB-8

T – 9 – Akt Odjeljenja za boračko-invalidsku zaštitu, općina Bijeljina, broj: 02/7-832-1-125/14 od 07.10.2014. godine sa prilogom ovjerene kopije obrasca VOB-1, VOB-2 i VOB-3

T – 10 – Izvod iz kaznene evidencije, Ministarstva unutrašnjih poslova, Uprava policije, broj: 02/3-3-04-8-2/3455 od 01.10.2014. godine

T – 11 – Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog, Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0009378 14 od 01.10.2014. godine

3. Saslušani svjedoci odbrane optuženog

Datum svjedočenja	Svjedok	Napomena
30.03.2015.	Dušan Čađo	
30.03.2015.	Svjedokinja „D“	Svjedokinji dodijeljene mjere zaštite na nastavku glavnog pretresa održanog dana 30.03.2015. godine
20.04.2015.	Milorad Rajić	

4. Materijalni dokazi odbrane optuženog

O – 1 – Izjava svjedokinje „A“, Udruženja „Žene žrtve rata“ Sarajevo, broj: BiH-0746/07 od 06.03.2007. godine;

O – 2 – Zapisnik o saslušanju svjedokinje „A“, Tužilaštvo BiH, broj: T20 0 KTRZ 0009107 14 od 26.08.2014. godine;

O – 3 – Zapisnik o ispitivanju svjedokinje „C“, Tužilaštvo BiH, broj: T20 0 KTARZ 0009017 14 od 02.09.2014. godine i Izjava svjedokinje „C“ u Udruženju „Žena žrtva rata“ od 30.01.2008. godine;

O – 4 – Izjava svjedoka Razije Sejdić, Udruženja „Žene žrtve rata“ Sarajevo, broj: BiH-0746/07 od 06.03.2007. godine;

O – 5 – Ovjerena kopija radne knjižice za lice Slavko Savić, Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina, Općina Vogošća;

O – 6 – Dopis grada Bijeljina broj 02/7-832-1-8/15 od 28.01.2015. godine, u prilogu koga je Uvjerenje izdato od strane Gradske uprave Grada Bijeljina, Odjeljenje za boračko-invalidsku zaštitu, broj 02/7-835-3-443/14 od 10.10.2014. godina;

O – 7 – Obavijest općine Višegrad, Odjeljenje za opštu upravu, broj 03-931-8.1/15 od 24.04.2015. godine, koja se odnosi na evidenciju radne obaveze svjedokinje „A“;

O – 8 – Medicinska ekspertiza prim. dr. Žarka Savić od 22.05.2015. godine, a koje se odnosi na vještačenje zdravstvenog stanja svjedokinje odbrane za koju su predložene mjere zaštite;

O – 9 – Uvjerenje o katastarskom prihodu na ime Slavko Savić, Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove Banja Luka, Područna jedinica Bijeljina, broj 21.12/952.1-5-167/15 od 21.05.2015. godine;

O – 10 – Uvjerenje Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske na ime Slavko Savić, broj 1-30-10057-4-2013-1161 od 20.05.2015. godine;

O – 11 – Uvjerenje Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske na ime Đurđija, Savić broj 1-30-10057-4-2009-492 od 20.05.2015. godine;

O – 12 – Uvjerenje Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske na ime Vladimir Savić, broj 1-30-10057-3-2014-929 od 20.05.2015. godine;

O – 13 – Uvjerenje Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Banja Luci na ime Vojislav Savić, broj 393/11 od 21.05.2015. godine;

O – 14 – Uvjerenje Filozofskog fakulteta Univerziteta u Banja Luci na ime Marijana Savić, broj 07/4.1001/2015 od 21.05.2015. godine.

5. Dokazi oštećene, svjedokinje „A”

O – 1 – Prijedlog za ostvarivanje Imovinskopravnog zahtjeva oštećene svjedokinje „A“, podnesen po punomoćniku, advokatu Nedžli Šehić, od 05.02.2015. godine

O – 2 – Ovjerena fotokopija medicinske dokumentacije oštećene svjedokinje „A“, koju čini 126 pismena:

1. Otpusno pismo, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 23.07.2012. godine
2. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 21.03.2012. godine
3. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 05.03.2012. godine
4. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 20.02.2012. godine
5. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 23.10.2014. godine
6. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 23.01.2014. godine
7. Nalaz ljekara Psihijatrijske ordinacije „Dr. Ljubović“, od 16.02.2010. godine
8. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 27.02.2008. godine
9. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 28.03.2011. godine
10. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 16.11.2012. godine
11. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 10.10.2012. godine
12. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 19.09.2012. godine
13. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 06.08.2012. godine
14. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 07.03.2013. godine

15. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 31.01.2013. godine
16. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 20.11.2014. godine
17. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 11.04.2013. godine
18. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 04.10.2013. godine
19. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 15.08.2013. godine
20. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 10.06.2013. godine
21. Nalaz ljekara Neurološke klinike, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 10.05.2011. godine
22. Nalaz i mišljenje ljekara Klinike za radiologiju, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 29.09.2010. godine
23. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 15.11.2013. godine
24. Nalaz i mišljenje psihologa Klinike za psihijatriju, od 09.11.2010. godine
25. Nalaz i mišljenje psihologa Psihijatrijske klinike, Klinički centar Univerziteta u Sarajevu, od 20.03.2010. godine
26. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 06.09.2011. godine
27. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 15.09.2011. godine
28. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 29.09.2011. godine
29. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 22.08.2011. godine
30. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 01.04.2011. godine
31. Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste, JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, od 14.01.2014. godine

32. Nalaz specijaliste radiologa, JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo, od 07.10.2013. godine
33. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 01.02.2012. godine
34. Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste, JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, od 25.08.2014. godine
35. Nalaz ljekara Ordinacije za ultrazvučnu dijagnostiku, od 18.09.2013. godine
36. Specijalistički nalaz Polikliničkog centra „SANASA“, od 30.01.2006. godine
37. Nalaz i mišljenje ljekara Klinike za radiologiju, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 06.06.2011. godine
38. Analiza Klinike za nuklearnu medicinu, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 15.11.2013. godine
39. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 27.08.2012. godine
40. Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste, JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, od 19.11.2014. godine
41. Nalaz ljekara Klinike za gastroenterohepatologiju, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 01.12.2014. godine
42. Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste, JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, od 13.03.2015. godine
43. Nalaz i mišljenje ljekara Klinike za radiologiju, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 07.01.2015. godine
44. Nalaz proksimalne endoskopije, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 03.08.2011. godine
45. Specijalistički nalaz Polikliničkog centra „SANASA“, od 01.02.2006. godine
46. Specijalistički nalaz Polikliničkog centra „SANASA“, od 21.12.2006. godine
47. Specijalistički nalaz Polikliničkog centra „SANASA“, od 24.08.2007. godine
48. Specijalistički nalaz Polikliničkog centra „SANASA“, od 24.08.2007. godine
49. Uputnica specijalisti od 22.11.2011. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 28.11.2011. godine
50. Nalaz ljekara Privatne Internističko – ultrazvučne ordinacije od 08.04.2010. godine
51. Nalaz i mišljenje psihologa Psihijatrijske klinike, Klinički centar Univerziteta u Sarajevu, od 14.04.2008. godine

52. Otpusnica, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 02.08.2011. godine
53. Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste, JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, od 18.08.2014. godine
54. Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste, JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, od 14.08.2014. godine
55. Test spirometrije Klinike za plućne bolesti, Klinički centar Univerziteta u Sarajevu, od 05.01.2015. godine
56. Patohistološki izvještaj Instituta za kliničku patologiju i citologiju, KCUS, od 08.10.2013. godine
57. Nalaz i mišljenje ljekara Klinike za radiologiju, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 20.03.2015. godine
58. Ambulantni pregled, , Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 07.10.2008. godine
59. Uputnica specijalisti od 07.10.2008. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste (nema datuma)
60. Uputnica specijalisti od 30.03.2011. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 26.04.2011. godine
61. Uputnica specijalisti (ne vidi se datum) i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 09.05.2008. godine
62. Uputnica specijalisti od 22.05.2008. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 27.05.2008. godine
63. Nalaz i mišljenje specijaliste radiologa, JU Dom zdravlja „Sarajevo“, Radna jedinica Vogošća, od 17.12.2008. godine
64. Nalaz i mišljenje ljekara, JU Dom zdravlja „Sarajevo“, Radna jedinica Vogošća, od 23.05.2008. godine
65. Otpusnica, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 14.05.2008. godine
66. Otpusno pismo, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 02.08.2011. godine
67. Otpusnica, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 05.03.2015. godine
68. Otpusno pismo, Psihijatrijska klinika, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 23.03.2011. godine

69. Otpusno pismo, ORL klinika, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 21.07.2010. godine
70. Otpusno pismo, Psihijatrijska klinika, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 14.05.2008. godine
71. Otpusno pismo, Klinika za ginekologiju, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 14.07.2013. godine
72. Otpusnica, Psihijatrijska klinika, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 03.03.2011. godine
73. Otpusno pismo, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 05.03.2015. godine
74. Otpusnica, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 23.07.2012. godine
75. Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 28.05.2008. godine
76. Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 06.07.2009. godine
77. Uputnica specijalisti od 12.04.2010. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 12.04.2010. godine
78. Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 09.04.2010. godine
79. Uputnica specijalisti od 12.04.2010. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 12.04.2010. godine
80. Uputnica specijalisti od 27.01.2010. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 28.01.2010. godine
81. Uputnica specijalisti od 18.02.2010. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 16.03.2010. godine
82. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 23.11.2011. godine
83. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 13.10.2011. godine
84. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 27.10.2011. godine
85. Uputnica specijalisti od 22.05.2008. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 23.05.2008. godine
86. Uputnica specijalisti od 18.02.2010. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 22.02.2010. godine

87. Uputnica specijalisti od 04.04.2011. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 06.04.2011. godine
88. Nalaz, O.J. Klinika urgentne medicine, Klinički centar Univerziteta Sarajevo (nema datuma)
89. Nalaz i mišljenje ljekara, JU Dom zdravlja „Sarajevo“, Radna jedinica Vogošća, od 22.11.2010. godine
90. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 18.11.2010. godine
91. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 21.12.2011. godine
92. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 14.12.2011. godine
93. Ambulantni pregled, JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo, od 10.11.2011. godine
94. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 17.11.2009. godine
95. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 03.12.2009. godine
96. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 10.12.2009. godine
97. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 01.12.2009. godine
98. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 23.02.2010. godine
99. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 11.02.2010. godine
100. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 30.03.2010. godine
101. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 06.05.2010. godine
102. Uputnica specijalisti od 22.05.2008. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 23.05.2008. godine
103. Uputnica specijalisti od 13.05.2009. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 26.05.2009. godine
104. Uputnica specijalisti od 15.09.2009. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 17.09.2009. godine
105. Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 26.05.2008. godine
106. Uputnica specijalisti od 22.09.2009. godine i Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 05.10.2009. godine
107. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 22.06.2010. godine
108. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 19.08.2010. godine

109. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 16.09.2010. godine
110. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 21.10.2010. godine
111. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 10.12.2008. godine
112. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 13.10.2009. godine
113. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 01.10.2009. godine
114. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 03.09.2009. godine
115. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 06.08.2009. godine
116. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 04.06.2009. godine
117. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 02.07.2009. godine
118. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 21.01.2009. godine
119. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 18.03.2009. godine
120. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 07.05.2009. godine
121. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 18.06.2008. godine
122. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 27.08.2008. godine
123. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 08.11.2008. godine
124. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 12.03.2008. godine
125. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 07.04.2008. godine
126. Ambulantni pregled, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, od 21.05.2008. godine

O – 3 – Konačno precizirani Imovinskopravni zahtjev oštećene, podnesen po punomoćniku, advokatu Nedžli Šehić, od 21.05.2015. godine (sa prilogom: Nalaz i mišljenje vještakinje prof. dr. Alme Bravo-Mehmedbašić od 27.03.2015. godine)

6. Saslušani vještaci

Datum	Svjedok	Napomena
11.05.2015.	Prof. dr. Alma Bravo-Mehmedbašić	Vještačenje zdravstvenog stanja oštećene svjedokinje „A“
25.05.2015.	Prim.dr. Žarko Savić	Vještačenje zdravstvenog stanja svjedoka odbrane za koga su predložene mjere zaštite